

УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ  
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова  
праця на правах рукопису

ГАЛЬОНКІН СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

Прим. № \_\_\_\_\_

УДК 342.95 (477)

**ДИСЕРТАЦІЯ**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО  
ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;  
фінансове право; інформаційне право  
(081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук  
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень.  
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів  
мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник —  
**Пахомов Володимир Васильович**,  
доктор юридичних наук, доцент

Суми 2018

## АНОТАЦІЯ

**Гальонкін С. А.** Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні. — *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 — Право). — Університет сучасних знань; Сумський державний університет. — Суми, 2018.

У дисертації наводиться теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні та окресленні напрямків вдосконалення адміністративного законодавства, що закріплює правові засади забезпечення здійснення апеляційного провадження.

Зазначається, що апеляційне провадження являє собою важливий правовий засіб захисту прав і законних інтересів індивідуальних та колективних суб'єктів. Встановлено етимологічний зміст слова «апеляція». Зазначається, що даний термін характеризує можливість оскарження рішень тієї чи іншої владної інстанції, і лише у правовій галузі поняття належить виключно до сфери судової діяльності, що обумовлено особливостями історичного розвитку апеляційного провадження. У зв'язку із цим досліджено історичні аспекти зародження, становлення і розвитку інституту апелювання.

На підставі аналізу доктринальних джерел виокремлено широкий, вузький та комбінований підходи до визначення змісту апеляційного провадження та його ролі у правовій системі України. Охарактеризовано сутнісний зміст кожного з наведених підходів. Визначено апеляцію як форму перегляду судового рішення першої інстанції спеціально уповноваженими на це органами судової гілки влади (судами апеляційної інстанції), спрямовану на перевірку обґрунтованості та законності такого рішення.

На підставі аналізу відповідних наукових точок зору і позицій виокремлено та охарактеризовано особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративно-правового регулювання, що виражаються в його ознаках, специфіці організації та роботи апеляційних судів.

Встановлено, що адміністративно-правове регулювання забезпечення апеляційного провадження виражає нормативну сутність процесу управління організацією діяльності апеляційних судів і спрямоване на врегулювання управлінських внутрішніх та зовнішніх суспільних відносин.

Виходячи з такого критерію, як юридична сила, окреслено та охарактеризовано основні нормативно-правові акти, що встановлюють правові, в тому числі адміністративно-правові, засади апеляційного провадження в Україні. Висловлено власні думки щодо місця та значення адміністративно-правового регулювання у питанні правового забезпечення апеляційного провадження.

Принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження об'єднано у такі групи: а) загальноправові принципи (верховенство права, законність, повага та забезпечення прав і свобод людини, рівність перед законом, невідворотність відповідальності за правопорушення); б) галузеві принципи (принцип системності та чіткого розмежування компетенції; принцип забезпеченості; принцип комплексності; принцип превенції; пріоритет завдань та мети апеляційного провадження та ін.). Розкрито сутність та значення основних принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.

Охарактеризовано наявні доктринальні підходи до розуміння структурного складу механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Виокремлено та охарактеризовано такі основні структурні елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження: а) об'єкт; б) нормативно-правова основа; в) спеціальний правовий інструментарій, в якості якого реалізується допустима та регульована нормами адміністративного права сукупність

методів, засобів, заходів та способів, за допомогою якої суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження реалізують правовий вплив на суспільні відносини у сфері апеляційного провадження.

Встановлено, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження виступає зазначений інститут безпосередньо, тобто конкретно апеляційне провадження. До складу предмета адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні включено такі суспільні відносини: утворення, ліквідації та реорганізації апеляційних судів; організації та упорядкування роботи апеляційних судів; призначення та звільнення з посади суддів апеляційних судів, їх підготовки та добору; забезпечення роботи органів судової адміністрації; взаємодії між суддями, судами апеляційної інстанції, іншими службовцями останніх та органами державної влади; попередження та припинення правопорушень, які створюють загрозу легальному стану діяльності апеляційних судів та службовців цієї інстанції; притягнення порушників до дисциплінарної та адміністративної відповідності тощо.

Виокремлено та охарактеризовано наступні напрямки адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні: удосконалення чинної нормативно-правової бази, норми якої регулюють питання організації та функціонального забезпечення судів апеляційної інстанції; інформаційно-технічне забезпечення діяльності судів апеляційної інстанції; підтримка законності та правопорядку у сфері забезпечення апеляційного провадження шляхом попередження правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної відповідальності; запровадження нових форм і методів управління у діяльність судової адміністрації в частині регулювання останньою роботи апеляційних судів; підтримка на належному рівні наукового забезпечення діяльності суддів апеляційної інстанції; приведення правового статусу суддів у відповідність до світових стандартів.

За результатами вивчення наукових позицій, а також керуючись

положеннями чинного законодавства, виокремлено наступні основні форми адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження: правоустановча; контрольна-наглядова; вчинення інших адміністративно-правових дій. Охарактеризовано сутність та значення даних форм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.

Визначено методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження як сукупність управлінських заходів, засобів, прийомів, способів та операцій, реалізовуваних у діяльності органів виконавчої влади (суб'єктів забезпечення апеляційного провадження), що різняться між собою інтенсивністю впливу, порядком, особливостями застосування та спрямовані на упорядкування суспільних відносин, які становлять предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. До кола ключових методів даного забезпечення віднесено такі: примус; переконання; координація, субординація та реординація.

Увесь обсяг суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні поділено на групи. На підставі аналізу положень чинного законодавства охарактеризовано правове становище зазначених суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.

Досліджено організаційно-правові засади забезпечення апеляційного провадження у таких зарубіжних країнах: Сполучені Штати Америки, Великобританія, Німеччина, Швеція, Білорусь, Казахстан, Російська Федерація. На підставі проведеного дослідження сформульовано авторську позицію щодо позитивних аспектів організації та функціонування механізму правового забезпечення апеляційного провадження у зарубіжних країнах, а також щодо можливості їх використання в Україні під час удосконалення аналогічного вітчизняного механізму.

Звернено увагу на сутність та значення систематизації законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні. Наголошено на

необхідності удосконалення правового статусу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення досліджуваного інституту в межах єдиного нормативно-правового акта. Підкреслюється доцільність офіційного визначення кола правовідносин, з приводу регулювання яких згадані суб'єкти провадять свою діяльність. Висловлено авторське бачення напрямків удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні.

Акцентовано увагу на тому, що в межах оптимізації організаційних засад розглядається не тільки суто управлінський вплив, який зводиться до регулювання відносин підпорядкування одних відомств іншим. В даному аспекті також має місце глибока нормотворча робота, спрямована на прийняття нових та удосконалення вже існуючих державних актів, положення яких стосуються питань організації суб'єктів забезпечення досліджуваного процесуального інституту, визначення їх правового статусу та повноважень.

**Ключові слова:** адміністративно-правове забезпечення, апеляція, апеляційне провадження, правові засади, адміністративно-правові засади, принципи, напрямки, форми, методи, суб'єкти, організаційні засади.

## SUMMARY

**Halonkin S. A.** Administrative and Legal Guaranteeing of the Appeal Proceedings in Ukraine. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree (PhD) by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – The University of Modern Knowledge; Sumy State University. – Sumy, 2018.

The author of the dissertation presents theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which consists in determining the essence and peculiarities of administrative and legal guaranteeing of the appeal proceedings in Ukraine and outlining the ways to improve the administrative law, which

establishes the legal principles for ensuring the implementation of the appeal proceedings.

It has been noted that the appeal proceedings constitutes an important legal mean for the protection of the rights and legitimate interests of individual and collective entities. The etymological content of the word “appeal” has been established. It has been noted that this term characterizes the possibility of appealing the decisions of any authority, and only in the legal field the concept belongs solely to the sphere of judicial activity, which is due to the peculiarities of the historical development of the appeal proceedings. In this regard, historical aspects of the origin, formation and development of the institution of appeal have been studied.

Based on the analysis of doctrinal sources, the author has singled out wide, narrow and combined approaches to the definition of the content of the appeal proceedings and its role in the legal system of Ukraine. The essence of each of these approaches has been characterized. The appeal has been defined as a form of review of the court decision of the first instance by specifically authorized agencies of the judicial branch of power (courts of appellate instance), aimed at verifying the validity and legitimacy of such a decision.

On the basis of the analysis of the relevant scientific points of view and positions, the author has singled out and characterized the features of the appeal proceedings as an object of administrative and legal regulation, expressed in its features, the specifics of the organization and work of appellate courts.

It has been established that administrative and legal regulation of guaranteeing appeal proceedings expresses the normative essence of the process of managing the organization of the activity of appellate courts and is aimed at regulating the management internal and external public relations.

Based on this criterion, the author has outlined and characterized the basic legal acts as a legal force, establishing legal, including administrative and legal, principles of appeal proceedings in Ukraine. The author has stated own thoughts about the place and importance of administrative and legal regulation in the matter

of legal guaranteeing of the appeal proceedings.

The principles of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings have been united in the following groups: a) general and legal principles (rule of law, legality, respect and guarantee of human rights and freedoms, equality under the law, inevitability of liability for the offense); b) branch principles (the principle of systematic and clear delimitation of competence, the principle of security, the principle of integrity, the principle of prevention, the priority of the tasks and the purpose of appeal proceedings, etc.). The essence and significance of the basic principles of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine have been revealed.

The existing doctrinal approaches to understanding the structure of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine have been characterized. The author has distinguished and characterized the following basic structural elements of the mechanism of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings: a) the object; b) normative and legal basis; c) special legal tools, which implement the admissible set of methods, means, measures and ways regulated by the norms of administrative law, which assists the subjects of administrative and legal guaranteeing of the appeal proceedings to exercise a legal influence on the public relations in the field of appeal proceedings.

It has been established that the object of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings is directly the mentioned institution, that is, the appeal proceedings. The following social relations are included into the subject matter of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine: the formation, liquidation and reorganization of appellate courts; organization and streamlining the work of appellate courts; appointment and dismissal of judges of appellate courts, their training and selection; ensuring the work of the judicial administration; interaction between judges, courts of appellate instance, other employees of the latter and state authorities; prevention and cessation of offenses that threaten the legal status of the courts of appeals and officials of this instance; bringing perpetrators to disciplinary and administrative liability, etc.



The following directions of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine have been outlined and characterized: improvement of the current regulatory base, the norms of which regulate the organization and functional provision of the courts of appellate instance; information and technical provision of the activity of the courts of appellate instance; keeping rule of law and order in the field of guaranteeing the appeal proceedings by preventing offenses and bringing the perpetrators to administrative liability; the introduction of new forms and methods of management in the activities of the judicial administration in terms of regulating the work of appellate courts; support of scientific provision at the appropriate level for the activity of judges of the appellate instance; bringing the legal status of judges in line with world standards.

Based on the results of studying scientific positions, and also following the provisions of the current legislation, the author has distinguished the following basic forms of administrative and legal guaranteeing of the appeal proceedings: constitutive; control and supervisory; commission of other administrative and legal actions. The essence and significance of the data of the forms of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine have been characterized.

The author has determined the methods of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings as a set of managerial measures, means, approaches, methods and operations implemented in the activities of executive agencies (subjects of guaranteeing appeal proceedings), differing in their intensity of influence, order, peculiarities of application and aimed at streamlining public relations, which constitute the subject matter of administrative and legal guaranteeing of the appeal proceedings. The range of key methods of this guaranteeing includes the following: coercion; conviction; coordination, subordination and reorganization.

The entire scope of the subjects of administrative and legal guaranteeing of appeal proceedings in Ukraine has been divided into groups. Based on the analysis of the provisions of the current legislation, the author has characterized the legal status of the mentioned subjects of administrative and legal guaranteeing of appeal

proceedings in Ukraine.

The author has studied the organizational and legal principles of guaranteeing the appeal proceedings in the following foreign countries: the United States of America, Great Britain, Germany, Sweden, Belarus, Kazakhstan, Russian Federation. The author, on the basis of the conducted study, has formed own position regarding the positive aspects of the organization and functioning of the mechanism of legal provision of appeal proceedings in foreign countries, as well as in regard to the possibility of their application in Ukraine during the improvement of a similar domestic mechanism.

Special attention has been paid to the essence and importance for the systematization of legislation regulating the appeal proceedings in Ukraine. The author has emphasized on the necessity of improving the legal status of the subjects of administrative and legal guaranteeing of the researched institution within the framework of a single normative and legal act. The author has noted on the expediency of the official definition of the range of legal relations, within the regulation of which, these subjects carry out their activities. The author has expressed own point of view on the directions of improving administrative legislation, which regulates the appeal proceedings in Ukraine.

The emphasis has been paid to the fact that the author considers not only purely managerial influence within the framework of optimization of organizational principles, which is reduced to the regulation of relations of subordination of some departments to others. In this aspect, there is also a deep-rooted rule-making work aimed at adopting new and improving existing state acts, the provisions of which concern the issues of the organization of the subjects of providing the studied procedural institution, determination of their legal status and powers.

**Key words:** administrative and legal provision, appeal, appeal proceedings, legal principles, administrative and legal principles, principles, directions, forms, methods, subjects, organizational principles.

### Список публікацій здобувача:

1. Гальонкін С. А. Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 1. С. 184–189.
2. Гальонкін С. А. Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6–2. Т. 2. С. 112–117.
3. Галенкин С. А. Формы административно-правового обеспечения апелляционного производства в Украине. *Право и политика*. (Кыргызская Республика). 2017. № 3. С. 61–65.
4. Гальонкін С. А. Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Випуск 6. Том 4. С. 133–137.
5. Гальонкін С. А. Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 134–138.
6. Гальонкін С. А. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 5. С. 141–146.
7. Гальонкін С. А. Система принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 квітня 2016 р.* – К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 86–88.
8. Гальонкін С. А. Види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: Матеріали міжнародної*

науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 28-29 липня 2017 року. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 71–74.

9. Гальонкін С. А. До проблеми визначення предмету адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 4–5 травня 2018 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2018. С. 54–56.

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>14</b>
<b>РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....</b>	<b>24</b>
1.1 Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративного-правового забезпечення.....	24
1.2 Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання.....	37
1.3 Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.....	52
Висновки до розділу 1 .....	65
<b>РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....</b>	<b>71</b>
2.1 Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні .....	71
2.2. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.....	84
2.3 Форми та методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.....	97
2.4 Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.....	112
Висновки до розділу 2 .....	129
<b>РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....</b>	<b>135</b>
3.1 Зарубіжний досвід правового забезпечення апеляційного провадження та можливості його використання в Україні .....	135
3.2 Удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні.....	149
3.3 Оптимізація організаційних засад апеляційного провадження в Україні .....	162
Висновки до розділу 3 .....	175
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>180</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>187</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>224</b>

## ВСТУП

**Обґрунтування вибори теми дослідження.** Після проголошення незалежності Україна обрала новий для себе шлях подальшої розбудови державності та розвитку українського суспільства, ключові принципи яких були закріплені в Основному Законі – Конституції України, а також міжнародних договорах, до яких приєдналася Україна. Серед інших визначальних засад правової держави важливе місце посідає право кожного суб'єкта захищати свої права, свободи та відстоювати законні інтереси. Одним із ключових інструментів реалізації гарантій правового захисту є правосуддя, що реалізується системою спеціальних юрисдикційних органів та установ – судів.

Право на судовий захист являє собою складний правовий інститут, важливе місце в якому займає апеляційне оскарження, значення якого важко переоцінити. У системі судоустрою України забезпеченням реалізації апеляційного оскарження займається окрема ланка судових органів – апеляційні суди. Важливість апеляційного оскарження обумовлює значну наукову увагу до питання здійснення відповідними судами апеляційного провадження, однак більшість дослідників приділяє увагу або визначенню місця та ролі апеляційних судів у системі судоустрою України, або вивченню суто процесуальних аспектів зазначеного провадження. Однак не менш суттєвим питанням, яке сьогодні не отримало у вітчизняній правовій науці належного наукового опрацювання, є адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні, від якості здійснення якого значним чином залежить його ефективність. Адже суди, які здійснюють апеляційне провадження, – це державні установи, організація і функціонування яких вимагають відповідного організаційно-управлінського, інформаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення, що перебуває у полі адміністративно-правового регулювання.

Загальним питанням адміністративно-правового регулювання

діяльності судів, у тому числі апеляційних, присвятили наукові праці багато вчених, зокрема: Є. В. Авдєєнко, Р. М. Аюпова, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, А. Л. Борко, В. Ю. Брянський, М. М. Бурбика, О. С. Бурлака, О. В. Буряк, Л. Є. Виноградова, М. Ю. Віхляєв, В. М. Гаращук, Ю. В. Гаруст, А. П. Гель, О. В. Гончаренко, В. А. Гомада, М. К. Гримич, В. В. Грязєва, Б. В. Деревянко, О. Ю. Дудченко, М. К. Закурїна, М. П. Запорожець, Р. В. Ігонін, Т. Є. Кагановська, Р. П. Кайдашев, Н. Д. Квасневська, В. О. Кїбець, А. В. Кїрмач, В. В. Коваленко, Л. П. Коваленко, С. Г. Ковальова, Т. О. Коломоєць, О. В. Констаний, Ю. А. Копитов, С. О. Короед, Т. М. Кравцова, І. О. Кресїна, О. Ю. Костюченко, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбїда, А. М. Кулїш, В. І. Курило, О. А. Ломакіна, І. Є. Марочкін, А. М. Макаровець, О. М. Музичук, Г. Я. Наконечна, С. Ю. Обрусна, В. В. Пахомов, Г. С. Пітер, О. І. Потильчак, С. В. Прилуцький, Д. М. Притика, В. І. П'ятковський, А. В. Руденко, В. В. Рунова, А. В. Сагун, А. О. Селїванов, В. В. Сердюк, М. І. Сїрій, В. І. Слїпченко, М. І. Смокович, Р. Л. Сопїльник, М. В. Старинський, В. В. Сухонос, Н. А. Чабан, Є. А. Чернушенко, М. І. Шатерніков, Д. Ю. Шпенев та ін. Праці зазначених учених здебільшого стосувались питань правового регулювання діяльності судів взагалї, однак дослідження саме адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження залишилось поза увагою науковцїв.

Таким чином, необхідність забезпечення ефективного апеляційного провадження в Україні, недостатня розробленість теоретичних положень щодо напрямків, видїв, форм, методїв, правового статусу суб'єктїв, які забезпечують апеляційне провадження в Україні, недосконалість правового регулювання у цїй сферї обумовлюють актуальність дослідження адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.** Дисертацію підготовлено в межах основних положень Стратегїї реформування судоустрою, судочинства та сумїжних правових інститутїв на

2015 – 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016 – 2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Пріоритетних напрямів наукових досліджень Університету сучасних знань на 2017 – 2022 рр. (протокол Вченої ради Університету сучасних знань № 3 від 08.12.2016).

**Мета і завдання дослідження.** Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових праць учених, аналізу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні та окреслити напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, що його регулює.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно було виконати такі основні завдання:

- з'ясувати сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративно-правового забезпечення;
- охарактеризувати правові засади апеляційного провадження в Україні та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання;
- систематизувати принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні;
- розкрити сутність та структуру механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні;
- встановити напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні;
- узагальнити форми та методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні;
- окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні;



- охарактеризувати зарубіжний досвід правового забезпечення апеляційного провадження та можливості його використання в Україні;
- запропонувати напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні;
- надати рекомендації щодо оптимізації організаційних засад апеляційного провадження в Україні.

*Об'єктом дослідження* є суспільні відносини, що виникають під час здійснення апеляційного провадження в Україні.

*Предметом дослідження* є адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні.

**Методи дослідження.** Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання. Логіко-семантичний метод використано під час формулювання основних понять та термінів, що використовуються в дисертаційному дослідженні, зокрема таких, як: «апеляція», «апеляційне провадження», «адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження», «форми забезпечення апеляційного провадження», «методи забезпечення апеляційного провадження», «суб'єкти забезпечення апеляційного провадження» та ін. (розділи 1 – 3). Системно-структурний метод використано під час з'ясування напрямків та предмета адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні; узагальнення форм та методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, окреслення кола суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні (підрозділи 2.2 – 2.4). За допомогою функціонального методу з'ясовано основні завдання та напрямки діяльності суб'єктів забезпечення апеляційного провадження в Україні (підрозділ 2.4). Під час характеристики зарубіжного досвіду правового забезпечення апеляційного провадження та можливостей його використання в Україні застосовано порівняльно-правовий метод (підрозділ 3.1). За допомогою використання формально-логічного методу запропоновано

напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні, та надано рекомендації щодо оптимізації організаційних засад апеляційного провадження в Україні (підрозділи 3.2, 3.3). В роботі використано й інші методи наукового пізнання.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять праці вчених у галузі філософії, соціології, управління, теорії та історії права, адміністративного права та процесу, конституційного права, кримінального права та інших галузевих правових наук.

Нормативно-правовою основою роботи є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані у встановленому законом порядку, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що закріплюють адміністративно-правові засади забезпечення апеляційного провадження в Україні.

Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики діяльності апеляційних судів України, довідкові видання, статистичні матеріали. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід роботи в судовій системі.

**Наукова новизна отриманих результатів** полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб комплексно, на підставі узагальнення наукових праць учених, аналізу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні та окреслити напрямки його вдосконалення. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових теоретичних і практичних висновків та положень, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

*вперше:*

– надано авторське визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» як механізму, що виражає регламентовану нормами адміністративної галузі права діяльність органів

державної влади в процесі виконання ними своїх владно-розпорядчих та організаційно-управлінських повноважень, в межах якої здійснюється використання спеціальних засобів, методів, прийомів, заходів та способів, направлених на упорядкування та регулювання суспільних відносин у сфері функціонування інституту апеляційного провадження;

– встановлено, що адміністративно-правове регулювання у системі правових засад апеляційного провадження займає місце організуючого чинника, який виражається у правових нормах адміністративної галузі права та регулює питання: правового статусу апеляційних судів; порядку їх створення, роботи та ліквідації; реалізації організаційно-розпорядчих повноважень керівниками; дотримання штатної та службової дисципліни, взаємодії з органами державної влади, органами самоврядування тощо;

– визначено поняття та види форм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження: це зовнішнє вираження певного виду діяльності відповідних органів державної влади (суб'єктів забезпечення), кожен з яких направлено на реалізацію організаційно-розпорядчого впливу на суспільні відносини, які становлять предмет механізму адміністративно-правового забезпечення, а також їх упорядкування;

– доведено, що методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження – це сукупність управлінських способів, заходів, засобів, прийомів і операцій, реалізовуваних суб'єктами забезпечення апеляційного провадження, що різняться між собою інтенсивністю впливу, порядком та особливостями застосування, які спрямовано на упорядкування суспільних відносин – предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження;

*удосконалено:*

– узагальнення особливостей апеляції, до яких віднесено:  
а) особливий юридичний порядок подання скарги (апеляційне провадження має місце лише після звернення зацікавленої особи до суду апеляційної

інстанції з питань, перегляд яких допускається нормами процесуального законодавства); б) наявність граничного строку для початку апеляційного провадження (процесуальним законодавством встановлюється конкретний строк, протягом якого можна подати апеляційну скаргу для перегляду відповідного судового рішення); в) обмеженість процесу дослідження доказів – суд апеляційної інстанції розглядає справу в тих межах, які сформовано відповідно до змісту апеляційної скарги; г) особливе коло суб'єктів (подавати апеляційну скаргу можуть виключно учасники справи (у виняткових, передбачених законом випадках – особи, що не брали участь у справі), а розглядає таку скаргу особлива інстанція – апеляційний суд);

– визначення поняття «адміністративно-правові засади апеляційного провадження в Україні» як сукупності нормативно-правових актів, норми яких становлять правову основу забезпечення організації та реалізації апеляційного провадження, а також усіх супутніх відносин, що виникають у сфері правового регулювання даного інституту;

– обґрунтування, що нормами адміністративного законодавства врегульовано значне коло питань з приводу організаційного, фінансового, кадрового, інформаційного, службового забезпечення діяльності судових установ, зокрема апеляційних;

– характеристику співвідношення термінів «напрямки», «завдання», «мета» та «цілі» адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, у зв'язку з чим обґрунтовано, що завдання – це тактичне, необхідне для вирішення питання, завдяки реалізації якого стає можливою реалізація цілі безпосередньо. У свою чергу, метою адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні є належне забезпечення цього інституту, а напрямками – види дії механізму, відповідно до яких він буде реалізовуватись, що, у свою чергу, приведе до наближення безпосередньої реалізації загальної мети;

– розуміння того, що координування та управління як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні

– це система нормативно встановлених прийомів, засобів, методів тощо, направлених на загальне керівництво, організацію та впорядкування діяльності відповідних органів щодо регулювання правовідносин, пов'язаних з інститутом апеляційного провадження;

– визначення поняття «адміністративно-правовий захист як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні» як системи методів і засобів правового впливу, які використовуються після порушень легального режиму правовідносин інституту апеляційного провадження та направлені на його відновлення, притягнення винних;

– характеристику адміністративно-правової охорони як виду адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, у зв'язку з чим визначено, що це комплекс спеціальних адміністративних засобів, заходів, прийомів і способів правового впливу, який направлено на забезпечення безпеки правовідносин інституту апеляційного провадження від порушень законодавства;

– розуміння принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження як вихідних ідей державно-правового впливу на суспільні відносини у сфері забезпечення, організації та реалізації інституту апеляційного провадження;

*дістали подальшого розвитку:*

– узагальнення підходів учених щодо визначення сутності та особливостей апеляції та апеляційного провадження, у зв'язку з чим обґрунтовано, що в теорії права існує три основні теоретичні підходи до характеристики змісту апеляції та апеляційного провадження та їх значення у правовій системі України, а саме: широкий, вузький та комбінований. Підтримано третій (комбінований) науковий підхід до характеристики змісту апеляції та апеляційного провадження, відповідно до якого зміст категорій апеляції та апеляційного провадження необхідно розмежовувати;

– обґрунтування, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні, перш за все, виражає діяльність органів

державної влади, тобто це владна, координаційна, управлінська та організаційна діяльність;

– характеристика правового статусу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, під якими розуміється окрема група органів державної влади та посадових осіб останніх, які відповідно до комплексу наданих їм нормативно-правовими актами України повноважень реалізують організаційні, службові, управлінські, контрольні, наглядові та інші адміністративні функції задля упорядкування суспільних відносин, які виникають у сфері апеляційного провадження;

– позиція, що запозичення зарубіжного досвіду у сфері правового забезпечення апеляційного провадження необхідно здійснювати виключно на тих аспектах, які є прийнятними, з точки зору національного права, використання яких буде позитивно впливати на розвиток механізму адміністративного забезпечення досліджуваного в дисертації інституту;

– напрямки розвитку організаційних засад апеляційного провадження, у зв'язку з чим доведено, що оптимізація організаційних засад апеляційного провадження – це системний, цілеспрямований процес роботи із структурою державних органів влади, які беруть участь у процесі забезпечення апеляційного провадження, з метою приведення цієї структури до такого стану, який принесе максимально ефективний результат адміністрування досліджуваного процесуального інституту.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальших досліджень адміністративно-правового та організаційно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 10.09.2018 р.*);

– правотворчості – в ході уточнення та доповнення чинних законодавчих та підзаконних актів, що регулюють питання організаційного забезпечення апеляційного провадження в Україні (*акт впровадження*

*Науково-дослідного інституту публічного права від 11.09.2018 р.);*

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності організації діяльності апеляційних судів України (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Апеляційного суду Херсонської області від 12.09.2018 р.);*

– освітньому процесі – під час підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Суд та правоохоронні органи» (*акт впровадження Сумського державного університету від 14.09.2018 р.).*

**Апробація матеріалів дисертації.** Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (м. Київ, 2016 р.), «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (м. Запоріжжя, 2017 р.), «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро, 2018 р.).

**Публікації.** Основні результати дисертаційного дослідження викладено в шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 232 сторінки. Список використаних джерел включає 398 найменувань та розміщений на 37 сторінках, додатки розташовано на дев'яти сторінках.

# РОЗДІЛ І

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

### 1.1 Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративного-правового забезпечення

Формування правової, соціально орієнтованої держави, діяльність якої буде спрямовуватись європейськими демократичними цінностями, передбачає наявність широкого спектру громадянських прав. При цьому, їх кількість, а також ступінь нормативної забезпеченості виступають найяскравішими індикаторами розвитку людиноцентриських тенденцій діяльності країни. В цьому напрямі одного з ключових значень набуває право громадян на захист своїх законних інтересів від порушень. В Україні на сьогоднішній день вказану правомочність прописано у Конституції. В статті 55 Основного Закону зазначено, що кожному гарантується право захищати свої законні права і свободи від порушень та протиправних посягань будь-яким не забороненим законом засобом [149]. Одним з таких засобів є судовий захист, тобто вирішення того чи іншого питання або спору у відповідній судовій інстанції. Водночас, не завжди використання конкретного методу захисту порушених прав призводить до бажаного результату. Виникають випадки, коли той чи інший громадянин не згоден з рішенням судової інстанції та вважає, що є необхідність перегляду рішення останньої в рамках вже апеляційного провадження, яке, в свою чергу, характеризується одразу декількома аспектами: по-перше, воно також представляє собою важливий правовий засіб захисту громадянських прав, а по-друге, виступає складною юридичною процедурою, в рамках якої може мати місце діяльність судової адміністрації, а також інших органів державної влади. Останній аспект викликає необхідність дослідження сутності та



ключових особливостей апеляційного провадження як об'єкта адміністративно-правового забезпечення.

Етимологічною основою поняття «апеляційне провадження» є термін «апеляція», який відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови визначається як:

1) оскарження ухвали, постанови нижчої інстанції (зазвичай судової) перед вищою;

2) звернення до кого-, чого-небудь за підтримкою [50, с. 36].

У Великому енциклопедичному словнику за редакцією А. М. Прохорова термін «апеляція» тлумачиться наступним чином:

1) звернення для отримання підтримки;

2) оскарження рішення вищої інстанції;

3) у праві — оскарження судового рішення, вироку, тощо [37].

Таким чином, виходячи з положень словникової та енциклопедичної літератури, термін «апеляція» характеризує можливість оскарження рішень тієї чи іншої владної інстанції, і тільки в правовій галузі поняття відноситься до сфери судової діяльності. Утім, зазначений етимологічний аспект обумовлено особливостями історичного розвитку апеляційного провадження, адже з давніх давен воно являло собою процес вираження «незгоди» із відповідним рішенням будь-якого органу державної влади.

Так, доречно відмітити, що на ранніх стадіях розвитку державності не існувало спеціальних юридичних органів, що вирішували правові спори. Справи про правопорушення розглядалися в різних народів різними органами: народними зборами, вождем, старійшинами, офіційними і неформальними лідерами. Метою архаїчного права було примирення сторін. Відповідно до цього, завдання органів, що розглядали правовий спір, полягало не стільки в тому, щоб виявити факти, сформулювати правові норми та застосувати їх з урахуванням цих фактів, скільки в тому, щоб усунути заподіяне зло та відновити гармонію в суспільстві. При цьому, перегляд владних рішень цих органів міг мати місце тільки тоді, коли

центральна державна влада зміцніла настільки, що мала достатньо сили й можливості підпорядкувати своєму контролю народний суд або навіть замінити його своїми закладами, улаштованими на основі ієрархічного підпорядкування, тобто на основі підпорядкування нижчих судів вищим [177, с. 3; 40, с. 5–6].

Утім, ситуація змінилась за часів Римської Імперії, адже систему «апелювання», тобто оскарження рішень державних органів, а згодом — і судових, близьку до сучасного вигляду, було побудовано саме в цій державі. В період її існування можливо було поступово скажитися на рішення нижчих судів аж до імператора. З часом кількість апеляційних інстанцій зменшилася. Поступово в судочинстві залишається одна така інстанція, рішення якої може бути переглянуто в касаційному порядку. При поданні апеляції справа переноситься до відповідного вищого суду, який у межах оскарженої частини розглядає її знову, тобто досліджує докази, оцінює їх, встановлює фактичні обставини, застосовує належну норму права й виносить своє рішення [81, с. 493; 43, с. 39].

Утім, незважаючи на той факт, що апеляція, як інститут оскарження рішень судових та інших органів влади, була відома у світі вже у прадавні часи, на території України вона з'явилася набагато пізніше, що було пов'язано з особливостями розвитку національної державності. Так, наприклад, І. Д. Беляєв з цього приводу зазначає, що в період становлення Київської Русі як такий суд був установою народною і цілком самостійною, здійснював правосуддя згідно із звичаєвим правом. Виконання рішень в судовій справі здійснювалось негайно. У цей період судова система припускала лише одну інстанцію, а про існування інституту оскарження судових рішень, тим більше апеляції, не могло бути й мови [28, с. 126].

Подібний стан речей зберігався аж до XIII століття, впродовж якого Київська Русь фактично припинила своє існування, а її території було поділено між різними державами. Водночас, історико-правовий аналіз показує, що зарубіжний досвід правової організації апеляційного

провадження в різних країнах, в складі яких опинились українські землі, в цей період був набагато прогресивнішим за національний.

Зокрема, апеляція, як правомочність у сфері оскарження судових рішень, на західних землях нашої держави регулювалась Статутами Великого князівства Литовського від 1566 та 1588 роки. Так, відповідно до цих документів було утворено вищій апеляційний орган — Головний Литовський трибунал, у віданні якого був розгляд апеляцій на вироки земських, городських і підкоморських судів, а також панських судів. Дану модель системи апелювання було змінено після утворення Речі Посполитої у 1569 році, на території якої перегляд судових рішень на українських землях здійснювався судом Великого князя [133, с. 20; 160, с. 31].

Найбільшого розвитку інститут апелювання отримав за часів перебування території нашої держави у складі Російської імперії. Зокрема, у XVIII столітті систему перегляду судових рішень було побудовано за німецьким та французьким зразком. У цей період запроваджується регламент щодо змісту, форми та порядку подання апеляційної скарги. Систему було змінено у 1864 році із проведення судової реформи. Так, було запроваджено дві судові інстанції, які розглядали судові справи. Вони були представлені мировими, окружними, а також апеляційними судами. При цьому, апеляційне провадження в цей час набуло системності та відповідної форми. Воно було аналогічним провадженню у першій інстанції, а рішення, прийняті в його рамках, підлягали негайному виконанню [220, с.154–155].

Наступний виток розвитку апеляції припадає на період «радянського» панування на території України. В цей час апеляція стає ключовим інститутом перегляду рішень, який функціонував саме в рамках судової гілки влади. Цей аспект було закріплено в положеннях багатьох нормативно-правових актів того часу. Наприклад, стаття 290 Цивільного процесуального кодексу від 1963 року передбачала наявність у сторін, які брали участь у розгляді справи, права на оскарження судового рішення в апеляційному порядку. Право на апеляцію та її підстави також було закріплено у інших

правових актах, зокрема, Кримінально-процесуальному кодексі України від 1960 року [375; 158].

Отже, протягом багатьох років категорія «апеляція» найбільше тяжіла до судово-правової сфери, де, по суті, формувалась її сутність. Довершеного вигляду вона набула у радянський період, так як отримала зміст другої ланки судового процесу, іншими словами, стала характеризувати відповідну інстанцію перегляду судових рішень. В той же час, незважаючи на особливості генези апеляційного провадження, на сучасному етапі вчені досить по-різному розкривають його сутність.

Аналіз юридичної літератури дозволив виділити три основні теоретичні підходи до виділення змісту апеляційного провадження та його значення у правовій системі України, а саме: широкий, вузький та комбінований.

Характерною особливістю перших двох підходів є те, що в їх рамках поняття «апеляція» та «апеляційне провадження» повністю ототожнюються. В той же час в межах кожного з них вчені з різним ступенем широти розкривають зміст цих категорій.

Представники широкого підходу характеризують апеляцію (апеляційне провадження) як інститут, механізм, засіб, спосіб, тощо, іншими словами, наділяють його ознаками структурованості та в деякій мірі абстрактності. Наприклад, О. Є. Сметанніков вважає, що апеляція — це механізм повторного розгляду справ на прохання особи, яка має права на апеляційне оскарження, для перевірки законності і обґрунтованості судових актів, що не вступили в законну силу, що реалізовується державою в особі суду апеляційної інстанції з метою захисту учасників відповідного типу судочинства від незаконного та необґрунтованого рішення [315, с. 9].

В. В. Грязева розглядає апеляцію або ж апеляційне провадження як інститут — сукупність норм права, що регулюють запровадження діяльності і саму діяльність суду апеляційної інстанції з розгляду апеляційної скарги,

перевірки законності та обґрунтованості судових актів суду першої інстанції, що не вступили в законну силу [85, с. 37].

Автори навчального посібника «Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях)» наголошують на тому, що апеляція — це спосіб оскарження судового рішення чи вироку, які не набрали чинності, до апеляційного суду з метою перевірки їх законності та обґрунтованості. При цьому, вони виділяють два види апеляції: повну і неповну. В даному контексті неповна апеляція означає перегляд рішень судів першої інстанції на підставі лише фактичних даних, установлених із матеріалів, наданих особами, які брали участь у суді першої інстанції. При повній апеляції особи, які беруть участь у справі, можуть надавати в апеляційних судах поряд із раніше дослідженими й нові матеріали. При повній апеляції суд під час розгляду скарги не має права повернути справу для нового розгляду до суду першої інстанції, а повинен сам винести нове рішення [46, с. 28].

В цьому ж ракурсі доцільно навести науковий погляд В. Ф. Яковлева, який на рахунок змісту апеляції та апеляційного провадження висловлювався наступним чином: «Якщо мати на увазі під апеляцією сам спосіб оскарження і перегляду судового рішення в повному обсязі, тобто і по доказовій базі, і з питань права, то це найважливіша гарантія для сторони. Сторона, котра не згодна з рішенням, може в апеляційному порядку, без будь-яких обмежень оскаржити рішення в повному обсязі, і з питань повноти доказів, і з питань тлумачення і застосування права. Апеляція — це свідчення цивілізованості судової системи. І якщо є повна апеляція, значить, це сучасна, цивілізована, добра судова система» [54].

Вчені, які підтримують вузький підхід, концентрують увагу на матеріальному прояві апеляції або ж апеляційного провадження, розкриваючи його як сукупність процесуальних дій, фактичний перегляд справи по суті, тощо.

Зокрема, Л. О. Богословська вказує на те, що апеляційне провадження — це врегульована законом діяльність апеляційних судів з

розгляду апеляцій на вироки, ухвали та постанови суду, які не набрали законної сили, і вирішення питання про їх законність та обґрунтованість [221, с. 81; 154, с. 51].

В. І. Шишкін та Р. О. Куйбіда вважають, що апеляція (апеляційне провадження) — це перегляд судом апеляційної інстанції справи і судових рішень першої інстанції за апеляційними скаргами з мотивів неповноти встановлення фактів і неправильності оцінки доказів у справі, а також порушення норм матеріального і процесуального права судом першої інстанції [384, с. 11; 48, с. 174].

І. Я. Фойницький під апеляційним провадженням розуміє перегляд вищою інстанцією оскарженого неостаточного вироку нижчого суду з фактичних та юридичних підстав, але в межах поданої скарги [365, с. 509].

В. Т. Маляренко розглядає апеляційне провадження як новий розгляд справи по суті судом другої інстанції з винесенням нового рішення у справі [190, с. 209].

Грошевий Ю.М. вказує, що апеляційне провадження — це урегульована законом діяльність апеляційних судів з розгляду апеляції на вироки, ухвали та постанови суду, які не набрали законної сили, і вирішення питання про їх законність та обґрунтованість [221, с. 81].

До вузького теоретичного підходу щодо сутності категорії апеляції та апеляційного провадження відносяться також наукові погляди вчених, відповідно до яких останнє являє собою стадію судового процесу певного виду. Цей момент наглядно виражається у наукових працях вчених, предметом дослідження яких були особливості та закономірності тих чи інших галузей процесуального права.

Так, наприклад, проводячи наукову розробку проблематики функціонування адміністративних судів І. В. Шруб доходить висновку, що апеляційне провадження — це стадія адміністративного судочинства, в якій суд апеляційної інстанції за скаргою осіб, які беруть участь у справі, а також інших осіб, яким це право надано КАСУ, переглядає справу, за якою

прийняті судом рішення ще не набрали законної сили, з'ясовує об'єктивну істину та вирішує питання про законність, обґрунтованість і справедливість рішення суду першої інстанції, виправляє допущені помилки, прорахунки та інші порушення закону [386, с. 188].

Подібну точку зору підтримують В. В. Назаров та Г. М. Омеляненко, зазначаючи, що апеляційне провадження — це стадія кримінального процесу, в якій суд вищої інстанції за апеляціями учасників процесу і в їх межах шляхом розгляду справи перевіряє законність та обґрунтованість судового рішення, яке не набрало законної сили [211, с. 420].

Автори підручника «Цивільне процесуальне право України» за загальною редакцією С. С. Бичкової розкривають зміст апеляційного провадження як одну зі стадій цивільного судочинства, метою якої є перевірка законності та обґрунтованості судових рішень першої інстанції, що не набрали законної сили [374, с. 598].

Комбінований теоретичний підхід до визначення сутності апеляції фактично поєднує в собі деякі аспекти вищенаведених наукових поглядів. Однак характерною особливістю останнього є те, що в його рамках вчені розмежовують зміст понять апеляції та апеляційного провадження. Наприклад, підтримуючи дану наукову позицію, О. А. Ломакіна обґрунтовує думку, відповідно до якої апеляція являє собою процесуальну гарантію повторного перегляду справи на предмет законності та обґрунтованості актів місцевого суду, а апеляційне провадження — це сукупність дій судової установи апеляційної інстанції та осіб, які беруть участь у справі, що здійснюються з метою перевірки законності та обґрунтованості актів місцевого суду повністю або в частині та повторного перегляду справи по суті [173, с. 15].

Прихильником комбінованого підходу також є В. І. Сліпченко [312]. Вчений розмежовує зміст категорій «апеляція» та «апеляційне провадження» через призму їх характерних ознак. Так, на думку науковця [312], апеляція має такі особливості:

- це право, що розглядається як вид звернення;
- для неї встановлена певна форма та зміст (як до певного виду звернення);
- виникнення такого права зумовлене початком перебігу апеляційного строку (після винесення рішення місцевого суду);
- встановлене чітко коло суб'єктів, які мають таке право;
- подається до відповідного суб'єкта (суду) з метою оскарження судового рішення.

Ключовими ознаками апеляційного провадження виступають:

- певна послідовність дій, чітко регламентованих законодавством;
- залучення певного кола суб'єктів (під час його проведення);
- надання цим суб'єктам певного кола прав (подати зустрічну апеляцію чи заперечення на неї, надавати додаткові докази та вносити клопотання);
- обов'язкова наявність кінцевого результату — прийняття власного рішення [312, с. 50].

Окрім виділених трьох основних груп теоретичних підходів до визначення сутності апеляції та апеляційного провадження, аналіз юридичної літератури дає змогу виділити й інші розуміння зазначених категорій, які до жодної з груп не відносяться, однак, саме в силу цієї особливості заслуговують на увагу.

Зокрема, термін «апеляція» та «апеляційне провадження» у розумінні деяких науковців являє собою:

- 1) форму прохання;
- 2) прохання сторони, яка вважає рішення суду першої інстанції неправильним, про перевірення справи судом вищої інстанції;
- 3) перевірення справи;
- 4) порядок оскарження, тощо;
- 5) звернення до суду апеляційної інстанції сторони обвинувачення й захисту;



б) уніфіковану форму звернення до суду апеляційної інстанції сторін обвинувачення та захисту, тощо [141, с. 475; 139, с. 6; 120, с. 116–117].

Вбачається за доцільне підтримати третій (комбінований) науковий підхід до характеристики змісту «апеляції» та «апеляційного провадження», відповідно до якого зміст категорій апеляції та апеляційного провадження необхідно розмежовувати.

Отже, вважаємо, що апеляція — це форма перегляду судового рішення першої інстанції спеціально уповноваженими на це органами судової гілки влади (судами апеляційної інстанції), спрямована на перевірку обґрунтованості та законності такого рішення. При цьому, апеляція одночасно виступає суб'єктивним правом кожної людини на судовий захист своїх порушених прав, яке показує демократичність, соціальну спрямованість судової системи, а також орієнтацію її роботи на встановлення істини та забезпечення справедливості.

В свою чергу, апеляційне провадження — це інститут процесуальної галузі правової системи нашої держави. Тобто це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері діяльності судів апеляційної інстанції з приводу виконання ними своїх повноважень у розрізі перегляду судових рішень судів першої інстанції, та видання на основі цього власної правової позиції, яка виражається у прийнятті нового судового рішення, поверненні справи до розгляду у суд першої інстанції, скасуванні рішення повністю або частково та інших формах в межах процесуального законодавства конкретної гілки процесуального права.

Отже, вищенаведене поняття дозволяє констатувати те, що апеляційне провадження є змістовною правовою категорією, що характеризується великим колом особливостей, які виражають її цінність та необхідність адміністративно-правового забезпечення.

Проте, усі характерні ознаки апеляційного провадження не є між собою однорідними, у зв'язку з чим потребують систематизації. У зв'язку з

цим, вбачається за доцільне згрупувати основні особливості досліджуваної правової категорії.

Так, до першої групи особливостей доцільно віднести процесуальні ознаки апеляційного провадження. Слід зазначити, що останні можуть різнитися між собою в залежності від тієї чи іншої процесуальної галузі. Наприклад, Є. А. Чернушенко наводить такі характерні аспекти апеляційного провадження в цивільному процесі, а саме:

- апеляція подається на рішення (ухвалу) суду першої інстанції, яке не набрало чинності;
- справа за апеляційною скаргою чи апеляційним поданням прокурора направляється на розгляд суду вищого рівня (апеляційного суду);
- подання апеляції, на думку особи, яка подає апеляцію, зумовлене неправильним застосуванням судом першої інстанції норм матеріального права чи порушенням норм процесуального права;
- апеляційний суд, розглядаючи справу, вирішує як питання факту, так і питання права, тобто як юридичний, так і фактичний бік справи, в тому ж обсязі, що й суд першої інстанції;
- розгляд справи в апеляційному суді здійснюється з додержанням основних засад судочинства [377, с. 71–72; 380].

Деякі інші особливості апеляційного провадження виділяє Ю. О. Фідря, розглядаючи цей інститут в межах кримінального процесуального права. Вчена наголошує, що категорія характеризується такими аспектами:

- по-перше, об'єктом перевірки в стадії апеляційного провадження є судові рішення, яке не набрало законної сили;
- по-друге, суд апеляційної інстанції досліджує як фактичну, так і юридичну сторону справи за правилами провадження, в разі потреби, як у суді першої інстанції, тобто шляхом розгляду справи по суті;
- по-третє, порядок перегляду судових рішень судом апеляційної інстанції носить ревізійний характер;

– по-четверте, апеляція виражає «дивольютивний ефект», коли наслідком оскарження є рух справи «вгору» по судовим інстанціям на один щабель, тобто скарга за апеляцією переноситься на розгляд суду вищої інстанції;

– по-п'яте, наявність можливості у суду апеляційної інстанції у передбачених законом випадках виносити свій вирок або постанову, тощо [361, с. 49–57].

Велике коло особливостей виділяють вчені, які досліджували проблематику апеляційного провадження в рамках адміністративного процесу. Так, в його межах вказаний інститут характеризується:

– кількісним складом суду, а саме трьома судьями, які здійснюють розгляд апеляційної скарги;

– специфічним порядком виступу осіб, які беруть участь у справі, для надання пояснень та в судових дебатах;

– обмеженістю процесу дослідження доказів рамками, встановленими апеляційною скаргою, тощо [119, с. 52; 216, с. 280–281].

Як ми бачимо, в залежності від правової галузі, в аспекті якої інститут апеляційного провадження розглядається, його процесуальні особливості можуть змінюватись. Водночас, вважаємо, що цілком можливим є виділення ряду класичних, так би мовити базових, ознак апеляції, до яких віднесено:

– особливий юридичний порядок подання скарги — апеляційне провадження має місце лише після звернення зацікавленої особи до суду апеляційної інстанції з питань, перегляд яких допускається нормами процесуального законодавства;

– наявність граничного строку для початку апеляційного провадження — процесуальним законодавством встановлюється конкретний строк, протягом якого можна подати апеляційну скаргу для перегляду відповідного судового рішення;

- обмеженість процесу дослідження доказів — суд апеляційної інстанції розглядає справу в тих рамках, які сформовано відповідно до змісту апеляційної скарги;

- особливе коло суб'єктів — подавати апеляційну скаргу можуть виключно учасники справи (у виняткових, передбачених законом випадках — особи, що не брали участь у справі), а розглядати таку скаргу особлива інстанція — апеляційний суд.

Водночас, представлені особливості складають лише одну з груп аспектів, які характеризують апеляційне провадження як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. До другого кола слід віднести організаційні особливості координації роботи апеляційних судів, тобто головних суб'єктів апеляційного провадження.

Так, відповідно до законодавства України, апеляційні суди характеризуються:

- особливим юридичним статусом, який виражається у наявності чіткого кола повноважень;

- наявністю вимог щодо роботи та меж повноважень апеляційних судів, наприклад, апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, є апеляційні суди, які утворюються в апеляційних округах;

- наявністю кваліфікаційних вимог до суддів апеляційної інстанції;

- особливим порядком утворення та ліквідації;

- підпорядкованістю загальній судовій адміністрації, так як суди апеляційної інстанції в своїй сукупності утворюють єдину систему судоустрою України, тощо.

Безперечно, особливості апеляційного провадження у своїй кількості не обмежуються лише вищевикладеними аспектами, проте, саме вони показують його правову «незвичайність», а також доводять авторську тезу про те, що апеляційне провадження — це сукупність правовідносин, в яких задіяно велике коло суб'єктів.

Крім того, хоча апеляційне провадження і є процесуальним інститутом, приведення його до життя здійснюється за рахунок функціонування цілої системи судових органів та відповідних державних відомств, які забезпечують їх роботу. В той же час на законодавчому рівні існує ряд нормативних вимог з приводу організації належного виконання судами апеляційної інстанції своїх повноважень, дотримання яких прямо впливає на ефективність апеляційного провадження [66].

Таким чином, синтезоване поняття та наведені особливості апеляційного провадження розкривають його сутність як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, а також свідчать про необхідність існування такого забезпечення загалом, якщо враховувати множинність та різноманітність сконцентрованим в межах цього інститут правовідносин.

## **1.2 Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання**

Свого часу видатний філософ та мислитель І. Кант висунув теорію про те, що право — це виключно сукупність законів, тобто зовнішнє законодавство [123, с. 138]. В подальшому ця теорія, тобто теорія позитивного права, знайшла розвиток у наукових працях англійського правознавця Джона Остіна, який стверджував: «Право — це норма, встановлена для керування однією розумною істотою з боку іншої розумної істоти, яка має владу над першою» [238, с. 148; 179, с. 25]. Якщо адаптувати погляди науковців до сучасних реалій, то відповідно до їх думки право — це реальний, існуючий у законах, інших документах, фактично відчутний нормативний регулятор [15, с. 18]. Продовжуючи цю тезу, логічно зробити висновок, що право виражається у законах та інших нормативно-правових актах та на них же ґрунтується.

Тож якщо право, як явище абстрактне, ґрунтується на чомусь, наприклад, нормах відповідних юридичних актів, то усі інші правові явища та категорії також мають відповідне підґрунтя. А отже, сутність проблематики правових засад тих чи інших юридичних конструкцій, механізмів, тощо, наприклад, правових засад апеляційного провадження має високу інформативну цінність для всього процесу наукового пошуку закономірностей та особливостей адміністративно-правового забезпечення даного інституту.

Як і будь-яка категорія, правові засади перш за все є юридичним поняттям, дефініцію якого в більшій частині обумовлено похідним словом. Відповідно до мовознавчої літератури, таким виступає термін «засада», який має декілька тлумачень, зокрема:

- 1) приховане місце, де розташовується хто-небудь для раптового нападу;
- 2) несподіваний напад з прихованого місця;
- 3) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується щонебудь;
- 4) вихідне, головне положення, принцип, основа світогляду, правило поведінки;
- 5) спосіб, метод здійснення чого-небудь [33, с. 300–301; 297].

Незважаючи на відносну одноманітність змісту терміну, який складає основу дефініції поняття «правові засади», єдиної наукової точки зору з приводу визначення останньої категорії на сьогоднішній день не існує як у правовій, так і у інших сферах.

Так, якщо звернутися до численних філософських поглядів, то представники даної галузі знань по-різному розкривають зміст поняття «правові засади».

На думку Д. Ролза, засади права мають формальний характер, вони теж постають як принципи, які уможливають правовий порядок. Д. Ролз зосереджує свою увагу не стільки на легітимності окремих норм, скільки на

справедливості усієї суспільної системи. Відповідно, принципи справедливості Д. Ролза виконують роль засадничих вимог, з врахуванням яких повинна будуватись будь-яка концепція справедливості. Ці принципи мають у своїй основі принцип взаємності, їх джерелом є взаємні зобов'язання вільних раціональних істот. Причому Д. Ролз розрізняє розумову і розсудкову раціональність, де під останньою розуміється моральний інтелект, що зважає на інших. В центрі його концепції знаходиться також вільна раціональна істота. Раціональність та взаємність є основою принципу справедливості Д. Ролза [329, с. 306].

Ф. Гаєком правові засади розуміються, виходячи із розрізнення системних утворень на номос (створений порядок) та космос (спонтанний порядок), і асоціюються саме з останнім. Право у нього можливе як дотримання абстрактних правил, що цілком узгоджується з принципом незнання. Концепція права Ф. Гаєка передбачає свободу індивіда як найбільшу цінність. Дотримання засад права забезпечує існування спонтанного порядку (суспільства) [329, с. 306].

Немає також єдиного підходу до розуміння сутності правових засад серед правознавців. Так, наприклад, велика кількість вчених ототожнюють категорію правових засад із правовими принципами, що проявляється у дефініціях цих понять, які науковці пропонують.

Зокрема, на думку Н. Асланян, засади у сфері права можна тлумачити в декількох формах, залежно від методологічних орієнтацій, а саме:

- об'єктивні чинники правостворення;
- керівні ідеї, що знайшли закріплення в позитивному праві, тобто є принципами законодавства [18, с. 6; 73, с. 18].

М. В. Цвік і В. Д. Ткаченко, розмірковуючи про принципи права, визначали їх як вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості й свободи, а також визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [108, с. 193; 207, с. 155].

Як зазначає О. О. Пунда, правові засади — це «правова основа», джерело, на ґрунті якого будуються різні види діяльності [285, с. 13].

О. Г. Комісарова, розкриваючи сутність терміну «правові засади», доходить висновку, що це правові ідеї, джерело, фундамент того, з урахуванням чого здійснюється правове регулювання відповідного типу правових відносин [142].

Отже, усі вищенаведені правознавчі погляди є вираженням науково-юридичної теорії про те, що принципи та засади права — це тотожні категорії. При цьому, зазначену точку зору підтримує велика кількість науковців. В той же час існує інша група вчених, на думку яких принципи та засади є цілком різнорідними явищами як в етимологічному, так і в юридичному аспектах. Наприклад, А. І. Макарін з цього приводу стверджує, що «принцип» ближчий до поняття «правило», а «засада» — це, швидше, більш загальне поняття, яке вказує на належність до якогось соціально-правового явища. Засада втрачає значення тільки принципу і розуміється ширше. Науковець виділяє засади–принципи і засади, які принципами не є [185, с. 23–24; 208, с. 16]. Однак, недоліком позиції вченого є те, що останній ніяким чином не вказує, в чому саме полягає сутність правових засад.

Тож вважаємо, що правові засади не є тотожними категорії правових принципів. А отже, слід підтримати думку багатьох вчених, відповідно до якої правові засади — це сукупність нормативно-правових актів, на яких базується та чи інша діяльність, правовий інститут, тощо. Зазначений теоретичний підхід, зокрема, підтримують А. Чекіров, В. Ф. Бурдін, О. К. Шеремет'єва, О. С. Демчук, Н. Г. Кравченко та інші.

Так, Бачіло І.Л. зазначає, що правова засада характеризує перш за все комплексний вплив права на суспільні відносини, відображає його результативність — забезпечення правопорядку. Законодавство встановлює правову засаду на рівні нормативних приписів і принципів, що закріплюють і регулюють найважливіші сторони державної та громадської організації, фіксує цілі, визначає правові можливості і засоби, що забезпечують



поступовий розвиток суспільних відносин. Правова засада — це діалектична єдність посилки і результату, належного і отриманого, суцього в реалізації правового впливу [27, с. 200; 191, с. 22].

З цього ж приводу у дисертаційному дослідженні В. О. Лисенко вказується наступне: «Правові засади — це комплекс елементів, головними з яких є норми і правовідносини. Саме право як соціальне явище отримує свій вираз в нормах і правовідносинах. Саме через ці категорії можна судити про діяльність будь-якого інституту суспільства і держави» [180, с. 76].

На думку Н. І. Нарішкіної, правові засади — це перш за все сукупність законів та підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють певну сферу суспільних відносин в межах держави [215, с. 56].

Таким чином, враховуючи вищенаведене, вважаємо, що правові засади апеляційного провадження в Україні — це сукупність нормативно-правових актів, норми яких виступають юридичним базисом в аспекті правового впливу на відносини забезпечення, організації, реалізації апеляційного провадження, а також усі супутні відносини, що виникають у сфері правового регулювання даного інституту. Тож, по суті, правові засади апеляційного провадження — це його законодавча основа, нормативне вираження, яке характеризується значним рівнем структурованості, ієрархічності, тощо.

Водночас, проблематика, на розкриття якої направлене дане наукове дослідження, викликає необхідність встановлення місця та значення адміністративно-правового регулювання серед правових засад апеляційного провадження. В цьому ж контексті логічним буде висвітлення змісту останнього явища. Необхідно відмітити, що воно виступає відгалуженням більш широкої загальнотеоретичної в юриспруденції категорії правового регулювання.

Відповідно до підручника з теорії держави і права за редакцією Л. М. Стрельбицького, слово «регулювання» походить від латинського «regulo» — «правило» й означає упорядкування, приведення чогось у

відповідність до чогось. На основі цього автори підручника розглядають правове регулювання, як здійснюваний за допомогою всієї сукупності правових засобів соціально необхідний процес упорядкування суспільних відносин, що потребують правового гарантування [328, с. 237].

У Великому юридичному словнику О. Б. Борисова вказується, що правове регулювання — це процес впливу держави на суспільні відносини за допомогою юридичних норм (норм права). Предметом правового регулювання є відповідна форма суспільних відносин, яка закріплюється відповідною групою юридичних норм. Так, наприклад, майнові відносини складають предмет цивільного права [39, с. 560].

Дещо інше визначення наводять у своєму підручнику Н. М. Крестовська та Л. Г. Матвеева. Науковці зазначають: механізм правового регулювання — це функціонуюча як єдине ціле система правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин. Метою механізму правового регулювання у сучасному демократичному суспільстві є підпорядкування діяльності держави принципу верховенства права, впорядкування, оптимізація та захист суспільних відносин, забезпечення правового порядку на основі режиму правозаконності [157, с. 548].

Отже, по суті правове регулювання — це юридичний вплив на суспільні відносини, виражений у нормах права. В той же час в залежності від типу суспільних відносин і галузевої приналежності норм, за допомогою яких здійснюється вплив на них, виділяють різні види правового регулювання, одним з яких виступає адміністративно-правове. Аналіз юридичної літератури свідчить про різновекторність наукових визначень поняття цієї категорії.

Так, В. В. Галуцько та О. М. Єщук, визначають адміністративно-правове регулювання останнє як цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних

законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [58; 77].

На думку В. І. Теремецького, адміністративно-правове регулювання являє собою цілеспрямований вплив правових норм, що прийняті державою і є відповідними адміністративними засобами забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у суспільних відносинах з метою підпорядкування їх юридично встановленому правопорядку, а також охорони та розвитку в інтересах суспільства і держави [345; 77, с. 61].

Цікавою та лаконічною є наукова думка І. О. Іерусалімова, П. М. Павлика, Ж. В. Удовенко та Я. П. Павлович-Сенети, які відзначають: «Якщо вести мову про адміністративно-правове регулювання, варто зазначити, що в даному випадку мова йде про правове регулювання, що здійснюється не будь-якими нормами права, а саме нормами адміністративного права. Адміністративно-правове регулювання — це особливий вид правового регулювання, специфічність якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, обумовлені особливостями його норм. Особливістю адміністративного права, на відміну від інших галузей права, є те, що воно часто регулює порядок застосування норм інших галузей права» [8; 240; 181, с. 102].

І. Б. Тацишин вважає, що адміністративно-правове регулювання — це цілеспрямований, організуючий і регулюючий вплив держави через систему органів та посадових осіб на процеси, які відбуваються в суспільстві. До ознак адміністративно-правового регулювання відносять: забезпечення реалізації цілей, завдань і функцій держави; реалізацію спеціально уповноваженими суб'єктами, які наділені адміністративними повноваженнями; систематичність; цілеспрямованість; ієрархічність; систематичність; процесуальний характер; цілеспрямованість та ін. [339, с. 39].

Ураховуючи наведені вище наукові позиції вчених, вважаємо, що під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти особливий вид правового впливу, що ґрунтується на правових нормах адміністративної галузі права, який направлено на упорядкування суспільних відносин, що виникають в рамках виконання своїх повноважень органами державної влади. Простіше кажучи, адміністративно-правове регулювання виражає нормативну сутність процесу управління державними органами влади певною групою суспільних відносин в тій чи іншій сфері або з приводу реалізації будь-якого іншого об'єкту впливу. В нашому випадку таким виступає апеляційне провадження — особливий та широкий процесуальний інститут.

При цьому, не слід забувати, що адміністративно-правове регулювання має законодавчу основу, тобто коло нормативно-правових актів, які визначають межі його дії, суб'єктів реалізації та інші аспекти. Таким чином, говорячи про місце адміністративно-правового регулювання серед правових засад апеляційного провадження, ми фактично торкаємось питання місця та значення норм адміністративного права в межах всього кола нормативно-правових актів, які регламентують інститут апеляційного провадження. На думку дисертанта, для повного розкриття цієї проблематики доречно висвітлити усю систему правових засад апеляційного провадження.

Досліджуючи нормативно-правові акти, на яких базується інститут апеляційного провадження, доцільно провести класифікацію останніх, розподіливши їх на групи за ознакою ієрархічності та юридичної значимості. Так, ключове значення в системі правових засад апеляційного провадження відіграють положення міжнародних нормативно-правових актів та ключового, найвищого національного закону — Конституції України. Ці правові документи мають велике значення, адже їх норми є базисом не тільки для регулювання правовідносин, що складають інститут апеляційного провадження, але й усєї судової системи нашої держави.

Так, одним з ключових актів цієї групи виступає Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. В даному міжнародному нормативно-правовому документі зазначається, що:

- всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом (стаття 7);
- кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом (стаття 8);
- кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом, тощо (стаття 10) [107].

Не менш важливими є положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятої Радою Європи у 1950 році, в якій було закріплено такі важливі юридичні правомочності в сфері судочинства як право на справедливий суд та неможливість призначення покарання без наявності відповідного законодавчого припису («ніякого покарання без закону») [143]. Ці положення було доповнено та суттєво розширено в іншому міжнародному акті — Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, що був прийнятий Організацією Об'єднаних Націй у 1966 році [201].

На національному рівні ключовою правовою засадою забезпечення апеляційного провадження та функціонування системи правосуддя загалом є Конституція України, яку в більшій мірі побудовано на основі тих міжнародних стандартів, які проголошено у нормах вищенаведених міжнародних актів.

Так, окрім ключових правових принципів, на яких ґрунтується робота держави загалом та безпосередньо системи правосуддя, Основний Закон закріплює значне коло організаційних аспектів, зокрема, які є базисом для інституту апеляційного провадження. Наприклад, в статті 124 Конституції

зазначено, що правосуддя є сферою відання виключно спеціальних судових установ; в статті 125 визначено, що судоустрій в Україні побудовано на принципах територіальності та спеціалізації. В контексті правового регулювання конкретно інституту апеляційного провадження основною нормою виступає пункт 8 статті 129 Основного Закону, який закріплює право на апеляційний перегляд справи [149].

Наступну групу правових засад апеляційного провадження України складають законодавчі акти. При цьому, вони не є між собою однорідними, у зв'язку з чим доречно окремо виділити кодифіковані нормативно-правові акти та звичайні закони.

До кола кодифікованих нормативних документів відносяться численні процесуальні кодекси, в положеннях яких формується правовий статус суб'єктів апеляційного провадження в рамках того чи іншого типу судочинства, до яких відноситься: Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства країни, Кримінальний процесуальний кодекс України. В положеннях зазначених актів встановлюються загальні особливості процедури апеляційного провадження; надається перелік суб'єктів, які мають право на перегляд судового рішення у апеляційному порядку; перелік питань, з приводу яких апеляційна скарга допустима; вказується, яка саме установа уповноважена розглядати таку скаргу; порядок відкриття апеляційного провадження, тощо. Наприклад, Розділ IV Господарського процесуального кодексу України визначає, що судом апеляційної інстанції у господарських справах є апеляційний господарський суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду) знаходиться місцевий господарський суд, який ухвалив судове рішення, що оскаржується [79]. Відповідно до цього ж розділу, апеляційна скарга є юридичним фактом для відкриття апеляційного провадження. Про відкриття апеляційного провадження у справі суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу. До

відкриття апеляційного провадження учасники справи мають право подати заперечення проти відкриття апеляційного провадження. Питання про відкриття апеляційного провадження у справі вирішується не пізніше п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги. При цьому, Господарський процесуальний кодекс встановлює, що суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі, якщо:

1) апеляційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню;

2) є ухвала про закриття провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої апеляційної скарги цієї ж особи на це саме судові рішення;

3) є постанова про залишення апеляційної скарги цієї ж особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи на це саме судові рішення;

4) скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними [79].

В більшості випадків положення процесуальних кодексів схожі між собою, за винятком окремих особливостей, які обумовлено специфікою того чи іншого судочинства загалом. Так, у Кримінальному процесуальному кодексі України зазначено нетипові для інших видів судочинства рішення суду, які можна оскаржити в апеляційному провадженні, а саме: вироки та ухвали слідчого судді. Крім того, на відміну від інших процесуальних документів, Кримінальним процесуальним кодексом чітко перелічено коло осіб, які мають право на подання апеляційної скарги, зокрема:

- обвинувачений та його законний представник чи захисник;
- підозрюваний та його законний представник чи захисник;
- прокурор;
- потерпілий або його законний представник, представник, тощо

[158].

Належне оформлення та прийняття судом апеляційної скарги є підставою для відкриття апеляційного провадження. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу, апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції. За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок або ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

- 1) залишити вирок або ухвалу без змін;
- 2) змінити вирок або ухвалу;
- 3) скасувати вирок повністю чи частково та ухвалити новий вирок;
- 4) скасувати ухвалу повністю чи частково та ухвалити нову ухвалу;
- 5) скасувати вирок або ухвалу і закрити кримінальне провадження;
- б) скасувати вирок або ухвалу і призначити новий розгляд у суді першої інстанції, тощо [158].

Окрім кодифікованих нормативно-правових актів, в системі правових засад апеляційного провадження значну роль відведено законодавчим актам. Зокрема, одним з найбільш важливих в даній групі є Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Даний нормативний акт регулює значне коло питань, пов'язаних із організаційним забезпечення судоустрою України та адміністративно-правовим регулюванням апеляційного провадження зокрема. У Закону України «Про судоустрій і статус суддів» вказано, що судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Систему судової влади складають такі органи:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) Верховний Суд [280].

Однією з ключових особливостей даного нормативно-правового акта є те, що його положеннями регламентовано правовий статус апеляційних судів — ключового суб'єкта правовідносин інституту апеляційного провадження. Так, відповідно до глави 3 Закону України «Про судоустрій і



статус суддів», апеляційні суди — це суди апеляційної (другої) інстанції. Вони уповноважені:

- 1) здійснювати правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) аналізувати судову статистику, вивчати та узагальнювати судову практику, інформувати про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд;
- 3) надавати місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;
- 4) здійснювати інші повноваження, визначені законом [280].

Окрім того, положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначають основні вимоги до ключових посад апеляційних судів, таких як голова, заступник голови та безпосередньо судді. Так, суддею апеляційного суду може бути особа, яка має відповідний стаж роботи на посади судді (не менше п'яти років) або має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років, тощо [280].

Важливо також відмітити положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які регламентують систему владних органів, на які покладено функцію організації діяльності судоустрою та окремих судів в процесі виконання ними своїх повноважень, зокрема, в аспекті роботи судів апеляційної інстанції із спрямування та забезпечення апеляційного провадження. Зокрема, у статті 147 вказаного нормативно-правового акта вказано, що в Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади — судів, органів суддівського врядування, інших державних органів та установ системи правосуддя. Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України та Національна школа суддів України, інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування беруть участь в організаційному забезпеченні діяльності судів у випадках і порядку, визначених цим та іншими законами. Так, кожен з цих органів має відповідне коло

адміністративних функцій. Наприклад, Державна судова адміністрація України є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом. Дане відомство має широке коло повноважень, наприклад:

- представляє суди у відносинах із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених цим законом;
- забезпечує належні умови діяльності судів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування в межах повноважень, визначених цим законом;
- організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву; контролює стан діловодства в судах;
- взаємодіє з відповідними органами та установами, в тому числі інших держав, з метою вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів;
- розробляє та затверджує за погодженням із Вищою радою правосуддя Типове положення про апарат суду;
- контролює діяльність Служби судової охорони, тощо [280].

Наступну групу правових засад апеляційного провадження складають підзаконні нормативно-правові акти, зокрема, численні укази Президента України щодо створення та ліквідації апеляційних судів, наприклад: Указ Президента України «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» від 29.12.2017 р. № 452/2017; Указ Президента України «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах» від 29.12.2017 р. № 455/2017; Указ Президента України «Про ліквідацію

апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах» від 29.12.2017 р. № 454/2017, тощо [278].

Важливе місце серед правових засад апеляційного провадження займають нормативно-правові акти Державної судової адміністрації України. Їх положення регулюють значне коло так би мовити «оперативних» питань з приводу організаційного, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення відповідних судових установ, зокрема, апеляційних. Так, наприклад, в цьому контексті можна відмітити Наказ Державної судової адміністрації України «Про визначення кількості суддів в окремих місцевих загальних та апеляційних судах» від 19.04.2016 року № 77; Наказ Державної судової адміністрації України «Про визначення кількості суддів в апеляційних судах» від 28.04.2016 року № 83; Наказ Державної судової адміністрації України № 69 від 25 травня 2015 року «Про внесення змін до Заходів щодо економного та раціонального використання державних коштів, передбачених для утримання місцевих і апеляційних судів загальної юрисдикції, Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, затверджених наказом ДСА України від 23 травня 2014 року № 81», тощо [267; 268; 214].

Таким чином, проведене дослідження показало, що адміністративно-правове регулювання, яке виражається у нормах актів адміністративної галузі права, займає важливе місце серед правових засад апеляційного провадження. Водночас, в цій системі воно відіграє специфічну роль. Так, наприклад, якщо процесуальне законодавство визначає порядок апеляційного провадження, коло суб'єктів, які беруть у ньому участь, межі апеляційного розгляду та інші процесуальні моменти, то адміністративне регулює питання, які існують «навколо», тобто питання організації та забезпечення, до яких, зокрема, відносяться: правовий статус апеляційних судів; порядок їх роботи, створення, ліквідації; повноваження даних установ; вимоги щодо їх службовців (суддів, голів та їх заступників); різні аспекти фінансування та

комплектації штату, взаємодії з іншими органами влади і т.ін. [62]. У зв'язку з цим, доходимо висновку, що адміністративно-правове регулювання апеляційного провадження в системі правових засад останнього виступає будівним чинником навколишнього «юридичного середовища», в рамках якого реалізація досліджуваного інституту є можливою та ефективною.

### **1.3 Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні**

З давніх віків правова сфера будь-якої держави розбудовувалась навколо основоположних ідей, які спрямовували механізм регулювання суспільних відносин, надавали йому ціль. На сьогодні ці ідеї набули форми і теоретичного обґрунтування та визначаються у юриспруденції як принципи. Останні є особливо важливими не тільки для правової системи держави в цілому, але й для усіх складових елементів останньої, зокрема, правових інститутів, одним з яких є апеляційне провадження.

Водночас, доречно відмітити, що система відносин, які складають інститут апеляційного провадження в цілому, як і будь-які інші суспільні відносини, знаходиться в «секторі дії» правового впливу різних галузей права, зокрема, адміністративного. Як відомо, останнє являє собою окрему юридичну галузь (сукупність правових норм), що регулює з метою реалізації завдань і функцій держави суспільні відносини управлінського характеру, які складаються у сфері виконавчої влади, внутрішньоорганізаційній діяльності інших державних органів, а також у процесі здійснення громадськими організаціями, їх органами зовнішніх юридично-владних повноважень [5, с. 19]. Інакше кажучи, адміністративне право є управлінським або ж публічним правом, яке має відповідне коло характерних особливостей [16, с. 7–8].

Слушною в цьому аспекті є наукова думка А. М. Колодія, який вказує на те, що сферу публічного права слід розглядати як вертикальні відносини (управлінські), відносини субординації, влади-підпорядкування. Їх регулювання повинно здійснюватися за принципом імперативності, а права та обов'язки суб'єктів повинні прямо й вичерпно формулюватися в законі [138, с. 66].

З цього ж приводу О. І. Харитонов зазначає: «Для публічного права характерні такі ознаки: регулювання відносин між органами державної влади, суб'єктами місцевого самоврядування влади, регламентація діяльності державного апарату, посадових осіб, державної служби, переслідування правопорушників, кримінальна та адміністративна відповідальність, тощо — інститути, що побудовані у вертикальній площині, на засадах влади і підпорядкування, на принципах субординації. Ось чому для публічного права характерним є специфічний юридичний порядок, порядок «влади-підпорядкування», відповідно до якого особи, що мають владу, мають право визначати поведінку інших осіб. Уся система владно-примусових установ силою примусу забезпечує повну і точну реалізацію приписів влади, а всі інші особи мають їм підкорятися. Звідси — і всі інші принципи публічного права: різниця правового статусу осіб; ієрархічність становища і різний обсяг владних повноважень урядовців; наявність спеціальної «відомчої» юрисдикції; відсутність орієнтації на вирішення спірних питань незалежним судом» [370].

Наведені точки зору підтверджують тезу про багатогранність адміністративного права, а також форм його реалізації в сфері впливу на певного роду суспільні відносини. Адже в процесі державного управління тією чи іншою сферою суспільної діяльності державні органи діють відповідно до визначених законодавством рамок, в межах свого правового статусу. Водночас, владно-розпорядчий характер цих відомств дає їм можливість користуватися багатим управлінським інструментарієм, який містить в собі різне коло методів, засобів, способів правового впливу, що

різняться між собою за характером та інтенсивністю застосування. У зв'язку з цим, можемо говорити про існування не одного, а одразу декількох видів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, іншими словами, декількох моделей упорядкування правовідносин цього інституту, аналіз яких доречно зробити першочергово.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день в теорії права немає ґрунтовного та раціонального погляду, який би визначав ключові види адміністративно-правового забезпечення. Проте, аналіз правових джерел в цій сфері, а також наукових робіт багатьох адміністративістів дав змогу дійти висновків щодо визначеного питання [379; 230; 45]. З урахуванням даного аспекту, а також авторського погляду на цю проблематику, доцільно виділити наступні ключові види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а саме: адміністративно-правову координацію і управління, адміністративно-правовий захист та адміністративно-правову охорону. В даному контексті розподіл наведених видів проведено на основі різних правовідносин, які виникають в контексті реалізації кожного з них, а також кількості та порядку застосування управлінських заходів в рамках адміністративно-правового забезпечення.

Отже, до першого виду адміністративно-правового забезпечення слід віднести координування і управління. Відповідно до наукової літератури, «координація» витлумачується як:

- 1) владне узгодження зусиль різних підрозділів (працівників), які мають загальну мету функціонування;
- 2) організація взаємодії;
- 3) об'єднання, інтеграція дій, зусиль об'єктів управління, що переслідують спільну мету і т.п. [135, с. 10; 84, с. 173; 334, с. 2; 376, с. 32].

В свою чергу, зміст терміну «управління» розкривається як певний процес приведення якогось об'єкта до бажаного стану шляхом: фіксації фактичного стану (облік), порівняння останнього з бажаним (контроль), виявлення різниці між цими станами (проблеми) і формування

альтернативних заходів з ліквідації цієї різниці, оцінки альтернатив та вибору найкращої — прийняття і реалізація відповідного рішення [391, с. 201].

Безпосередньо в сфері адміністративного права управління сприймається як невід’ємна частина діяльності держави та набуває значення державного управління, зміст якого вчені бачать з багатьох ракурсів. Наприклад, В. Я. Малиновський розглядає державне управління як «вид діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного і культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод». У розумінні Г. В. Атаманчука державне управління — це «практичний, організуючий та регулюючий вплив держави (через систему своїх структур) на суспільну і приватну життєдіяльність людей з метою її упорядкування, збереження або перетворення, що спирається на її владну силу». Близьке до даного визначення дають і автори словника-довідника «Державне управління», визначаючи його як «практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її упорядкування, зберігання або перетворення, що спирається на її владну силу» [188, с. 158; 19, с. 62; 95, с. 63; 283, с. 45].

На думку дисертанта, координування та управління як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні — це система нормативно встановлених прийомів, засобів, методів, тощо, направлених на загальне керівництво, організацію та впорядкування діяльності відповідних органів щодо регулювання правовідносин, пов’язаних із інститутом апеляційного провадження. Реалізація даних видів відбувається в поточній діяльності органів державної влади з приводу забезпечення апеляційного провадження, а також характеризується наявністю

субординаційних та реординаційних відносин між різними суб'єктами забезпечення.

З приводу інших двох видів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження серед сучасних адміністративістів точаться суперечки. Ключовим аспектом в цьому питанні є особливості розмежування категорій «охорона» та «захист». Досить змістовно цю проблему висвітлив у своїй дисертації М. Р. Сиротяк, який зазначив: «Основним критерієм поділу понять «охорона» і «захист» повинен стати факт порушення норм права. Тобто до вчинення порушення норм права йдеться про охорону, після — про захист. Другий критерій, який необхідно враховувати при розмежуванні «охорона прав» і «захист прав», — це приналежність одного з цих понять до поняття «право в об'єктивному розумінні», а другого — до поняття «право в суб'єктивному розумінні». І, нарешті, третій критерій, що необхідно враховувати при розмежуванні понять «охорона прав» і «захист прав», — це прив'язка поняття «охорона» до норм матеріального права, а поняття «захист» — до норм процесуального права» [306, с. 8]. В більшості випадків вчені підтримують даний науковий підхід, визначаючи адміністративно-правову охорону як систему встановлених адміністративним законодавством матеріальних правових гарантій, а також діяльність уповноважених на те органів по їх реалізації з метою попередження порушень норм чинного законодавства. В цьому ж контексті адміністративно-правовий захист — це система процесуально-правових гарантій, установлених нормами адміністративного права, а також діяльність уповноважених на те органів і організацій по їх реалізації з метою відновлення порушеного права, усунення перешкод в його реалізації, усунення реальної загрози порушення суб'єктивних прав протиправними діями порушника, а також з метою застосування до порушника заходів правового примусу [306, с. 9; 80, с. 42–43].

Існують також інші наукові підходи до розуміння змісту цих видів адміністративно-правового забезпечення. Наприклад, адміністративно-



правовий захист у розумінні С. Я. Бурди — це певний вид взаємодії людей, направлений на реалізацію групи прийомів, способів і операцій стимулювання та активізації діяльності громадянина зі сторони державних органів і посадових осіб [47, с. 48]. В свою чергу, Д. С. Припутень вважає, що адміністративно-правова охорона — це діяльність, що здійснюється в трьох основних напрямках:

- нормотворчому — коли створюються закони й інші нормативні акти з адміністративно-правових питань охорони правопорядку;
- правозастосовчому, що визначений в проведенні в життя встановлених державою правил у сфері громадського порядку;
- правоохоронному — включаючи заходи забезпечення встановленого порядку і застосування заходів впливу до правопорушників [264, с. 97].

Таким чином, в рамках адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження адміністративно-правова охорона — це комплекс спеціальних адміністративних засобів, заходів, прийомів і способів правового впливу, який направлено на забезпечення безпеки правовідносин інституту апеляційного провадження від порушень, а захист — також система методів і засобів правового впливу, але використовуваних вже після порушень легального режиму правовідносин інституту апеляційного провадження та направлених на його відновлення, притягнення винних осіб до відповідальності, застосування до них адміністративних стягнень.

Переходячи до розгляду ідейної основи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, необхідно відмітити, що принципи, на яких воно ґрунтується, є похідними від категорії принципів права в цілому. Взагалі сам по собі принцип, якщо абстрагуватися від юриспруденції, є самодостатньою проблематикою, відбиток якої можна знайти в різних галузях знань. Так, якщо аналізувати виключно термінологічний бік даного питання, то слід вказати, що слово «принцип» походить від латинського «*principium*» — початок, першооснова, основа, але має багато значень. Під

ним можна розуміти: початок, основу; основне вихідне положення; переконання, норму, правило, яким керуються в житті, поведінці; основну особливість пристрою механізму, приладу; погляд на речі. Отже, принцип — це керівна, функціональна ідея, основне правило поведінки, центральне поняття, основа системи [231; 183; 317; 338, с. 65].

Н. Г. Чернишевський писав про значення принципів: «У кого не усвідомлені принципи у всій логічній повноті і послідовності, у того не тільки в голові сумбур, але і в справах дурість. Даремно сперечатися з тими, хто заперечує принципи», — говорили мудрі предки» [169, с. 65; 378, с. 335].

Водночас, дещо інше бачення категорії «принцип» можна знайти у філософській літературі. Так, наприклад, у Древньогрецько-руському словнику філософських термінів Є. О. Печурова зазначено поняття «arche», яке також має значення першооснови принципу. При цьому, за Анаксимандром, це перша і остання реальність всіх речей. Процес формування концепції «arche» відбувався в 4 столітті до нашої ери в Академії, під впливом математики, в якій «arche» у множині — вихідні пункти доказу. Аристотель дає наступні значення «arche»:

- 1) епістемологічні початки (початки, виходячи з яких, починають доказ),
- 2) онтологічні початки (початки сутності) [246, с. 6].

Автори Енциклопедичного словника історії і філософії науки розглядають принцип у трьох основних значення:

- 1) вихідне положення світогляду, вчення, науки, теорії, політичної організації;
- 2) внутрішнє переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, норми, правила поведінки і діяльності;
- 3) основа пристрою або функціонування приладу, механізму і т.ін. [114, с. 230].

У положеннях філософського словника Г. Г. Кириленко та Є. В. Шевцова надається визначення поняття «принцип» з точки зору одразу

декількох сфер філософських знань. Зокрема, в онтології — це першооснова, начало миру; поняття принципу зрівняне поняттю субстанції. У гносеології і методології науки принцип — це складна, концентрована форма знання, яка акумулює в собі основний напрямок дослідження, його «дух». І. Кант розрізняв принцип «регулятивний», який використовується Розумом, що виконує направляючу, стимулюючу роль в дослідженні, і принцип «конститутивний», який використовується Розумом і є підставою для упорядкування світу феноменів. В цьому ж словнику зазначається, що тенденція класичної філософії полягає в максимальному зближенні і навіть злитті всіх трьох смислів терміну «принцип», в свою чергу, сучасна філософія обмежує використання терміну гносеологічним і етичним значеннями [127, с. 314–315].

Загальна несформованість єдиної наукової лінії розуміння категорії «принцип» також має прояв і в юриспруденції. На сьогодні серед правознавців точаться дискусії з приводу змісту категорії «принципи права». Зокрема, Р. Л. Іванов розглядає принципи права як закріплені в різних його джерелах або виражені в стійкій юридичній практиці загальноновизнані основоположні ідеї, що адекватно відображають рівень пізнання загальносоціальних і специфічних закономірностей права і служать для створення внутрішньо узгодженої та ефективної системи юридичних норм, а також для безпосереднього регулювання суспільних відносин за її прогальності та суперечності [111, с. 115–118].

С. Є. Фролова наголошує на тому, що принцип права — це універсальний, істинний, фундаментальний нормативно-правовий припис (засада, вимога, імператив, тощо), який визначає загальну спрямованість правового регулювання, високу якість та ефективність юридичної практики (правотворчої, правозастосовчої, тощо) [368, с. 11]. Певною мірою у тому ж руслі мислить і Є. В. Скурко, який бачить у принципах права тільки нормативну сторону [311, с. 58; 156, с. 219].

На думку правознавців П. А. Оля та О. Г. Шукшиної, принципи права — це основні вихідні засади, положення, ідеї, що виражають сутність права як специфічного соціального регулятора [342, с. 189].

Т. М. Радько вважає, що принципи права визначають зміст впливу права на суспільні відносини і виступають критеріями його цінності для суб'єктів права [288, с. 387].

М. С. Малєїн відзначає, що кожен принцип — це ідея, думка як продукт людського думки про загальне і найбільш суттєве уявлення про право, правовий світогляд, про цінність права [187, с. 12], а В. М. Карташов зазначає, що під принципами права слід розуміти вихідні нормативно-керівні начала (імперативні вимоги), які визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин [229, с. 75; 381, с. 178].

Доречно навести науковий погляд видатного радянського вченого професора С. С. Алексєєва, велику кількість наукових праць якого було присвячено дослідженню проблематики правових принципів. На його думку, правові принципи — це керівні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність та призначення в суспільстві. З одного боку, вони виражають закономірності права, а з іншого — є найбільш загальними нормами, які діють у всій сфері правового регулювання і поширюються на всіх суб'єктів. Ці норми або прямо сформульовані в законі, або виводяться із загального змісту законів. Крім того, принципи права визначають шляхи вдосконалення правових норм, виступаючи керівними ідеями для законодавця. Вони є сполучною ланкою між основними закономірностями розвитку і функціонування суспільства і правовою системою. Завдяки принципам правова система адаптується до найважливіших інтересів і потреб людини й суспільства, стає сумісною з ними [13; 83, с. 17].

Отже, принципи права — це основоположні аспекти, керівні ідеї, що показують особливості його впливу на суспільство та соціальну цінність. Вони уособлюють в собі ключові напрями та стандарти дії права як регулятора суспільних відносин. Виходячи з цього, принципи

адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це вихідні ідеї державно-правового впливу на суспільні відносини в сфері забезпечення, організації та реалізації інституту апеляційного провадження.

В цьому ж контексті слід відмітити, що в своїй сукупності принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження є цілком різними, адже відображають різні ідеї цього правового механізму. Тож розкриваючи ці вихідні ідеї, доцільно окремо виділити: принципи загальноправового характеру та принципи адміністративно-правового забезпечення досліджуваного інституту безпосередньо.

До першої групи принципів відносяться основоположні начала, що є фундаментом побудови держави і права в Україні загалом та які закріплено у нормах чинної Конституції України, зокрема: верховенство права, законність, повага та забезпечення прав і свобод людини, рівність перед законом, невідворотність відповідальності за правопорушення. В рамках механізму адміністративно-правового забезпечення кожен з представлених принципів набуває своїх особливостей.

1. Говорячи про верховенство права і законність, необхідно зазначити, що дані принципи є взаємопов'язаними між собою. Їх зміст, зокрема, закріплено у статті 8 Конституції України де зазначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. В свою чергу, у статті 6 вказується, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України [149]. Таким чином, ґрунтуючись на нормах Конституції, робимо висновок, що найголовнішим регулятором суспільних відносин виступає в Україні право. У зв'язку із цим, основним «рушійним» джерелом механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження виступає право, що виражається у нормах законів. Крім того, діяльність відповідних органів влади, які реалізують зазначений

механізм, повинна здійснюватися виключно в рамках та на умовах, визначених чинним законодавством, та не виходити за ці межі.

2. Відповідно до Конституції, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [149]. Це значить, що в будь-якому разі дія механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження безпосередньо, а також процес виконання повноважень його владними суб'єктами не повинні ніяким чином порушувати права, свободи та законні інтереси людей.

3. Принцип рівності усіх осіб перед законом походить від конституційної норми, закріпленої у статті 24 Конституції, де вказано: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг, тощо» [149]. В контексті адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження зміст цього принципу реалізується двояко. З одного боку, в процесі своєї діяльності органи влади, які займаються реалізацією досліджуваного механізму, не повинні надавати будь-кому привілеї або ж, навпаки, принижувати чийсь права. З іншого боку, ті ж органи зобов'язані, в межах їх

компетенції, забезпечити неухильну підтримку рівності усіх перед законом, в рамках правовідносин організації та реалізації апеляційного провадження.

4. Принцип невідворотності юридичної відповідальності за правопорушення передбачено декількома статтями Конституції України, зокрема, 58, 60, 61, тощо. Його зміст полягає в тому, що кожна особа, яка порушила відповідний правовий режим в рамках правовідносин, що виникають у сфері апеляційного провадження, має відповісти за свої діяння, а органи державної влади, в свою чергу, зобов'язані подібне правопорушення попередити або ж у виняткових випадках припинити та притягнути особу до відповідальності.

До другої групи входять правові принципи, що є фундаментом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження безпосередньо. Слід зазначити, що сам факт їх наявності обумовлюється специфікою адміністративної галузі права та інституту, на регулювання якого спрямовано дію його норм. Відповідно до цього, принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження являють собою певного роду симбіоз вихідних ідей побудови судової влади загалом, адже апеляційне провадження є сферою дії саме судових установ та основ діяльності інших органів влади з приводу «навколишнього» забезпечення і державного регулювання цієї галузі. На думку автора, в даній групі необхідно виділити вісім базових принципів.

1. Принцип системності та чіткого розмежування компетенції. Відповідно до даного вихідного положення, органи державної влади мають виконувати чітко коло повноважень та не дублювати права та обов'язки один одного в процесі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

2. Принцип забезпеченості. Зміст вказаного принципу полягає в тому, що діяльність суддів та судів апеляційної інстанції повинна бути забезпечена в аспекті: організації належних умов для роботи судової установи та її працівників; наявності необхідних приладів та засобів обробки

інформації; взаємодії судової установи з іншими органами влади; безпеки судової установи та її працівників, тощо.

3. Принцип комплексності адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. Базуючись на цьому принципі, уповноважені органи державної влади повинні реалізовувати свої повноваження системно та стратегічно ефективно, вирішуючи одразу декілька питань організації та підтримки інституту апеляційного провадження, що вже існують та які можуть виникнути в майбутньому.

4. Принцип превенції. Дане вихідне положення уособлює ідею про те, що суб'єкти владних повноважень механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження зобов'язані в своїй роботі попереджувати порушення правових відносин даного інституту, а також всіляко сприяти створенню таких умов, за наявності яких вчинення порушень стане неможливим.

5. Пріоритет завдань та мети апеляційного провадження. Відповідно до цього принципу, адміністративно-правове забезпечення повинно бути спрямоване перш за все на те, щоб забезпечити досягнення тих цілей, які ставляться перед інститутом апеляційного провадження.

6. Принцип вичерпного використання усіх засобів і методів впливу. Ця вихідна засада встановлює обов'язок використання в процесі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження усіх наявних засобів і методів правового, організаційного, управлінського та іншого типу регулювання.

7. Принцип відповідальності держави. Органи державної влади в особі своїх службовців несуть відповідальність за якість, ефективність та доцільність реалізованих повноважень в межах адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

8. Принцип відкритості, плановості, об'єктивності та неупередженості нагляду за діяльністю органів, що реалізують механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження [59].



Підсумовуючи проведенне у даному підрозділі дослідження, доходимо висновку, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні є проявом регулюючого впливу адміністративного права на систему правовідносин, що становлять його сутність. Крім того, визначено, що адміністративно-правове забезпечення має широке коло вихідних ідей, правових принципів, увесь масив яких було розділено на дві групи, а саме:

1) загальноправові принципи: верховенство права, законність, повага та забезпечення прав і свобод людини, рівність перед законом, невідворотність відповідальності за правопорушення;

2) принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження безпосередньо: системності, забезпеченості, комплексності, превенції, пріоритету завдань та мети апеляційного провадження, вичерпного використання усіх засобів і методів впливу, принцип відповідальності держави та принцип відкритості, плановості, об'єктивності та неупередженості нагляду [63].

## **Висновки до розділу 1**

Узагальнено підходи вчених щодо визначення сутності та особливостей «апеляції» та «апеляційного провадження», у зв'язку з чим обґрунтовано, що в теорії права існує три основні теоретичні підходи до характеристики змісту «апеляції» та «апеляційного провадження» та їх значення у правовій системі України, а саме: широкий, вузький та комбінований. Підтримано третій (комбінований) науковий підхід до характеристики змісту «апеляції» та «апеляційного провадження», відповідно до якого зміст категорій апеляції та апеляційного провадження необхідно розмежовувати.

Визначено, що апеляція — це форма перегляду судового рішення першої інстанції спеціально уповноваженими на це органами судової гілки влади (судами апеляційної інстанції), спрямована на перевірку обґрунтованості та законності такого рішення. При цьому, апеляція одночасно виступає суб'єктивним правом кожної людини на судовий захист своїх порушених прав, яке показує демократичність, соціальну спрямованість судової системи, а також орієнтацію її роботи на встановлення істини та забезпечення справедливості.

Під поняттям «апеляційне провадження» запропоновано розуміти інститут процесуальної галузі правової системи нашої держави, тобто сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері діяльності судів апеляційної інстанції з приводу виконання ними своїх повноважень у розрізі перегляду судових рішень судів першої інстанції та видання на основі цього власної правової позиції, яка виражається у прийнятті нового судового рішення, поверненні справи до розгляду у суд першої інстанції, скасуванні рішення повністю або частково та інших формах в межах процесуального законодавства конкретної гілки процесуального права.

Окреслено основні особливості апеляції, до яких віднесено: а) особливий юридичний порядок подання скарги (апеляційне провадження має місце лише після звернення зацікавленої особи до суду апеляційної інстанції з питань, перегляд яких допускається нормами процесуального законодавства); б) наявність граничного строку для початку апеляційного провадження (процесуальним законодавством встановлюється конкретний строк, протягом якого можна подати апеляційну скаргу для перегляду відповідного судового рішення); в) обмеженість процесу дослідження доказів — суд апеляційної інстанції розглядає справу в тих рамках, які сформовано відповідно до змісту апеляційної скарги; г) особливе коло суб'єктів (подавати апеляційну скаргу можуть виключно учасники справи (у

виняткових, передбачених законом випадках — особи, що не брали участь у справі), а розглядає таку скаргу особлива інстанція — апеляційний суд).

Особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративно-правового забезпечення охарактеризовано в контексті узагальнення особливостей адміністративно-правового регулювання організації діяльності апеляційних судів, які пов'язані з тим, що: а) апеляційні суди наділені особливим юридичним статусом, який виражається у наявності чіткого кола повноважень; б) апеляційні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення утворюються в апеляційних округах; в) в апеляційних судах встановлено підвищені кваліфікаційні вимоги до суддів апеляційної інстанції; г) апеляційні суди мають особливий порядок утворення та ліквідації; ґ) апеляційні суди підпорядковані загальній судовій адміністрації, так як суди апеляційної інстанції в своїй сукупності утворюють єдину систему судоустрою України.

Обстоюється позиція, що правові засади не є тотожними категорії правові принципи, а отже, слід підтримати думку багатьох вчених, відповідно до якої правові засади — це сукупність нормативно-правових актів, на яких базується та чи інша діяльність, правовий інститут, тощо.

Визначено, що правові засади апеляційного провадження в Україні — це сукупність нормативно-правових актів, норми яких виступають юридичним базисом в аспекті правового впливу на відносини забезпечення, організації, реалізації апеляційного провадження, а також усі супутні відносини, що виникають у сфері правового регулювання даного інституту.

Представлено авторську класифікацію правових засад апеляційного провадження, відповідно до якої останні поділено на три групи:

1) міжнародно-правові акти (Загальна декларація прав людини; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права) та Конституція;

2) національне законодавство, а саме: кодифіковані нормативно-правові акти (Господарський процесуальний кодекс України; Цивільний

процесуальний кодекс України; Кодекс адміністративного судочинства України; Кримінальний процесуальний кодекс України) та закони України («Про судоустрій і статус суддів»);

3) підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: укази Президента України, накази Державної судової адміністрації і т.ін.

Дістало подальше обґрунтування, що по суті правове регулювання — це юридичний вплив на суспільні відносини, виражений у нормах права. В той же час в залежності від типу суспільних відносин і галузевої приналежності норм, за допомогою яких здійснюється вплив на них, виділяють різні види правового регулювання, одним з яких виступає адміністративно-правове.

Під адміністративно-правовим регулюванням запропоновано розуміти особливий вид правового впливу, що ґрунтується на правових нормах адміністративної галузі права, який направлено на упорядкування суспільних відносин, що виникають в рамках виконання своїх повноважень органами державної влади.

Встановлено, що роль адміністративно-правового регулювання апеляційного провадження в Україні полягає в тому, що саме за допомогою норм адміністративного законодавства вирішуються питання організації та забезпечення апеляційного провадження в Україні, до яких, зокрема, відносяться: правовий статус апеляційних судів; порядок їх роботи, створення, ліквідації; повноваження даних установ; вимоги щодо їх службовців (суддів, голів та їх заступників); різні аспекти фінансування та комплектації штату, взаємодії з іншими органами влади і т.ін.

Доведено, що нормами адміністративного законодавства врегульовано значне коло так би мовити «оперативних» питань з приводу організаційного, фінансового, кадрового, інформаційного забезпечення діяльності судових установ, зокрема, апеляційних.

Обґрунтовано, що адміністративно-правове регулювання у системі правових засад апеляційного провадження займає місце організуючого

чинника, який виражається у правових нормах адміністративної галузі права та регулює питання відносно правового статусу апеляційних судів; порядок їх створення, роботи та ліквідації; повноваження даних установ; вимоги щодо їх службовців (суддів, голів та їх заступників), тощо.

Запропоновано виділити наступні ключові види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а саме:

- а) адміністративно-правове забезпечення координації і управління у сфері апеляційного провадження (координування та управління як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні — це система нормативно встановлених прийомів, засобів, методів, тощо, направлених на загальне керівництво, організацію та впорядкування діяльності відповідних органів щодо регулювання правовідносин, пов'язаних із інститутом апеляційного провадження);
- б) адміністративно-правове забезпечення захисту правовідносин, що виникають під час апеляційного провадження (адміністративно-правовий захист як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні — це система методів і засобів правового впливу, які використовуються після порушень легального режиму правовідносин інституту апеляційного провадження та направлені на його відновлення, притягнення винних);
- в) адміністративно-правове забезпечення охорони правовідносин, що виникають під час апеляційного провадження (адміністративно-правова охорона як вид адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні — це комплекс спеціальних адміністративних засобів, заходів, прийомів і способів правового впливу, який направлено на забезпечення безпеки правовідносин інституту апеляційного провадження від порушень).

Принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це вихідні ідеї державно-правового впливу на суспільні відносини в сфері забезпечення, організації та реалізації інституту апеляційного провадження.

Виокремлено та охарактеризовано загальноправові та адміністративно-правові принципи забезпечення апеляційного провадження.

До загальноправових принципів забезпечення апеляційного провадження віднесено: а) принципи верховенства права та законності; б) принцип дотримання прав, свобод та законних інтересів людей; в) принцип рівності перед законом; в) принцип невідворотності юридичної відповідальності за правопорушення. До адміністративно-правових принципів забезпечення апеляційного провадження віднесено: а) принцип системності та чіткого розмежування компетенції суб'єктів забезпечення апеляційного провадження; б) принцип забезпеченості; в) принцип комплексності адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження; г) принцип превенції; г) принцип пріоритету завдань та мети апеляційного провадження; д) принцип вичерпного використання усіх засобів і методів впливу; е) принцип відповідальності держави; є) принцип відкритості, плановості, об'єктивності та неупередженості нагляду за діяльністю органів, що реалізують механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

## РОЗДІЛ 2

### МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

#### 2.1 Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні

В процесі аналізу будь-якого явища ключовим моментом виступає побудова вихідної теоретичної моделі, що відображає його ключові, найбільш характерні ознаки. Беручи цю тезу за основу, цілком обґрунтованим стане розгляд проблематики змісту адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Так, в попередніх підрозділах було проаналізовано види, принципи, а також була дана характеристика об'єкту цієї категорії, однак, дані аспекти лише поверхнево освітили специфіку адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Для того, щоб розкрити сутність зазначеної категорії, спершу необхідно відповісти на питання, що таке адміністративно-правове забезпечення взагалі. Зазначимо, що останнє походить від загального явища правового забезпечення, вихідним для якого є термін «забезпечення» або «забезпечити».

У словнику української мови за редакцією В. М. Русанівського останній визначається наступним чином:

- 1) постачати щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах;
- 2) створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось;
- 3) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [297, с. 923].

Ґрунтовний аналіз змісту терміну «забезпечення» представлено у наукових трудах Н. Н. Перепелиці та В. Ю. Журавльова. Позиція вчених така, що семантичні аспекти зазначеного слова дозволяють розглядати його з лінгвістичної позиції та трактувати в двох аспектах:

- 1) як певний порядок діяльності суб'єктів суспільних відносин;
- 2) як систему напрямів або визначені міри, направлені на удосконалення чогось конкретного.

Крім того, вчені відзначають: «Термін «забезпечення» можна розглядати в теоретичному значенні — як сукупність засобів, інструментів, умов, призначених і сприяючих вирішенню визначених завдань. В практично-функціональному значенні цей термін розглядається нами як сукупність напрямків створення зазначених вище засобів і умов, визначення порядку і правил їх апробації, впровадження і застосування в практичних сферах діяльності» [245, с. 146].

Аналізуючи різні етимологічні визначення терміну «забезпечення», І. М. Штанько дійшов висновку, що він характеризує ціле коло властивостей, явищ та дій:

- по-перше, це вид регульованої діяльності людей;
- по-друге, забезпечення характеризує ряд супутніх явищ або дій, від яких залежить реалізація основного досліджуваного явища або дії;
- по-третє, забезпечення може розглядатися як міра або засіб, за допомогою якого реалізується головне явище або дія;
- по-четверте, забезпечення можна розглядати як створення належної обстановки, що сприяє якій-небудь діяльності або існуванню явища [387, с. 106].

В юриспруденції термін «забезпечення» набуває ряду особливостей, які неодноразово висвітлювались багатьма правознавцями. Доречно наголосити на тому, що з цього питання є різні точки зору. Так, на думку Ю. О. Тихомирова, правове забезпечення — це самостійний вид



забезпечення управління, взаємодіючий з іншими, що виражає його загальнозначущий, соціальний і організаційний прояв [348, с. 56; 163, с. 45].

О. Ю. Минюк пропонує зовсім інший підхід до розкриття змісту цієї категорії, вказуючи, що це система впорядкованих законодавчих актів, постанов, указів та інших правових актів органів державної влади та управління, наділених повноваженнями у сфері регулювання певного типу діяльності [198, с. 83].

На думку О. Ф. Скакун, правове забезпечення — це встановлення правових норм та підпорядкування останнім відповідних суспільних відносин шляхом спрямування поведінки їх учасників [307, с. 28–29];

Р. В. Енгібарян обґрунтовує наукову позицію про те, що правове забезпечення являє собою процес застосування норм права, інших юридичних засобів для впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування і прогресивного розвитку, а також впливу на поведінку людей [102, с. 242].

В свою чергу, М. О. Горелов доходить висновку, що правове забезпечення — це юридичний вплив держави за допомогою нормативно-правових актів та інших засобів юридичної техніки на суспільні відносини, які виникають з приводу визначення правового статусу певних суб'єктів та оптимальної організаційної їх структури [75, с. 64].

Отже, правове забезпечення, виходячи з представлених теоретичних підходів, характеризує активну дію права щодо регулювання та упорядкування суспільних відносин за допомогою легальних засобів, методів та способів. Водночас, коли мова йде про різновиди правового забезпечення, насамперед адміністративно-правовий тип, то виділити в цьому контексті якесь класичне поняття досить важко, адже в більшості випадків вчені окреслюють зміст цієї категорії через призму того, на що забезпечення безпосередньо спрямоване. З приводу цього моменту Є. Д. Лук'янчиков має власний науковий погляд, який доречно процитувати: «З точки зору логіки, згідно з її правилами, визначення і класифікація різновидів понять, термінів

забезпечення відноситься до загального (абстрактного) поняття, тобто такого, що має нульовий об'єм і розмитий зміст. Дане поняття збірне, загальне. При використанні таких понять треба визначати, який об'єм предметів, процесів, явищ охоплюється цим збірним поняттям. Виходячи з цього, слід з'ясувати його охоплюючі ознаки, його призначення щодо об'єму і, відповідно, практичного застосування. Якщо виходити з цих вимог до терміну забезпечення як загального поняття, а також згідно з правилами логіки щодо використання збірних понять за суттєвими, утворюючими ознаками, воно потребує конкретизації у функціональному значенні щодо тих об'єктів, про які мова іде в практичному застосуванні цього поняття» [301, с. 41; 176, с. 21].

Підтвердження цієї тези можна знайти у великій кількості наукових праць, в яких вчені визначають сутність адміністративно-правового забезпечення, конкретизуючи її в рамках тієї чи іншої сфери або ж конкретного об'єкта. Звернемо увагу на ці поняття для подальшого окреслення сутності категорії «адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження».

Наприклад, І. Я. Хитра вважає, що адміністративно-правове забезпечення діяльності банків — це здійснення органами влади правових, організаційно-технічних та інших комплексних заходів, спрямованих на регулювання відносин під час встановлення структури, функцій банківської системи і банківської діяльності, регламентації здійснення основних банківських операцій, взаємовідносин із клієнтами та партнерами за допомогою юридичних норм [371, с. 6–7].

Г. С. Римарчук наголошує на тому, що адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності — це здійснення державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток [293, с. 8; 244, с. 253].

О. М. Дручек, аналізуючи поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України, пише: «...під адміністративно-правовим забезпеченням пропонується розуміти здійснення державою за допомогою сукупності спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію та розвиток» [100, с. 126–127].

Т. Г. Корж-Ікаєва, вирішуючи проблеми адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітніх, обґрунтувала таке визначення: «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх — це сукупність адміністративно-правових заходів і засобів, спрямованих на створення відповідних умов для ефективної реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх» [152, с. 45].

В. А. Головка у дисертації розглядає адміністративно-правове забезпечення прав учасників дорожнього руху, визначаючи його як регламентовану нормами законодавства діяльність органів державної влади, зміст якої становить створення умов для реалізації, охорони та захисту прав громадян як учасників дорожнього руху за допомогою адміністративно-правових засобів. До таких засобів віднесено засоби переконання та примусу, засоби адміністративного судочинства та засоби безпосереднього, прямого та опосередкованого захисту суб'єктів господарювання [70, с. 7–8; 88, с. 47].

О. С. Доценко обґрунтовує позицію, відповідно до якої адміністративно-правове забезпечення, зокрема, в сфері розвитку автомобільних перевезень в Україні, являє собою забезпечувальний, упорядкувальний, цілеспрямований вплив держави та інших суб'єктів (рад, громадських об'єднань, тощо) на суспільні відносини у сфері організації та здійснення перевезень автомобільним транспортом, межі та сутність якого зумовлені його галузевим характером та який полягає в організації ефективної діяльності підприємств, що надають послуги з автоперевезень вантажів чи пасажирів [98, с. 79].

М. П. Запорожець, проводячи аналіз адміністративно-правового забезпечення діяльності місцевих загальних судів України, зосередив свою увагу на внутрішньоорганізаційній діяльності судів як предметі адміністративно-правового регулювання, окремих внутрішньоорганізаційних відносинах у місцевих загальних судах та їх адміністративно-правовому регулюванні, адміністративній відповідальності в системі адміністративно-правових засобів забезпечення діяльності місцевих загальних судів [109; 209 с. 18].

Н. А. Литвин адміністративно-правове забезпечення діяльності третейських судів розглядає як сукупність правових норм, що регламентують суспільні відносини у сфері третейського розгляду правових конфліктів і спрямовані на правове, організаційне та інформаційне забезпечення діяльності третейських судів в Україні [170, с. 12].

Досить широким є визначення, запропоноване у дисертації В. М. Редкоуса, який вважає, що адміністративно-правове забезпечення національної безпеки являє собою здійснювану в рамках єдиної державної політики в області забезпечення національної безпеки діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на формування адміністративно-правових основ забезпечення національної безпеки, на закріплення в ній системи адміністративно-правових засобів (адміністративно-правових норм, правовідносин, індивідуальних приписів, тощо), за допомогою яких досягається результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб забезпечення національної безпеки країни, створення і підтримання необхідного рівня захищеності об'єктів безпеки держави [292, с. 11].

Слід також висвітлити наукову думку Р. В. Ігоніна, який на основі аналізу багатьох доктринальних визначень виводить власне та, що найбільш цікаво, «нейтральне» трактування категорії адміністративно-правового забезпечення. Так, вчений зазначає, що адміністративно-правове

забезпечення, як і будь-який інший вид правового забезпечення, передусім пов'язується зі створенням належних умов для реалізації прав, свобод та захисту законних інтересів зацікавлених суб'єктів, що функціонують у відповідній сфері. Вбачається логічним, що обов'язок створення таких умов покладається на державу, її органи та посадових осіб, а не на звичайних фізичних і юридичних осіб, які не наділені державно-владним інструментарієм для цього та не можуть нести відповідальність за їх відсутність або неналежний стан. Виходячи з вищенаведеного, адміністративно-правове забезпечення, на думку автора, — це фактична наявність адміністративно-правових норм і досягнутий реальний стан їх реалізації суб'єктами державно-владних повноважень [117, с. 41–42].

Таким чином, аналіз наукових джерел показав, що адміністративно-правове забезпечення має велику кількість трактувань, на кшталт: «сукупність правових норм», «система дій», «юридичний вплив», «діяльність уповноважених суб'єктів», «забезпечувальний, упорядковувальний вплив», «система адміністративно-правових засобів і заходів» і т.ін.

Отже, адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні — це механізм, який виражає регламентовану адміністративно-правовими нормами діяльність органів державної влади в процесі виконання ними своїх владно-розпорядчих та організаційно-управлінських повноважень, в рамках якої здійснюється використання спеціальних методів, засобів, заходів, прийомів та способів, направлених на регулювання та упорядкування суспільних відносин у сфері апеляційного провадження.

При цьому, ми свідомо наголошуємо на тому, що дана категорія є механізмом, адже саме цей аспект показує особливий тип його структури.

Відповідно до словникових положень, термін «механізм» тлумачиться наступним чином:

- 1) пристрій, що передає або перетворює рух;
- 2) внутрішня будова, система чого-небудь, устрій;

3) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [394, с. 179; 121].

Схожі тлумачення надано у великому економічному словнику та у сучасному словнику іноземних слів, де вказано, що термін «механізм» — це:

1) пристрій для передачі і перетворення рухів, що є системою тіл (ланок), в якій рух одного або декількох тіл (тих, що ведуть) викликає цілком певний рух решти тіл системи;

2) сукупність станів і процесів, з яких складається яке-небудь явище;

3) внутрішній устрій, система чого-небудь, наприклад, державний механізм [9, с. 332; 319, с. 337; 87, с. 18–19].

Окреме визначення терміну «механізм» надали автори навчального посібника «Земельний менеджмент» В. В. Горлачук, І. М. Песчанська, В. А. Скороходова, які вважають, що механізм — це система, яка визначає порядок якої-небудь діяльності [76, с. 14].

Досить велике коло визначень з приводу проблематики змісту терміну «механізм» висловлюється у юридичній літературі. Так, на погляд Л. Б. Тиунової, кожний механізм — це високоорганізована система, а будь-яка система має свою структуру [347, с. 12–13].

Деякі автори розглядають механізм як «системну сукупність правових засобів — повноважень, форм і методів у дії» [101, с. 30; 197, с. 32; 234, с. 35–38]. Методи і засоби, безумовно, також характеризують механізм, проте, не вичерпують його змісту, а є похідними від процесу, оскільки в це поняття зазвичай вкладається не тільки стадійність якої-небудь діяльності, але і те, як вона повинна здійснюватися взагалі [144, с. 13]. В інтерпретації Я. О. Мотовиловкера поняття «механізм» слід розкривати як систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється захист окремого типу правовідносин [206, с. 54; 210, с. 212–213].

Висловлюється також думка, що «механізм» — це взаємодія деяких елементів, суб'єктів і об'єктів будь-якої діяльності [131, с. 76]. Відповідно до цього, механізм в завуальованій формі зводиться до відносин в якій-небудь

області, наприклад, механізм управління — до управлінських відносин, а у сфері протидії злочинності — до відносин між відповідними суб'єктами. М. І. Мельник на прикладі протидії корупції розглядає категорію «механізм діяльності» в контексті різних варіантів взаємодії учасників корупційних відносин [196; 195, с. 14].

В свою чергу, О. М. Литвинов висловлює власну позицію з цього питання: «Слід зазначити, що дослідники, маючи іноді значні розбіжності в поглядах на сутність «механізму», однотайні в тому, що дане поняття необхідно розглядати як сукупність взаємозв'язаних компонентів. Аналіз трактувань цієї категорії, що є в юридичній літературі, свідчить про те, що основний акцент при виділенні елементів механізму робиться на суб'єкти управління і в меншій — на процес їх впливу» [17; 171, с. 100–101].

Виходячи з цього, можна припустити, що мова в даному випадку йде про механізм управління в рамках державного впливу на певну групу суспільних відносин, тобто мається на увазі механізм державного управління. Для підтвердження цього теоретичного погляду наведемо наукові думки вчених з приводу визначення змісту останнього.

Зокрема, Л. П. Юзьков визначає механізм державного управління як організацію практичного здійснення державного управління. Він вирізняє два підходи до визначення поняття механізм: структурно-організаційний, за яким механізм державного управління — це сукупність певних складових елементів, які становлять організаційну основу певних явищ та процесів. Тобто механізм — це сукупність органів, за допомогою яких здійснюється управління; та структурно-функціональний підхід, в якому механізм державного управління включає об'єкти управління, суб'єкти управління, взаємовплив між суб'єктами та об'єктами управління [390].

Механізми державного управління, за визначенням В. Я. Малиновського, — це сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів, що базуються на принципах наукової обґрунтованості, об'єктивності, цілісності, узгодженості,

з використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [189, с. 108].

Л. Приходченко відзначає, що механізм державного управління представляє собою єдину систему, яка складається з конкретних управлінських механізмів: реалізації принципів, функцій державного управління (планування, організації, мотивації, обліку та контролю, координації із застосування економічних, соціальних та інших методів управління [265, с. 65; 167, с. 20–21].

О. Сюта визначає термін «механізм державного управління» як систему засобів впливу суб'єктів державного управління на об'єкт та їх взаємодії, додаючи, що складовими механізму державного управління є структурна (система державних органів управління) та нормативно-правова (сукупність відповідних правових норм) компонента [337, с. 272–273; 110, с. 50].

Отже, консолідуючи усі наведені наукові позиції, автор синтезував власний теоретичний погляд, відповідно до якого механізм — це кваліфікована сукупність певних елементів, головною особливістю яких є чіткий взаємозв'язок, взаємодоповнюваність і, що найбільш важливо, постійна динаміка. Водночас, дисертант також звертає увагу на те, що усім механізмам, особливо правовим, не притаманна якась загальна структура, адже вона цілком обумовлюється типом останнього та сферою його застосування, як, наприклад, механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. Так, цей аспект яскраво виражається на теоретичному рівні.

Зазначимо, що на сьогоднішній день серед науковців існують різні погляди на структуру механізму адміністративно-правового забезпечення того чи іншого явища, категорії чи діяльності. Наприклад, В. С. Селюков, О. М. Гумін, Є. В. Пряхін та інші науковці підтримують теоретичну думку, відповідно до якої будь-який механізм адміністративно-правового забезпечення складається з наступних елементів, а саме:



- 1) об'єкта забезпечення;
- 2) суб'єкта;
- 3) адміністративних норм права;
- 4) адміністративно-правових відносин та їх змісту;
- 5) гарантій, заходів, засобів та методів адміністративно-правового регулювання [88, с. 48; 304].

Схожим є погляд І. П. Голосніченко та З. С. Гладун, відповідно до якого механізм адміністративно-правового забезпечення характеризується такими основними елементами:

- 1) норми адміністративного права;
- 2) адміністративно-правові відносини;
- 3) акти тлумачення норм адміністративного права;
- 4) акти реалізації адміністративно правових норм і відносин [72, с. 20–22; 68, с. 10].

Натомість, дещо іншу позицію підтримує С. Г. Стеценко. Науковець наголошує, що механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян складають виключно:

- 1) норми права;
- 2) акти реалізації норм права;
- 3) правові відносини [327, с. 66].

С. Ф. Константінов стверджує, що механізм забезпечення адміністративно-правового статусу іноземців в Україні складається з таких основних компонентів:

- 1) організаційно-структурні утворення;
- 2) адміністративно-правові заходи;
- 3) нормативне забезпечення [148, с. 14].

Відповідно до теоретичних уявлень П. П. Білик, механізму адміністративно-правового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів притаманні такі елементи:

- 1) мета, яку бажано досягти в процесі розвитку;

2) правові норми, що регламентують всі положення щодо розвитку регіону — від нормативного забезпечення мети до тих стосунків, які виникають між органами управління регіональним розвитком;

3) система тих органів, які своїм призначенням є органами управління регіональним розвитком,

4) система відносин між органами управління регіональним розвитком [32, с. 11].

До елементів правового механізму реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин Я. В. Греца відносить:

- 1) правові норми, що закріплюють права;
- 2) самі права як міру можливої поведінки, їх зміст, структуру та гарантії здійснення;
- 3) юридичні обов'язки як міру необхідної поведінки;
- 4) юридичну діяльність суб'єктів правовідносин;
- 5) правосвідомість суб'єктів [82, с. 9–10].

О. В. Негодченко зазначає, що юридичними елементами механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини є:

- 1) правові норми та нормативно-правові акти як форми їх вираження;
- 2) індивідуально-правові документи;
- 3) юридичні факти;
- 4) правові відносини;
- 5) суб'єктивні права та юридичні обов'язки;
- 6) форми й методи організації здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [219, с. 17; 385, с. 89–90].

С. М. Максимов аргументує, що адміністративно-правове забезпечення економічної безпеки в себе:

- 1) інструментарій адміністративно-процесуального впливу;
- 2) адміністративно-правові норми;

3) систему державних органів спеціальної компетенції (суб'єктів реалізації впливу);

4) функціональну спрямованість;

5) предмет впливу — сукупність охоронюваних економічних інтересів.

б) адміністративно-правові режими забезпечення економічної безпеки [186, с. 13].

Отже, як бачимо, питання структури механізму адміністративно-правового забезпечення є багатоаспектним та по-різному сприймається у наукових колах. Водночас, представлені теоретичні підходи мають деякі спільні риси, на основі котрих можна сформулювати власну думку з цього приводу. Отже, підсумовуючи проведений у даному підрозділі наукової роботи аналіз, доцільно зробити висновок, що механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження складається з наступних елементів:

– по-перше, об'єкта адміністративно-правового забезпечення, яким виступає та загальна сфера (категорія), на яку спрямовано діяльність відповідних органів державної влади, тобто апеляційне провадження безпосередньо;

– по-друге, суб'єктів адміністративно-правового забезпечення — компетентних органів державної влади, які відповідно до свого правового статусу уповноважені реалізовувати механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, іншими словами, мають права щодо проведення організаційних, управлінських, координаційних та реординаційних дій в даній сфері;

– по-третє, нормативно-правового фундаменту, що являє сукупність правових норм адміністративної галузі права, закріплених у відповідних законодавчих чи підзаконних нормативно-правових актах, якими механізм адміністративно-правового забезпечення регламентується та відповідно до яких він є легальним та законним;

– по-четверте, спеціального правового інструментарію — допустима та регульована нормами адміністративного права сукупність методів, засобів, заходів та способів, за допомогою якої суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження реалізують правовий вплив на суспільні відносини в сфері апеляційного провадження [65].

## **2.2. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні**

Свого часу професор Й. О. Покровський писав, що право «має своєю загальною метою регулювання відносин між людьми» [255, с. 38; 253, с. 16]. Ця теза показує цілеспрямованість права як явища, перш за все соціального. Продовжуючи міркування в даній площині, напрошується наступний висновок: якщо право має відповідний напрям дії, то певне коло цілей також притаманне усім його іпостасям, буде це правова категорія, інститут, галузь чи механізм, наприклад, адміністративне забезпечення апеляційного провадження. Крім того, виходячи з логічної послідовності наведеного твердження, напрям дії права прямо залежить від того, на що спрямовано його вплив, тобто від предмета правового регулювання.

Необхідно відмітити, що термін «предмет», а точніше його визначення, насамперед виступає самостійною та доволі широкою проблематикою, про що свідчить хоча б значне коло словникових тлумачень даного слова. Так, у довідниковій літературі предмет розкривається у наступних значеннях:

- 1) будь-який об'єкт, що виступає як органічне або завершене;
- 2) те, до чого можна використати властивості і що може знаходитись у відносинах з іншими об'єктами;
- 3) конкретна річ, фізично належна до навколишнього світу;
- 4) стан як предмет — загальний стан почуттів або духовний напрям;

5) будь-що, що може стати об'єктом міркувань [358; 359; 146].

Таким чином, предмет — це «те, на чому зосереджується чиясь увага, на що спрямована чиясь діяльність» [115, с. 357]. Однак, якщо брати до уваги суто юридичну теорію, то в її межах термін «предмет» набуває іншого змісту. Зокрема, питання предмета адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження фактично перекликається із загальною проблематикою предмета права.

Відмітимо, що в юридичній літературі предмет права найчастіше розглядається як предмет правового регулювання, тобто те, на що спрямовано безпосередню дію права як найвищого та найголовнішого регулюючого суспільного чинника.

Цікаву думку з даного питання сформовано у Юридичній енциклопедії за редакцією Ю. С. Шемшученко, де зазначено, що предмет — це правовідносини, тобто суспільні відносини, що регулюються правом. Предмет тісно пов'язаний з поняттям «об'єкт права». Правовідносини стосуються матеріальних і нематеріальних благ, які є об'єктом права. Предмет права фактично збігається з поняттям предмета правового регулювання. Предмет права може бути загальним і родовим. Останній є критерієм для класифікації загальної системи права по галузях та інститутах відповідно до специфіки тих або інших груп суспільних відносин, урегульованих у правовому порядку. Поняття «предмет права» має важливе значення для встановлення обсягу і характеру регламентованих правом суспільних відносин, для вивчення права в цілому та в його галузевому розрізі [382, с. 60].

Зазначене наукове уявлення щодо предмета права або ж правового регулювання знаходить відображення у наукових роботах багатьох правників. Наприклад, С. Діденко у своїх вчених працях наводить таке твердження: «Предмет правового регулювання вказує, на яку сферу (або коло) суспільних відносин спрямований вплив норм права, зокрема, їх диспозицій (прав і обов'язків). Предмет правого регулювання — умовне

виокремлення відособленого кола (сукупність) суспільних відносин, що мають єдину якість і потребують упорядкування. Це дає змогу узагальнити норми права, які регулюють коло суспільних відносин у певній сфері, у таку нормативну спільність як галузь права» [96, с. 64–65; 308, с. 382].

Дещо спрощене, але схоже визначення представляє у своїй дисертації В. Ю. Уркевич, на думку якого предмет регулюючого впливу права становлять згруповані за галузевою ознакою суспільні відносини, що відрізняються від інших їх видів, у зв'язку з чим отримують особливу правову регламентацію [355, с. 299].

У рамках зазначеної наукової теорії на проблематику предмета права (правового регулювання) будують власні погляди правники, які досліджують галузеві категорії юридичного впливу безпосередньо. Зокрема, наведений доктринальний підхід є фундаментальним серед багатьох адміністративістів. Так, Ю. М. Козлов наголошує на тому, що предметом адміністративно-правового впливу виступає широкий комплекс суспільних відносин у сфері державного управління, не обмежений лише структурними проблемами, рівною мірою воно регламентує саму виконавчо-розпорядчу діяльність, заради здійснення якої держава й формує апарат державного управління. Право обслуговує життєдіяльність суспільства, а безпосередньо адміністративне право обслуговує державне управління. Саме з таких позицій і може розглядатись адміністративне право, це є аксіомою для розуміння внутрішньої сутності адміністративного права як невід'ємної частини права публічного [247, с. 38].

В свою чергу, Б. М. Габрічідзе висловлює подібну думку і вважає, що предмет адміністративного права — це сукупність суспільних відносин, що складаються в процесі організації і діяльності виконавчої влади [55, с. 26].

В. К. Колпаков зазначає, що предмет адміністративного права — це сукупність управлінських відносин, які складаються в сфері державного управління. Предметом адміністративного права є не всі управлінські відносини, а лише ті, що складаються внаслідок і з приводу виконання

органами державного управління своїх виконавчо-розпорядчих функцій [140, с. 53]. Крім того, вчений також наголошує, що особливості відносин, які становлять предмет адміністративного права, полягають у наступному:

- вони виникають тільки в результаті державно-управлінської (владної) діяльності;
- в них обов'язково бере участь виконавчо-розпорядчий орган;
- вони завжди є наслідком свідомої, цілеспрямованої, вольової діяльності від імені держави [140, с. 53; 164, с. 29–30].

В той же час серед науковців існують також інші підходи до визначення сутності предмета права та правового регулювання, які також заслуговують на увагу. Наприклад, Я. М. Фогель вважає, що предмет правового регулювання — це матеріальний критерій розподілу норм права на його структурні частини [364, с. 408–410; 262, с. 127].

Схожий підхід представлено у підручнику з адміністративного права за редакцією В. В. Галуцька, де вказано, що предмет правового впливу — це та сфера, на яку поширюється право, матеріальний критерій розподілу права на структурні елементи — інститути, галузі, підгалузі, тощо [7, с. 9].

На думку авторів підручника з теорії держави і права від 1998 року, предмет правового регулювання — це фактичні відносини людей, які об'єктивно потребують правового опосередкування. Коло їх досить широке і різноманітне — трудові, управлінські, майнові, земельні, сімейні та ін. Їм притаманні такі риси:

- 1) це життєво важливі для людини і її об'єднань відносини;
- 2) це вольові, цілеспрямовані (розумні) відносини;
- 3) це стійкі, повторювані і типові відносини;
- 4) це відносини поведінкові, за якими можна здійснювати зовнішній контроль (наприклад, юрисдикційними органами) [13].

М. М. Рассолов, В. О. Лучін та Б. С. Єбзева зазначають: «Предмет правового регулювання — це все розмаїття суспільних відносин, які змінюються відповідно до конкретно-історичних умов, що регулює право»

[343, с. 334; 162, с. 59]. Крім того, на думку В. М. Корельського та В. Д. Перевалова, не всі суспільні відносини входять у сферу правового регулювання. Сфера правового регулювання має обіймати такі відносини, що мають наступні ознаки:

- це відносини, в яких знаходять віддзеркалення як індивідуальні інтереси членів суспільства, так і загальносоціальні інтереси;
- в цих відносинах реалізуються взаємні інтереси їх учасників, кожний з яких йде на певне обмеження своїх інтересів заради задоволення інтересів іншого;
- ці відношення будуються на підставі згоди виконувати певні правила, визнання обов'язковості цих правил;
- такі відносини вимагають дотримання правил, обов'язковість яких підкріплена достатньо дієвою силою [344, с. 259].

Таким чином, ґрунтуючись на аналізі запропонованих наукових точок зору, можна зробити висновок, що предметом права або правового регулювання виступають суспільні відносини в різних сферах соціального буття, наприклад: суспільні відносини в галузі державного управління, праці, реалізації цивільних прав громадян, тощо. Виходячи з цього аспекту, доречно припустити, що предметом будь-якого регулятивно-правового механізму, наприклад, механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, також є суспільні відносини певного типу.

Водночас, в розрізі даного питання необхідно звернути увагу на проблематику розмежування об'єкта і предмета забезпечення. У попередніх підрозділах дисертант наголошував на тому, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження виступає зазначений інститут безпосередньо, тобто конкретно апеляційне провадження. В свою чергу, предмет — це категорія, яка визначає певну цілісність, виокремлену із світу різноманітних об'єктів у процесі людської діяльності і пізнання [263, с. 17]. Іншими словами, об'єкт в даному випадку є цілим, а предмет — його органічною складовою. Саме предмет показує, в яких рамках той чи інший



тип правового забезпечення впливає на об'єкт. Так, апеляційне провадження є многогранним інститутом, перш за все процесуальної сфери. Однак, як показало дослідження правових засад, норми адміністративного права займають лише одну з багатьох частин в системі правового регулювання останнього. Таким чином, предмет в цьому контексті показує, які саме правовідносини, що складають зміст інститут апеляційного провадження, підпадають під регулятивну дію механізму адміністративно-правового забезпечення.

Отже, предметом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні виступають суспільні відносини, що виникають між органами державної влади, а також з приводу діяльності останніх щодо:

- 1) утворення, ліквідації та реорганізації апеляційних судів;
- 2) організації та упорядкування роботи апеляційних судів;
- 3) призначення та звільнення з посади суддів апеляційних судів, їх підготовки та добору;
- 4) забезпечення роботи органів судової адміністрації;
- 5) взаємодії між суддями, судами апеляційної інстанції, іншими службовцями останніх та органами державної влади;
- 6) попередження та припинення правопорушень, які створюють загрозу легальному стану діяльності апеляційних судів та службовців цієї інстанції;
- 7) притягнення порушників до адміністративної відповідності, тощо.

Наступним аспектом адміністративно-правового регулювання забезпечення апеляційного провадження, на якому хотілось би зупинитись, є напрямки адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. В аспекті даного питання доречно відмітити схожість категорій «напрямок» і «завдання», які досить часто в науковій літературі ототожнюються, через що виникає плутанина з приводу змісту обох.

Так, у словниковій літературі вказується, що напрямок — це рух, шлях діяльності, певна течія, тобто категорія динамічна, яка уособлює в собі неспинний, систематичний розвиток [34, с. 164].

Завдання, в свою чергу, визначається дещо по-іншому, а саме: точкова проблематика, окрема ціль, що потребує вирішення задля досягнення певної мети [256; 302; 286].

Дослідження розуміння поняття «завдання» найчастіше здійснюється в комплексі із аналізом таких категорій як «мета» або «ціль». Досить ґрунтовно дане питання розглядалось В. О. Попелюшко, який зазначав, що кожна ціль (мета) здійснюється шляхом досягнення певної множинності підцілей, тобто цілей, які носять «підсобний», «підпорядкований» характер і виступають як цілі — засоби їх досягнення [194, с. 11; 290, с. 107–108]. В результаті має місце «дерево» цілей. Воно носить ієрархічну структуру. Побудова «дерева» цілей — це рух думки від загального до окремого, а його реалізація — рух практики від вирішення окремих до вирішення все більш загальних завдань. Таким чином, у гносеології, психології, теорії управління цілі та завдання співвідносяться між собою і співвідносяться на діалектичній основі. Те, що є метою стосовно компонентів системи, підпорядкованій їй, є завданням щодо компонентів системи, яка підпорядковується їй. Іншими словами, мета — «sunt», мета і завдання одночасно, залежно від рівня та умов діяльності. Мета конкретизується в завдання, тобто «завдання — це і є мета, дана в певних умовах», яка стає засобом стосовно мети [168, с. 107]. Цілі і завдання не тільки утворюють ієрархію та перебувають у діалектичній єдності, а й у переході одних в інші. Мета визначає завдання. Завдання вимагають постановки (формулювання) інших завдань, перетворюючись при цьому в цілі, і так до завдання конкретної одиниці діяльності, яка може бути описана як система дій, що змінюють одна іншу [174, с. 256; 22, с. 18; 256, с. 121–122]. Як зазначає з цього приводу Л. Давиденко, мета є бажаним для досягнення результатом, а завдання — це те, що треба зробити для його досягнення [89, с. 9; 155, с. 261].

Слід відмітити, що і напрямки, і завдання мають відношення до якоїсь загальної цілі (мети). Однак, якщо виходити із сутності обох термінів, то завдання — це тактичне, необхідне для вирішення питання, завдяки реалізації якого стає можливою реалізація цілі безпосередньо. Водночас, завдання є одиничними, тобто кожне з них припиняє існування за фактом виконання. В свою чергу, напрямки також обумовлюються метою, однак, вони є сталими проблематиками, які показують вектор діяльності, заданий метою. Так, наприклад, якщо ми говоримо про адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні, то метою буде належне забезпечення цього інституту, а напрямками — шляхи дії механізму, відповідно до яких він буде реалізовуватись, що, в свою чергу, призведе до наближення безпосередньої реалізації загальної цілі.

Окреслюючи напрями адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, необхідно відмітити, що аналіз нормативних актів та теоретичних джерел показав, що окремі аспекти цієї проблематики неодноразово попадали в поле зору законодавця та вчених. Перш за все, окремі напрямки державно-управлінського впливу на інститут апеляційного провадження було закладено у численних правових документах, положення яких регламентують різні організаційні аспекти діяльності судової системи загалом та окремих її елементів зокрема — апеляційних судів. Так, в цьому контексті необхідно відмітити постанову Верховної Ради України «Про забезпечення діяльності судів» від 1994 року. Виключна цінність даного нормативно-правового акта вбачається у тому, що саме його положеннями було визначено один з ключових, а саме інформаційний напрямок адміністративно-правового забезпечення усіх судових інстанцій, зокрема, апеляційних. У статті 4 постанови було вказано, що для інформаційного забезпечення судів України Верховному Суду України, Вищому арбітражному суду України та Міністерству юстиції України в обов'язковому порядку надсилаються у двох примірниках:

- закони та інші акти, прийняті Верховною Радою України;

- постанови Президії Верховної Ради України;
- укази та розпорядження Президента України;
- постанови, розпорядження та декрети Кабінету Міністрів України;
- офіційні тексти міжнародних договорів та угод України.

Міністерству юстиції України слід забезпечити кожного суддю за рахунок державного бюджету всіма необхідними кодексами, іншими нормативно-довідковими матеріалами, а також створити в кожному суді бібліотеку правової літератури. Копії зареєстрованих наказів, інструкцій, положень і розпоряджень нормативного характеру міністерств, відомств, місцевих органів влади надсилаються судам відповідно Міністерством юстиції України та його органами на місцях [270].

Зазначений напрямок адміністративно-правового забезпечення набуває особливої важливості, якщо мова йде про забезпечення безпосередньо інституту апеляційного провадження. Адже систематична інформаційна підтримка суб'єктів останнього, тобто суддів апеляційної інстанції, прямо впливає на рівень їх обізнаності та, як наслідок, якість виконання наданих законом повноважень і реалізації поставлених перед ними завдань.

Ще одним важливим нормативно-правовим актом, який визначає окремі напрямки механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, на думку дисертанта, виступає постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми організаційного забезпечення діяльності судів на 2003–2005 роки» від 2003 року. Основною метою програми визначено забезпечення становлення незалежної судової влади, розв'язання головних завдань держави, визначених законодавством України, щодо гарантій і принципів розвитку та утвердження судової системи, створення умов для ефективної діяльності судів, спрямованої на забезпечення належного захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина, порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів підприємств та організацій [271].

Відповідно до положень програми, реалізація даної мети також передбачає наявність наступних напрямків адміністративно-правового забезпечення судових установ, які мають пряме відношення до забезпечення апеляційного провадження безпосередньо, а саме:

- організація та забезпечення здійснення заходів щодо кадрового забезпечення діяльності Апеляційного суду України;
- забезпечення проведення щорічного аналізу статистичних даних про навантаження судів;
- вживання заходів для утворення в установленому порядку підрозділів організаційного забезпечення діяльності органів судової адміністрації та суддівського самоврядування;
- підготовка проектів положень про типові приміщення суду з урахування інженерно-технічних вимог і правил та процесуальної специфіки діяльності судів, а також типові проекти приміщень місцевого та апеляційного суду;
- підвищення рівня наукового забезпечення діяльності суддів, тощо [271].

Значне коло питань, зокрема, щодо напрямів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, включено у положення Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів від 2006 року. У Розділі I концепції вказано, що її метою є забезпечення становлення в Україні судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд. Відповідно до цієї мети, розвиток правосуддя має бути направлений на забезпечення:

- доступності правосуддя;
- справедливої судової процедури;
- незалежності, безсторонності та професіоналізму суддів;

- юридичної визначеності, однаковості судової практики і відкритості судових рішень;
- ефективності судового захисту [277].

Водночас, в рамках даного дисертаційного дослідження положення Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів є цікавими з огляду на те, що у них визначено напрямки адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в аспекті державного регулювання судової системи. Наприклад, у вказаному нормативно-правовому акті визначено, що територіальну організацію місцевих та апеляційних судів не потрібно жорстко прив'язувати до адміністративно-територіального поділу, а слід визначати, виходячи з об'єктивних критеріїв, спрямовуючи на забезпечення наближеності місцевих і апеляційних судів до людини та, водночас, незалежності суддів від місцевої влади. Юрисдикцію кожного суду одного рівня доцільно поширити на територію з приблизно однаковою чисельністю населення, місцезнаходження суду необхідно визначати з урахуванням транспортних зв'язків, у найменуванні місцевих та апеляційних судів слід використовувати назву населеного пункту за їх місцезнаходженням [277].

Інстанційна організація судів повинна забезпечити правосудність рішення. Особі має бути гарантовано право на перегляд її справи судом апеляційної інстанції з огляду на правильність установлення фактів і застосування права. Виходячи з необхідності однакового застосування права на всій території України, учасник судового процесу після апеляційного розгляду справи має бути наділений правом оскаржити судові рішення першої та апеляційної інстанцій до суду касаційної інстанції (відповідного вищого суду), крім випадків, установлених законом, щодо правильності застосування права. Систему судових інстанцій потрібно організувати, виходячи з необхідності забезпечення учасникам судочинства рівних прав на оскарження судових рішень. Для цього кожен суд має виконувати функції лише однієї інстанції: місцеві суди — першої інстанції, апеляційні суди —

апеляційної інстанції, вищі суди — касаційної інстанції, Верховний Суд України — касаційної інстанції у виняткових випадках [277].

Необхідним також є відмітити положення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, в яких закріплено деякі важливі напрями адміністративно-правового забезпечення інституту апеляційного провадження. Вказана стратегія встановлює пріоритети реформування судової влади — системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, як на рівні конституційних змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів. Метою Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки є визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини [279].

Таким чином, Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки перш за все визначає шляхи удосконалення та зміни організаційної системи судочинства у розрізі реформування усіх її ланок, зокрема, сфери апеляційного провадження, що включає в себе наступні напрямки адміністративно-правового забезпечення:

- підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції;
- підвищення ефективності попередження злочинів і реабілітації засуджених та вдосконалення системи виконання покарань;
- забезпечення належної координації правових інститутів та єдності інформаційної системи;

- підвищення прозорості діяльності суддів та рівня їх відповідальності;

- підвищення ефективності правосуддя та оптимізацію повноважень судів різних юрисдикцій, тощо [279].

Окремі напрями адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження можна знайти у роботах правознавців, предметом наукових пошуків яких були загальні особливості державного регулювання судової системи. Так, велика кількість вчених наголошує на тому, що сучасний механізм адміністративно-правового забезпечення судової системи та суміжних їй інститутів, наприклад, апеляційного провадження, необхідно удосконалювати у зв'язку із тим, що аналіз чинної системи правового регулювання діяльності щодо забезпечення роботи органів судової системи показав наявність великої кількості недоліків і прогалин, які заважають ефективному здійсненню функцій з організації й забезпечення функціонування органів правосуддя України та виражаються у наступному:

- недостатності визначення правового статусу суб'єктів управлінської діяльності у судах, зокрема, апеляційної інстанції;

- неврегульованості питань матеріального та фінансового забезпечення судів;

- відсутності правових важелів контролю та управління організаційною роботи у сфері забезпечення функціонування судочинства, тощо [330, с. 152; 353, с. 88; 125, с. 4].

Отже, проведений аналіз чинного законодавства та доктринальних джерел показав, що існує велика кількість різних напрямків адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, які, в свою чергу, найчастіше існують в рамках організації та управління судовою системою загалом [60]. Водночас, як правники, так і законодавець належним чином зазначений момент не окреслюють. У зв'язку з цим, підсумовуючи проведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження науковий пошук, дисертант пропонує наступний погляд щодо питання напрямків



адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження України, відповідно до якого виділяємо:

1) систематичну розробку та удосконалення чинної нормативно-правової бази, норми якої регулюють питання організації та функціонального забезпечення судів апеляційної інстанції в аспекті виконання ними визначених законом повноважень в межах апеляційного провадження;

2) інформаційно-технічне забезпечення діяльності судів апеляційної інстанції та органів судової адміністрації задля інформатизації їх роботи, упровадження в їх діяльність інноваційних технологій, а також створення відповідного нормативного базису використання останніх;

3) підтримку легального стану правовідносин у сфері забезпечення апеляційного провадження шляхом попередження правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної відповідальності;

4) запровадження нових форм і методів управління у діяльність судової адміністрації, зокрема, в аспекті регулювання останньою роботи апеляційних судів;

5) постійне підвищення рівня наукового забезпечення діяльності судів і суддів апеляційної інстанції, розвиток правового статусу останніх відповідно до світових стандартів побудови судочинства [61].

### **2.3 Форми та методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні**

Формуючи наукове вчення, теорію або бачення будь-якої правової категорії та механізму адміністративно-правового забезпечення кожної з них, необхідно пам'ятати, що перш за все основою цього виступає діяльність органів державної влади. Вплив останніх на певні складові суспільного життя фактично є актом прояву державної влади в цілому, яка, на думку Р. М. Мінченко, являє собою систему публічно-владних відносин, які

виникають між відповідними суб'єктами (державою, суспільством, органами та посадовими особами державної влади, тощо), у межах яких реалізуються функції держави, а також форму таких відносин, в яких, згідно із соціальними та правовими нормами, які формуються суверенним народом та державою, діяльність одних суб'єктів, впливаючи на діяльність інших, змінює або стабілізує її згідно із своїми завданнями і цілями [202, с. 16].

Аналіз твердження Р. М. Мінченко дозволяє зробити низку теоретичних висновків: по-перше, діяльність офіційних органів державної влади — це і є державна влада, а по-друге, така діяльність є внормованою та багатоманітною, якщо брати до уваги велику кількість відносин, що можуть виникати між органами державної влади з приводу регулювання якогось конкретного аспекту суспільного буття. Крім того, прояв державної влади в рамках регуляторного впливу на якийсь об'єкт може відбуватись по-різному, що в усіх випадках буде залежати від наданих органам влади повноважень, нормативної основи їх діяльності, а також можливості застосовувати конкретні заходи і засоби впливу.

Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні — це також в більшій частині діяльність органів державної влади, яка має відповідний прояв — форми, а також «важелі» впливу, іншими словами, управлінський інструментарій, об'єднаний поняттям «метод».

Почнемо аналіз з категорії форм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Поняття «форма» характеризується глибокою сутністю. На сьогоднішній день можна виділити наступні мовознавчі тлумачення цієї категорії:

- 1) засіб існування змісту;
- 2) обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд;
- 3) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду;

4) видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи;

5) зовнішнє вираження будь-якої діяльності;

б) внутрішня упорядкованість, узгодженість, взаємодія більш або менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлених його будовою;

7) сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого [316, с. 951; 50, с. 972; 357, с. 208; 350, с. 624; 242, с. 9].

Необхідно також відмітити, що, незважаючи на великий спектр визначень, категорія «форма» насамперед найбільше розроблювалась у філософському аспекті. Так, вчення про форму було закладено ще Аристотелем. Останній зазначав, що форма («ейдос») — це загальне всередині речі, а також цільова причина її становлення. Сукупність ейдосів усіх речей створює ієрархію, на вершині якої знаходиться «форма форм» — нерухомий головний розум [161, с. 187; 397].

У Канта форма — це те, що формує, тобто те, що, виходячи із суб'єкта, організовує матерію відчуття. Такі чуттєві форми (простір і час) або форми розуму (категорії). Залишається з'ясувати, чи існують ці форми незалежно від матерії, як вважав Кант, або вони — суть наслідку здатності матерії до самоорганізації, що виявляється в нас. У цій точці бере початок вибір між ідеалізмом і матеріалізмом, між трансцендентністю форми і іманентністю структури [150, с. 665].

Категорія «форма» у філософському аспекті отримала розвиток не тільки у рамках античної наукової думки, а й в подальші роки. Наприклад, відповідно до положень Філософського словника Е. Л. Радлова від 1911 року, формою називається сукупність відносин, які окреслюють відповідний об'єкт. При цьому, форма протиставляється матерії, змісту. Число, простір і час являють форму речей [287, с. 262].

Натомість, існує багато сучасних поглядів на зміст категорії «форма». Зокрема, у Філософському словнику С. С. Гогоцького форма розуміється як зовнішні обриси, якими одна річ відділяється від іншої. Але форма може бути і внутрішньою, тобто невидимою, а тільки мислимою, такою, що розуміється. В цьому сенсі форма відрізняється від самої речовини або змісту: можна викладати одну і ту ж думку або у формі віршів, або в прозі, або в мові, або в міркуванні. Але та форма найкраща, яка виникає з природної концепції, властивої будь-якій особі. У філософії під формами розуміються, по-перше, кути внутрішнього зору, наприклад, якості, кількості, причини і дії, тощо, в ракурсі яких ми розглядаємо всі речі: так, наприклад, можна розглядати одну і ту ж річ або як причину, або дію, або з боку її якості, кількості і так далі. По-друге, під формами розуміють в логіці — поняття, судження і умовиводи, в яких ми наводимо в єдність конкретно даний матеріал, і самі ці єдності потім розглядаємо в якихось співвідношеннях [69, с. 249–250].

В окремих філософських працях форма розглядається у співвідношенні із категорією «зміст». Відповідно до Філософського словника Фролова, зміст і форма — це категорії, що відображають взаємозв'язок двох сторін природної та соціальної реальності: певним чином впорядкованої сукупності елементів і процесів, що утворюють предмет або явище, тобто змісту і способу існування і вираження цього змісту, його різних модифікацій — форм. Поняття форми вживається також у значенні внутрішньої організації змісту, і в цьому значенні проблематика форми отримує подальший розвиток в понятті структури. Довгий час категорія форми співвідносилась із поняттям матерії як якимось універсальним речовим субстратом, однаковим для всього світу природних предметів і процесів і тому позбавленим ключової визначеності [367, с. 520].

При цьому, в сфері мислення категорії «форма» та «зміст» виступають фундаментальними поняттями логіки і теорії пізнання, конкретне значення яких визначається сукупністю вихідних теоретичних абстракцій та

ідеалізацій. У тих випадках, коли певні сторони пізнання вивчаються за допомогою апарату і методів сучасної формальної логіки, значення понять «зміст» і «форма» мислення може бути уточнено за допомогою ототожнення «форми» мислення (логічні форми) із синтаксичною структурою умовиводів, висловлювань або сукупності висловлювань (зокрема, теорії), а «зміст» мислення — з тієї чи іншої конкретною їх інтерпретацією [367, с. 520].

Таким чином, в найбільш простому вигляді форма — це зовнішнє вираження, певний «каркас» будь-якої діяльності або явища. Водночас, коли мова йде про форми адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, основним моментом виступає юридичний аспект цієї проблематики, адже зазначений механізм є діяльністю органів державної влади, заснованою на праві. Таким чином, в даному контексті ми говоримо про форми реалізації права (правові форми). Останні, як влучно зазначає Н. М. Пархоменко, — це юридична комплексна категорія, що опосередковує правом різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує та поєднує всі правові явища та право як таке. Крім того, вчений наголошує, що коли йдеться про правові форми, то при цьому мають на увазі право як певне соціальне явище, що відрізняється від інших (політика, релігія, мораль), які разом із правом визначаються матеріальними умовами життя суспільства, його економічними умовами й слугують засобом відображення та закріплення. Іншими словами, поняття «правова форма» відображає об'єктивний зв'язок права та явищ, на які воно впливає [241, с. 18]. Утім, незважаючи на логічність міркувань автора, наведене ним поняття виражає лише один з багатьох поглядів на сутність правових форм.

Дещо інше визначення даної категорії наводить О. Ф. Скакун, яка вказує що «правова форма — це організаційно-управлінська форма функціонування уповноважених на те суб'єктів, котра зв'язана зі здійсненням юридично значущих дій (розгляд юридичних справ про правопорушення, спір про право, скарги, тощо) у порядку, визначеному

законом, сутність правової форми діяльності держави полягає у тому, що вона: заснована на приписах права; завжди спричинює настання певних правових наслідків» [310, с. 122].

На думку А. М. Шульги, «правова форма — це організаційна форма діяльності органів держави, їх посадових осіб, яка, по-перше, передбачена правом і йому відповідає, по-друге, спричиняє юридично значущі наслідки для суб'єктів права» [388, с. 29; 383, с. 60].

А. О. Мовчан у своїй дисертації доходить висновку, що правова форма — це інструмент оптимального вирішення поставлених практичних завдань. Вона упорядковує відповідні відносини, дозволяє зіставляти поведінку зі встановленими зразками, вносить у життя нормативні начала, сприяє організованості і порядку, націлює суб'єктів права на найбільш раціональну поведінку і дії. Як категорія теорії права, правова форма характеризується загальністю і абстрактністю. Правові форми являють собою уособлені групи норм, що мають нормативне вираження у вигляді окремих утворень, юридичних режимів, які у практичній діяльності набувають стійкості і сталості. Вони завжди встановлюються законодавцем. Держава за їх допомогою має можливість викликати до життя найбільш ефективну поведінку [12, с. 222; 204, с. 86].

В. М. Горшенєв пропонує трактування, що тяжіє до державно-владної сфери, зазначаючи: «Правова форма — це правова конструкція нормативного впорядкування діяльності, що характерна для будь-якої юридично значущої діяльності, в тому числі юрисдикційної. Вона являє собою сукупність вимог до дій суб'єктів адміністративно-юрисдикційного процесу, які спрямовані на досягнення конкретного матеріально обумовленого процесуально-правового результату. Іншими словами, правова форма являє собою особливу юридичну конструкцію, що втілює істотні принципи найбільш доцільної процедури здійснення конкретних повноважень» [248, с. 29; 78, с. 29].

Отже, виходячи з наукових поглядів вчених, автор дисертаційного дослідження дійшов висновку, що форми адміністративно-правового

забезпечення апеляційного провадження в Україні — це зовнішнє вираження, певного роду конструктивний прояв або ж тип діяльності відповідних органів державної влади (суб'єктів забезпечення), кожен з яких направлено на реалізацію управлінсько-організаційного впливу на суспільні відносини, які становлять предмет механізму адміністративно-правового забезпечення, а також їх упорядкування. Іншими словами, форми являють собою конкретні групи дій уповноважених державно-владних органів, які є допустимими, з точки зору їх легальності, та доцільними, тобто необхідними до застосування в рамках тих правовідносин, що виникли. При цьому, існує багато видів форм адміністративно-правового забезпечення. Це обумовлено, по-перше, глибоким рівнем теоретичності даної категорії, так як стандартного, так би мовити, вихідного переліку форм на законодавчому рівні не закріплено, у зв'язку із чим вчені висвітлюють власні думки з цього приводу, а по-друге, усі форми різняться між собою в залежності від тих інструментів адміністрування, які застосовуються в кожній з них.

Цікавими та необхідними для аналізу, на переконання дисертанта, є наукові погляди вчених з даного приводу. Так, у підручнику з адміністративного права за редакцією П. І. Кононова, В. Я. Кікота та І. Ш. Килясханова виділяються три ключові форми адміністративно-правового забезпечення, а саме:

- 1) прийняття (видання) адміністративно-правових актів;
- 2) укладення адміністративно-правових договорів;
- 3) здійснення інших адміністративно-правових дій [4].

Досліджуючи питання адміністративно-правового забезпечення безпеки цивільної авіації, А. В. Філіпов дійшов висновку про те, що у цій сфері діяльність державних органів проявляється у формі:

- 1) видання нормативно-правових актів;
- 2) укладення адміністративно-правових договорів;
- 3) здійснення юридично значущих дій, основними з яких є державна реєстрація, сертифікація, ліцензування, надання дозволів, видання інших

офіційних документів; державний контроль та нагляд; проведення службових розслідувань, тощо [362, с. 12–13].

К. В. Степаненко, аналізуючи особливості адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном, дійшов висновку про те, що діяльність органів державної влади в цій сфері реалізується через:

- правотворчу;
- правоохоронну;
- організаційну форми.

При цьому, науковець пояснює, що правотворча форма адміністративно-правового забезпечення передбачає видання актів, що встановлюють обсяг компетенції органів державної влади в цій сфері, підстави, порядок та межі її реалізації відповідно до національного та міжнародного права, а також відповідних двосторонніх угод. В свою чергу, правоохоронна форма включає участь органів державної влади у виявленні, профілактиці, припиненні, розкритті правопорушень, а також інших заходах у цій сфері, які, залежно від характеру співпраці, регламентуються на міжнародному й регіональному рівнях та відповідно до нормативно-правових актів держав–учасниць. Організаційна форма постає в аспекті організації роботи державних органів та посадових осіб у відповідній сфері адміністративно-правового забезпечення. Саме вона потрібна для створення умов реального здійснення процедур захисту, охорони прав та їх відновлення у разі порушення [325, с. 14; 326, с. 135].

Ю. Р. Лозинський, аналізуючи адміністративно-правовий аспект забезпечення діяльності органів по протипожежній профілактиці на залізничному транспорті, виділяє наступні форми державного забезпечення у цій сфері:

- комплексні перевірки організації діяльності щодо забезпечення пожежної безпеки органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування;



- проведення посадовими особами відомчого пожежного нагляду пожежно-технічних обстежень;
- видача дозволів, узгодження здійснення визначених дій;
- робота щодо ліцензування діяльності у сфері пожежної безпеки (у межах, визначених законодавством);
- підтвердження відповідності продукції вимогам пожежної безпеки [172, с. 118–119].

Водночас, в юридичній літературі існує також цілий рід абстрактних поглядів на форми адміністративно-правового забезпечення, в рамках яких вчені виділяють цілі класифікаційні групи.

Наприклад, А. П. Коренєв механізм адміністративно-правового забезпечення ототожнює із категорією адміністративно-правового регулювання та виділяє такі сукупності форм останнього:

- 1) за змістом: правовстановчі та правозастосовчі;
- 2) за цілеспрямованістю: внутрішні та зовнішні;
- 3) за способом вираження: словесні та конклюдентні [151, с. 58; 217, с. 47].

Цілий ряд вчених, зокрема, С. В. Ківалов, Л. Р. Біла, Л. В. Коваль, Д. М. Бахрах та інші, виділяють правові та неправові форми державної діяльності в рамках адміністративно-правового забезпечення того чи іншого об'єкта, відносячи до групи неправових форм організаційні дії та матеріально-технічні операції [129, с. 32; 25, с. 151; 122, с. 37].

Наведені аспекти дають змогу синтезувати висновок, що виділення конкретних форм механізму адміністративно-правового забезпечення в переважній більшості залежить від його об'єкта та особливостей останнього. При цьому, автор досить критично ставиться до спроб розподілення форми на правові та неправові види. На підтвердження даного погляду зазначимо, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження є перш за все законною, регульованою нормами адміністративної галузі права діяльністю органів державної влади та їх посадових осіб, в рамках якої будь-

які дії ґрунтуються на положеннях відповідних нормативних актів, що автоматично робить їх актами реалізації права.

Рухаючись в напрямі зазначеного наукового переконання, заснованого на багатому, закладеному різними вченими теоретичному фундаменті, автор пропонує власне бачення форм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, відповідно до якого слід виділяти три ключових форми.

1. Правоустановча форма є однією з основних, адже її суть полягає в тому, що суб'єкти забезпечення апеляційного провадження приймають (видають) правові акти в цій сфері, тобто формують нормативний базис даного механізму. Зазначені документи можуть прийматись з різних питань, зокрема: ліквідації судів апеляційної інстанції, зарахування або звільнення суддів апеляційних судів з посади, а також багатьох інших аспектів організаційної направленості.

2. Контрольно-наглядова форма, зміст якої виражається у постійному контролі та нагляді за діяльністю органів (суб'єктів), які задіяно у механізмі забезпечення апеляційного провадження в Україні, щодо належного виконання ними своїх повноважень, законності прийнятих рішень та їх відповідності реальним потребам і напрямам адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. Необхідно також відмітити, що ключовою особливістю даної форми є те, що вона реалізується як всередині судової системи, так і ззовні, органами, які відповідно до свого правового статусу виконують контрольно-наглядові повноваження по відношенню до відомств та посадових осіб системи судової адміністрації.

3. Вчинення інших адміністративно-правових дій, наприклад: проведення службових перевірок судів апеляційної інстанції, накладення на них дисциплінарних стягнень, заохочень; проведення облікової та звітної роботи, наприклад, у сфері використання засобів фіксування судового процесу; забезпечення громадського порядку у судах апеляційної інстанції під час проведення засідань, тощо.

Наступною визначеною до розгляду проблематикою є методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Метод (від грецького «methodos» — буквально «шлях до чогось») у найбільш загальному значенні є способом досягнення мети, певним чином упорядкованим діяльністю [314, с. 439; 218, с. 125]. У довідковій літературі метод — це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоювання дійсності, що підпорядковані вирішенню конкретних завдань [36, с. 162]. У контексті практичної діяльності метод — це спосіб діяти, спосіб здійснення функції чи діяльності. Таке розуміння методу діяльності дозволило окремим науковцям обґрунтувати існування такого логічного зв'язку: «функція — діяльність — спосіб здійснення діяльності» [261, с. 338]. У педагогіці методи визначаються як відповідні шляхи, за допомогою яких можна досягти оптимальних результатів, що відповідають поставленим цілям, впливати на свідомість, почуття, волю, поведінку особистості [51; 323, с. 427; 118, с. 48].

Отже, в загальному розумінні методи — це система заходів, засобів, прийомів, способів та операцій, за допомогою яких відповідні суб'єкти реалізують свій вплив на якийсь конкретний об'єкт. Слід відмітити, що в контексті адміністративно-правового забезпечення мова йде про методи, які використовуються в діяльності органів державної влади з приводу виконання ними своїх законних повноважень. Тобто фактично це способи, засоби, прийоми та заходи управлінського типу — методи управління.

З приводу методів адміністративного забезпечення або ж методів управління, які використовуються в діяльності органів державної влади, на теоретичному рівні існує окрема група наукових позицій. Наприклад, В. М. Плішкін визначає методи управління як спосіб організуючого впливу суб'єкта управління на керовану систему або конкретний об'єкт управління, за допомогою якого реалізуються функції, вирішуються поставлені завдання, досягаються цілі [252, с. 12]. Інші автори тлумачать методи управління як способи здійснення організуючого впливу у стосунках між суб'єктами й

об'єктами управління. У такому розумінні до методів зараховують і стиль управлінської діяльності, але не як особисті індивідуалізовані риси роботи управлінських кадрів, а як сукупність прийомів діяльності, що виступають окремим проявом більш загального явища — методів управління [3, с. 149]. О. М. Бандурка визначає методи управління як сукупність прийомів, операцій і процедур підготовки та ухвалення, організації та контролю виконання управлінських рішень, які ухвалюються учасниками управлінського процесу [23, с. 37; 92, с. 177]. Таким чином, методи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження можна визначити як сукупність управлінських заходів, засобів, прийомів, способів та операцій, реалізовуваних в діяльності органів виконавчої влади (суб'єктів забезпечення апеляційного провадження), що різняться між собою інтенсивністю впливу, порядком, особливостями застосування та спрямовані на упорядкування суспільних відносин, які становлять предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Звернемо увагу, що до питання окреслення конкретних методів адміністративного забезпечення (управління) вчені також підходять неодноманітно. Наприклад, Ю. М. Козлов виказує позицію, відповідно до якої усі методи, що застосовуються в сфері адміністративного забезпечення того чи іншого об'єкта, тобто у сфері владної діяльності державних органів з приводу впливу на певний вид суспільних відносин, базуються на двох найбільш універсальних методах, якими виступають переконання та примус. На їх основі сформовано три групи методів адміністративного забезпечення:

- 1) методи управлінського впливу, в них знаходять своє безпосереднє вираження всі якості, притаманні відносинам між суб'єктами і об'єктами управління;

- 2) методи організації роботи виконавчих органів. Вони мають суто апаратне значення, так як створюють умови, необхідні для ефективного керуючого впливу. Вони включають як юридичні засоби (наприклад, методи визначення персональної відповідальності між працівниками центрального

апарату міністерства, розподілу компетенції між його структурними підрозділами і т.ін), так і засоби неправового характеру. Це математичні, графічні, соціологічні, дослідницькі методи, тощо. Головне в змісті такого роду методів — їх використання поза рамками безпосереднього керуючого впливу;

3) методи здійснення управлінських дій. Вони носять процедурний характер (наприклад, існують певні методи прийняття управлінських рішень, здійснення контрольних-наглядових дій, тощо) [184, с. 86–87].

Інший перелік методів адміністративно-правового забезпечення представляють Н. В. Макаренко та Є. О. Черніков, виділяючи:

- 1) метод переконання;
- 2) метод примусу;
- 3) соціально-психологічні методи;
- 4) економічні методи, тощо [184, с. 91].

Схожу думку підтримують С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополов та А. П. Купін, які вважають, що до методів адміністративно-правового забезпечення відносяться наступні методи:

- 1) примусу;
- 2) переконання;
- 3) управлінські (адміністративні) методи;
- 4) економічні методи;
- 5) методи психологічні [16, с. 67].

Усі наведені теоретичні погляди вчених показують багатоманітність та значимість проблематики методів адміністративно-правового забезпечення. Однак, множинність визначень і наукових позицій не дає повної відповіді на питання щодо методів безпосереднього механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Враховуючи цей аспект, а також беручи до уваги думки правників, автор синтезував власний висновок. Тож у підсумку даного підрозділу дисертаційного дослідження зазначимо, які саме методи адміністративно-

правового забезпечення апеляційного провадження існують на сьогоднішній день.

1. Ключовим, на нашу думку, є метод адміністративного примусу. Примус — це метод, що передбачає примушення до відповідної поведінки засобами силового тиску, всупереч волевиявленню, звужуючи свободи вибору особи. Г. В. Ф. Гегель зазначав, що в людині можливо примусити чи підкорити тільки її фізичну, зовнішню сторону, але воля людини, яка завжди вільна в собі й для себе, не може зазнати примусу, хіба лише якщо вона сама не відступить від фізичної, зовнішньої сторони, в якій її тримають або уявляють, що тримають [67, с. 91]. У соціології примус розглядається як насилля над волею індивіда або соціальної групи шляхом застосування санкцій [322, с. 262; 67, с. 91; 372, с. 44]. У сфері забезпечення правовідносин апеляційного провадження з боку держави примус відіграє важливе значення. По-перше, він виступає індикатором офіційного, владного впливу, а, по-друге — певного роду гарантією того, що відповідні цілі адміністративно-правового забезпечення зазначеного інституту буде досягнуто. Виражається примус у силовій, безкомпромісній діяльності органів влади, яку направлено на безпосередню реалізацію відповідних операцій чи заходів, всупереч волі відповідних суб'єктів. Найбільш яскравим прикладом в даному разі є притягнення порушників легального режиму правовідносин, зокрема, в сфері забезпечення апеляційного провадження, до адміністративної відповідальності.

2. Другим, однак, не менш важливим методом механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження є переконання. Його сутність полягає в тому, що суб'єкти державного управління додержуються певних вимог внаслідок їх внутрішнього визнання, а не через сліпе підкорення велінням влади [31, с. 148]. Зокрема, С. Т. Гончарук вважає, що «метод переконання — це такий спосіб цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку учасників управлінських відносин, який проявляється в комплексі роз'яснювальних, рекомендаційних,

виховних та заохочувальних заходів, що застосовуються з метою забезпечення правомірності їхньої поведінки, підвищення їхньої правосвідомості та законслухняності, зміцнення дисципліни, соціальної організованості, а також із метою профілактики правопорушень» [74, с. 82; 57, с. 104–105]. В рамках механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження даний метод виражається у впливі органів державної влади на учасників правовідносин забезпечення вказаного інституту, з метою не подолання їх волі та примушення діяти відповідним чином, а задля формування в їх свідомості вірного уявлення про необхідність підтримки законної, правомірної поведінки, яка не буде порушувати правові відносини у відповідній сфері.

3. Третій метод — адміністративний (управлінський) — є комплексним по своїй природі, адже включає в себе одразу декілька методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а саме: координацію, субординацію та реординацію. Усі вони являють собою сукупність суто управлінських заходів, реалізацію яких направлено на спрямування роботи органів державної влади в сфері упорядкування та забезпечення відносин, які складають предмет досліджуваного механізму. Відмінність даних методів полягає лише у змісті використовуваних заходів управління та ієрархічної підпорядкованості органів. Так, координацію спрямовано на інтегрування, об'єднання зусиль певної групи суб'єктів, як правило, не підпорядкованих один одному, але керованих єдиним, уповноваженим «центром», з метою досягнення конкретного результату. Цей метод передбачає проведення планування та контролю діяльності відповідних органів з метою упорядкування відносин між ними та забезпечення ефективної роботи. В свою чергу, субординація та реординація є пов'язаними між собою методами. Субординація полягає у наявності суворої ієрархії між відповідними органами, регулювання відносин між якими здійснюється за допомогою чітких наказів та повної підпорядкованості. Метод реординації невід'ємний від методу субординації і

має важливе значення для ефективності останнього. Він полягає в створенні суб'єктами управління необхідних умов для виконання керованими об'єктами поставлених перед ними завдань [363]. В сфері забезпечення апеляційного провадження даний метод проявляється у можливості відповідних нижче розташованих у ієрархії суб'єктів (владних органів) вимагати забезпечення належних умов діяльності від суб'єктів, що мають більш широкий спектр повноважень, з метою ефективного провадження своєї діяльності в сфері адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

#### **2.4 Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні**

Як відомо, одним з ключових елементів механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні виступають суб'єкти — органи державної влади, які відповідно до своїх повноважень впливають на правовідносини різного типу. Особливої уваги питання суб'єктів потребує через те, що в сфері державного регулювання учасники цього механізму ніяким чином не виділяються. Іншими словами, необхідним є освітлення управлінської лінійки органів, які в окремій частині своєї діяльності займаються упорядкуванням правовідносин у сфері апеляційного провадження, тобто реалізують механізм адміністративно-правового забезпечення вказаного об'єкта.

Перш за все слід констатувати, що суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження є складовим чинником механізму, який засновується, а також фактично існує в рамках адміністративної галузі права. Тобто питання щодо них перекликається із проблематикою суб'єктів адміністративного права загалом, яким притаманне окреме коло особливостей.



Цікавим є те, що в юриспруденції немає єдиного погляду на те, хто конкретно виступає суб'єктом адміністративного права, а отже, суб'єктом правових механізмів, які сформовано в його рамках. У літературі під суб'єктом права розуміється учасник суспільних відносин, якого юридична норма наділяє правами й обов'язками. Це поняття містить у собі два критерії: по-перше, соціальний — участь у суспільних відносинах у якості відособленого, здатного виробляти і здійснювати єдину волю, персоніфікованого суб'єкта; по-друге, юридичний — визнання правовими нормами його здатності бути носієм прав і обов'язків, брати участь у правовідносинах [11, с. 138–139]. Виходячи із загальнотеоретичного поняття, яке пропонує С. Ф. Константінов, суб'єктами адміністративного права є учасники управлінських відносин, яких адміністративно-правові норми наділили правами й обов'язками, здатністю вступати в адміністративно-правові відносини [26, с. 3; 147, с. 53–54].

Схоже визначення наводить Н. В. Дараганова, яка вказує: «Суб'єкт адміністративного права (носій/власник суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які передбачені адміністративно-правовими нормами) має лише потенційну здатність вступати у правовідносини, врегульовані нормами адміністративного права. Всі суб'єкти адміністративного права — це особи, які набули властивостей суб'єкта в силу того, що їх поведінка підпадає під дію норм адміністративного права та установлена цими нормами, що ж до певного конкретного випадку, то суб'єкт адміністративного права може і не бути учасником адміністративних правовідносин і, відповідно, не бути суб'єктом адміністративних правовідносин» [91, с. 75–76].

М. А. Бояринцева у дисертації доходить висновку про те, що суб'єкти адміністративного права — це фізичні та юридичні особи, наділені державою правами та обов'язками у сфері державного управління та місцевого самоврядування, які реалізують їх шляхом вступу в адміністративно-правові відносини, з однієї сторони, та органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи, наділені правовими нормами

відповідними владними повноваженнями щодо організаційно не підпорядкованих їм суб'єктів, з іншої сторони [42, с. 65].

Немає єдиного підходу і до класифікації суб'єктів адміністративного права. Так, до останніх відносять: громадян України, громадські об'єднання, Президента України, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [16]. Проте, існують також інші класифікації.

Наприклад, Ц. А. Ямпольська виділила три основні групи суб'єктів адміністративного права:

- 1) органи держави та їх агенти;
- 2) громадські організації та їх органи;
- 3) громадяни [393, с. 10].

С. Ф. Кечекьян вважає, що усіх суб'єктів права в залежності від того, чію волю вони виражають, у чіїх інтересах і від чіього імені діють, а також від того, хто саме вступає в правовідносини, можна поділити на два типи: індивідуальні і колективні [126, с. 91–92].

Досить широку відповідь на вказане питання надає В. І. П'ятковський, який вважає, що до суб'єктів адміністративного права відносяться:

- фізичні особи — громадяни України, іноземці, особи без громадянства;
- юридичні особи — органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації (в особі їхніх керівників, які очолюють органи управління цих підприємств, установ, організацій);
- колективні суб'єкти (утворення), які не мають ознак юридичної особи, але тією чи іншою мірою наділені нормами адміністративного права певними правами і обов'язками: структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, організацій, деякі інші громадські утворення (на кшталт загальних зборів громадян за місцем проживання) [239, с. 648–649].

Отже, суб'єкти адміністративного права є комплексною категорією, що включає в себе фізичних, юридичних осіб, а також органи державної влади, які відповідно до чинного законодавства мають права і обов'язки в сфері державного управління, у зв'язку із чим є потенційними учасниками адміністративних правовідносин. При цьому, основними з усіх суб'єктів є органи влади, так як зазначені правовідносини виникають із реалізацією управлінської діяльності останніми. Проте, мова в даному разі йде не тільки суто про органи виконавчої влади, адже при вирішенні питання щодо належності того чи іншого відомства до суб'єктів адміністративного права ключовим моментом є не його належність до певної гілки влади, а компетенція, якою він володіє. Необхідно відмітити, що слово «компетенція» в буквальному перекладі з латинської мови означає «належність по праву», а змістовна суть його включає в себе два складових компоненти: «коло повноважень будь-якого органу чи посадової особи; коло питань, в яких дана особа володіє пізнанням, досвідом» [313, с. 241]. Варто зауважити, що компетенція не є явищем виключно публічно-правового порядку. Цей термін застосовується як щодо державних органів, так і інших недержавних інституцій. Компетенцією називають коло прав та обов'язків певної посадової особи, а інколи — навіть рівень обізнаності у певній сфері знань, тощо [2, с. 123]. Відправним пунктом поняття «компетенція» є юридичне право та юридичний обов'язок як міра можливої, дозволеної, рекомендованої або належної поведінки її носія. Компетенція завжди ототожнюється з певною мірою самостійності та відособленості окремого органу держави у системі всього апарату держави, з певним ступенем самодостатності його владної діяльності [395, с. 25–26].

Як відзначає Ю. М. Старілов: «Компетенція — це належне органу державної влади (окремій посадовій особі) коло повноважень, межі його дій по здійсненню функцій держави і вирішенню завдань держави; це коло питань, передбачених нормативно-правовим актом, котрі орган державної влади правоздатний вирішувати» [324, с. 498; 145, с. 261].

Тобто якщо ґрунтуватись на цьому аспекті, то суб'єктом адміністративного права можуть бути не тільки органи виконавчої влади, а також фізичні та юридичні особи, по відношенню до яких реалізуються відповідні владні повноваження, але й інші офіційні державні відомства, які реалізують функції держави в своїй роботі.

В той же час суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження не можна повністю ототожнювати із суб'єктами адміністративного права. В даному випадку реалізатори механізму володіють усіма властивостями та особливостями останніх, а також беруть участь у правовідносинах адміністративного типу. Однак, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це окрема лінійка учасників правовідносин, що виникають з приводу забезпечення конкретного об'єкту, у зв'язку із чим володіють додатковими, характеризуючими їх правовий статус аспектами. До того ж, кількість останніх є значно вужчою, якщо порівнювати їх з усім колом суб'єктів адміністративного права.

Таким чином, суб'єктами адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні автор вважає систему органів державної влади та їх посадових осіб, які відповідно до наданих їм законодавством повноважень виконують адміністративні функції (організаційні, управлінські, контрольні, наглядові, тощо) з метою упорядкування суспільних відносин, що виникають у сфері досліджуваного інституту.

Відповідно до наведеного визначення, до суб'єктів забезпечення апеляційного провадження можна віднести велике коло органів та посадових осіб. При цьому, на думку автора, їх доречно розподілити на окремі групи. Так, до першої групи слід віднести Верховну Раду України, Президента України та вищі органи управління, а саме: Кабінет Міністрів України та Міністерство Юстиції України.

Положення Конституції говорять, що Верховна Рада України (далі — ВРУ), парламент — це єдиний орган законодавчої влади. Як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, даний

орган відіграє значну роль, що пов'язано із притаманністю його правовому статусу особливих повноважень. Зокрема, ВРУ має право приймати закони, а також змінювати Конституцію нашої держави. При цьому, виключно законами України визначаються судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури [149]. Таким чином, в складі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження ВРУ є правостановлюючим суб'єктом, який формує нормативно-правовий базис даного механізму, що проявляється у прийнятті законів (кодексів) — основних та найвищих за своєю юридичною силою після Конституції офіційних документів держави. Положеннями цих документів регулюються усі без виключення питання, які пов'язані зі здійсненням судової влади в Україні та забезпеченням інститутів цієї галузі, наприклад, інституту апеляційного провадження.

Окрім того, в межах своїх повноважень Верховна Рада здійснює вплив на інших суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, наприклад: контролює діяльність Кабінету Міністрів України, призначає за подання Президента України Прем'єр-міністра [149].

Наступним суб'єктом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження є Президент України, який виступає гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до законодавства, Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [149; 266].

Проте, важливість Президента України як суб'єкта адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження полягає у тому, що він бере безпосередню участь у процесі створення судів, зокрема, апеляційної інстанції. На сьогоднішній день на законодавчому рівні встановлено, що суди

утворюються і ліквідуються законом, однак, проект закону про утворення чи ліквідацію суду до Верховної Ради України вносить саме Президент, після попередньої консультації з Вищою радою правосуддя [280].

До суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження також, на думку автора дисертаційного дослідження, відносяться вищі органи управління, а саме: Кабінет Міністрів України (далі — КМУ) та Міністерство юстиції України.

У положеннях законодавства України зазначено, що КМУ є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Основними завданнями КМУ виступають: забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави; спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю, тощо [276]. В межах механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження значимість даного суб'єкта виражається саме через призму його повноважень щодо управління та спрямування роботи інших центральних органів влади за допомогою видання підзаконних нормативно-правових актів.

Зокрема, саме постановою Кабінету Міністрів України від 02.11.14 р. № 228 було затверджено Положення про Міністерство юстиції — іншого суб'єкта адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Відповідно до положення, Міністерство юстиції (далі — Мін'юст) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства та використання електронного цифрового підпису, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів

та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб — підприємців, реєстрації статуту територіальної громади міста Києва, реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності, у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, у сфері правової освіти населення; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації [273].

Даний центральний орган виконавчої влади володіє цілою низкою встановлених законодавством України повноважень у сфері забезпечення судової діяльності та адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. Так, Мін'юст:

- здійснює експертне забезпечення правосуддя;
- здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації, зокрема, в сфері забезпечення апеляційного провадження;
- забезпечує проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи;
- реалізує інформаційне забезпечення судів [270].

Отже, як ми бачимо, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження першої групи представлені вищими органами влади, які мають широке коло повноважень не тільки в сфері юридичного регулювання досліджуваного інституту, але й також у процесі законотворення, управління та керівництва нашою країною, тощо. Крім того,

відповідно до свого правового статусу вони формують умови реалізації зазначеного інституту, що виражається у:

– по-перше, створенні нормативно-правової бази, положеннями якої регламентовано апеляційне провадження безпосередньо, а також правовий базис роботи державних відомств, які здійснюють організаційно-управлінське забезпечення цього інституту;

– по-друге, прийнятті законодавчих актів, у відповідності до яких створюються судові установи апеляційної інстанції;

– по-третє, координації та спрямуванні роботи державних органів, які займають відповідне місце у механізмі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Другу групу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження складають державні органи, які становлять систему забезпечення функціонування судової влади безпосередньо, а саме: Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація України, Вища кваліфікаційна комісія суддів України та Національна школа суддів [280].

Одним з найбільш «авторитетних» в даному переліку суб'єктів забезпечення апеляційного провадження із великим обсягом адміністративних повноважень виступає Вища рада правосуддя, яка є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів [269].

Одними з ключових повноважень даного органу влади є:

- 1) внесення подання про призначення судді на посаду;
- 2) ухвалення рішень стосовно порушень суддею вимог щодо несумісності;



- 3) забезпечення здійснення дисциплінарними органами дисциплінарного провадження щодо суддів;
- 4) утворення органів для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів;
- 5) розгляд скарг на рішення відповідних органів про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів;
- 6) ухвалення рішень про звільнення судді з посади;
- 7) затвердження Положення про Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему, Положення про Державну судову адміністрацію України та типового положення про її територіальні управління, Положення про Службу судової охорони, Положення про проведення конкурсів для призначення на посади державних службовців у судах, органах та установах системи правосуддя, Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби в системі правосуддя, Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень;
- 8) погодження Типового положення про апарат суду, Положення про порядок створення та діяльності служби судових розпорядників, тощо [269].

Отже, Вища рада правосуддя по суті, якщо виходити з особливостей її правового статусу, є головним управлінським органом в рамках системи судової влади, який реалізує адміністративні повноваження, направлені на забезпечення судоустрою цілком, а також усіх супутніх йому інститутів, апеляційного провадження зокрема. Водночас, діяльність цього органу має в більшій мірі організаційний характер. Тобто вона здебільше направлена на визначення векторів роботи підпорядкованих їй органів у сфері забезпечення судоустрою.

Так, Вищій раді правосуддя підзвітний наступний суб'єкт адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — Державна судова адміністрація (далі — ДСА) — державний орган у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах установлених законом повноважень

[280]. Законодавством визначено, що діяльність ДСА передбачає реалізацію різних повноважень. Значна частина з них безпосередньо стосується сфери адміністративно-правового забезпечення діяльності судів апеляційної інстанції та інституту апеляційного провадження безпосередньо. Наприклад, у своїй діяльності ДСА:

- 1) забезпечує належні умови діяльності судів усіх видів інстанційності;
- 2) вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення;
- 3) вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів;
- 4) забезпечує необхідні умови для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створює систему підвищення кваліфікації;
- 5) організовує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву; контролює стан діловодства в судах;
- 6) організовує комп'ютеризацію судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи;
- 7) забезпечує суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу;
- 8) взаємодіє з відповідними органами та установами, в тому числі інших держав, з метою вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів;
- 9) організовує діяльність служби судових розпорядників;
- 10) контролює діяльність Служби судової охорони;
- 11) затверджує положення про бібліотеку суду;
- 12) здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Державної судової адміністрації України, тощо [280].

Наступні два суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження є взаємопов'язаними між собою, зокрема: Вища кваліфікаційна комісія суддів та Національна школа суддів. Перше відомство являє собою державний орган суддівського врядування, який на постійній основі діє у системі правосуддя України [280]. Слід відмітити, що діяльність даного органу в більшій частині направлена на реалізацію кадрової політики, тобто у своїй роботі він відповідає за добір суддів, облік суддівських посад, підвищення кваліфікації, навчання, оцінювання суддів щодо відповідності займаній посаді, проведення кваліфікаційних оцінювань суддів, розгляд дисциплінарних справ відкритих щодо суддів і т.ін. [291].

При Вищій кваліфікаційній комісії діє Національна школа суддів, що є державною установою із спеціальним статусом у системі правосуддя, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та здійснює науково-дослідну діяльність. Головними завданнями даного органу є:

- 1) проведення спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді;
- 2) підготовка суддів, у тому числі обраних на адміністративні посади в судах;
- 3) періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- 4) проведення курсів навчання, визначених кваліфікаційним або дисциплінарним органом, для підвищення кваліфікації суддів, які тимчасово відсторонені від здійснення правосуддя;
- 5) підготовка працівників апаратів судів та підвищення рівня їхньої кваліфікації;
- 6) проведення наукових досліджень з питань удосконалення судового устрою, статусу суддів і судочинства;
- 7) вивчення міжнародного досвіду організації та діяльності судів;
- 8) науково-методичне забезпечення діяльності судів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя [280].

Таким чином, останні два суб'єкти другої групи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це реалізатори кадрової складової механізму. Відповідно до наданого їм законодавством кола повноважень вони здійснюють безпосереднє регулювання усіх питань, пов'язаних із діяльністю суддів, рівнем їх обізнаності, кваліфікованості та професіоналізму. По суті, саме завдяки останнім суб'єктам апеляційне провадження діє як інститут, адже є відповідний штат тих посадових осіб судової гілки влади, тобто суддів апеляційної інстанції, які приводять даний інститут до дії.

Склад третьої групи суб'єктів забезпечення апеляційного провадження в Україні також формують органи, які виконують адміністративно-управлінські функції в системі судоустрою. В цьому аспекті логічним є питання, в чому різниця між ними і вищевизначеними відомствами та чи не дублюються їх повноваження. Суть в даному випадку полягає у тому, що суб'єкти другої групи є центральними органами адміністрування в системі правосуддя, діяльність яких стосується усіх без виключення установ, які входять до складу останньої, а суб'єкти третьої — це сукупність органів та посадових осіб, які займаються забезпеченням діяльності судів різної інстанції, зокрема, апеляційної, безпосередньо на місцях. На думку автора, до них відносяться: голова апеляційного суду, апарат суду, керівник апарату суду, помічники суддів, бібліотека суду, служба судових розпорядників.

Центральне місце в системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження займають голова апеляційного суду, апарат суду та його керівник. Дані органи та посадові особи виконують найбільш важливі управлінські повноваження. Так, голова апеляційного суду, відповідно до законодавства:

- 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

2) визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду;

3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посади керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду, вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ;

5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів в апеляційному суді у триденний строк з дня їх утворення;

б) забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду;

7) організовує ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства;

8) сприяє виконанню вимог щодо підтримання кваліфікації суддів апеляційного суду та підвищення їхнього професійного рівня;

9) здійснює інші повноваження, визначені законом, тощо [280].

Таким чином, голова апеляційного суду здійснює керівництво даною установою безпосередньо, з метою налагодження належного рівня функціонування відповідного суду апеляційної інстанції та забезпечення апеляційного провадження.

Одразу після голови апеляційного суду ключову роль у адміністративно-правовому забезпеченні діяльності суду відіграє апарат суду та посадова особа, що очолює його, — керівник. Дані суб'єкти відповідають за належне організаційне забезпечення суду, суддів та судового процесу, функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи.

Існує також цілий ряд інших функцій, котрі покладаються на апарат суду та його керівника. Зокрема, відповідно до типового положення про апарат місцевого, апеляційного судів, апарат суду:

- здійснює виконання наказів і розпоряджень голови суду, наказів керівника апарату суду;
- забезпечує організацію та проведення судових засідань, робочих нарад, міжнародних зустрічей, прес-конференцій та інших заходів;
- бере участь у підготовці проектів перспективних і поточних планів роботи суду, забезпеченні їх виконання, готує аналітичні матеріали щодо їх реалізації;
- забезпечує розроблення проектів відповідних актів стосовно організації внутрішньої діяльності суду;
- забезпечує ведення протоколів зборів суддів суду, нарад, прес-конференцій, тощо;
- забезпечує ведення журналів (протоколів) судового засідання, фіксування судового процесу (судових засідань) технічними засобами, проведення відеоконференцій;
- забезпечує ведення контрольних примірників актів законодавства України;
- розробляє та здійснює заходи щодо забезпечення режиму секретності, постійного контролю за їх додержанням;
- забезпечує розсилання в установленому порядку судових рішень, а також судових повідомлень та викликів;
- здійснює інформаційно-технічне забезпечення судових засідань, зборів суддів;
- забезпечує надсилання електронних копій судових рішень до Єдиного реєстру судових рішень;
- забезпечує організацію заходів з підвищення рівня професійної компетентності персоналу суду;

- здійснює документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення;
- забезпечує дотримання в суді вимог штатної, фінансової, касової і розрахункової дисципліни;
- здійснює матеріально-технічне забезпечення суду в межах наявних коштів, тощо [346].

Необхідно також відмітити особливості правового статусу інших суб'єктів третьої групи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, зокрема, помічників суддів. Дані посадові особи входять до складу апарату суду та являють собою працівників патронатної служби, які забезпечують виконання суддею повноважень щодо здійснення правосуддя. Вони займаються:

- підбором актів законодавства та матеріалів судової практики, які необхідні для розгляду конкретної судової справи;
- попередньою підготовкою судових справ до розгляду, оформленням судових справ, приготуванням проектів судових рішень, запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи;
- здійсненням оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим учасникам справи;
- здійсненням контролю за своєчасним проведенням експертними установами призначених у справах експертних досліджень, за своєчасним виконанням органами внутрішніх справ ухвал судді про примусовий привід, тощо;
- виконанням інших доручень судді, що стосуються організації розгляду судових справ, і т.ін. [274].

Ще одним органом в механізмі адміністративно-парового забезпечення апеляційного провадження є бібліотека апеляційного суду. Відповідно до положення, яким регламентована діяльність цього структурного підрозділу апарату суду, бібліотека діє для забезпечення суду нормативно-правовими актами, спеціальною науковою літературою,

матеріалами судової практики. З цією метою на бібліотеку покладаються такі основні завдання: формування бібліотечних фондів відповідно до профілю роботи суду, складу користувачів бібліотеки; інформаційно-аналітичне забезпечення суддів та працівників апарату суду; забезпечення правовою інформацією суддів та працівників апарату суду; організація та ведення кодифікаційно-довідкової роботи та довідково-бібліографічного апарату з використанням традиційних та новітніх носіїв інформації; систематизація та аналіз матеріалів, які містять правову інформацію; розширення номенклатури бібліотечних послуг, підвищення їх якості за допомогою використання інформаційної техніки і технологій, комп'ютеризації інформаційно-бібліотечних процесів; виховання інформаційної культури, формування вмінь та навичок користувача бібліотеки [272].

Не менш важливим з усіх є останній суб'єкт адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — Служба судової охорони. Остання являє собою сукупність підрозділів, які здійснюють заходи з підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу. Виконуючи зазначені завдання, працівники служби зобов'язані взаємодіяти із суддями, працівниками судів, працівниками секретаріатів відповідних органів та установ системи правосуддя. Службою здійснюються організаційна, фізична та технічна охорона приміщень судів, зокрема, апеляційних судів, а також підтримка громадського порядку в них, забезпечення безпеки учасників апеляційного провадження, запобігання проявам неповаги до суду і т.д. [275].

Отже, у підсумку необхідно зазначити, що на сьогодні механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження включає в себе велику кількість суб'єктів, які включають в себе як органи вищого управління державою, так і відомства, а також їх посадових осіб, що



відносяться до системи судоустрою безпосередньо. Значний масив даних органів викликав необхідність проведення їх авторської класифікації, відповідно до якої було виділено три групи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, до яких віднесено:

1) до першої — Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України;

2) до другої — Вищу раду правосуддя, Державну судову адміністрацію України, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Національну школу суддів;

3) до третьої — голів апеляційних судів, апарати судів та їх керівників, помічників суддів, бібліотеку суду та Службу судової охорони.

Окрім вищенаведеного, визначення суб'єктного складу механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження має високу теоретичну користь, адже завдяки цьому стає можливим наявне висвітлення проблемних моментів організаційної структури органів та посадових осіб, які займаються забезпеченням досліджуваного інституту, а також виявлення конкретних шляхів їх подолання.

## **Висновки до розділу 2**

Обстоюється позиція, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні — це механізм, що виражає регламентовану нормами адміністративної галузі права діяльність органів державної влади в процесі виконання ними своїх владно-розпорядчих та організаційно-управлінських повноважень, в межах якої здійснюється використання спеціальних засобів, методів, прийомів, заходів та способів, направлених на упорядкування та регулювання суспільних відносин в галузі інституту апеляційного провадження.

Наголошено, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні перш за все виражає діяльність органів державної влади, тобто це владна, координаційна, управлінська та організаційна діяльність.

Доведено, що елементами механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні виступають: по-перше, об'єкт адміністративно-правового забезпечення (яким виступає та загальна сфера (категорія), на яку спрямовано діяльність відповідних органів державної влади, тобто апеляційне провадження безпосередньо); по-друге, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення (компетентні органи державної влади, які відповідно до свого правового статусу уповноважені реалізовувати механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, іншими словами, мають права щодо проведення організаційних, управлінських, координаційних та реординаційних дій в даній сфері); по-третє, нормативно-правове підґрунтя (являє собою сукупність правових норм адміністративної галузі права, закріплених у відповідних законодавчих чи підзаконних нормативно-правових актах, якими механізм адміністративно-правового забезпечення регламентується та відповідно до яких він є легальним та законним); по-четверте, спеціальний правовий інструментарій (тобто допустима та регульована нормами адміністративного права сукупність методів, засобів, заходів та способів, за допомогою якої суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження реалізують правовий вплив на суспільні відносини у сфері апеляційного провадження).

Наголошується, що предметом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні виступають суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності органів державної влади з приводу: а) реорганізації, утворення та ліквідації апеляційних судів; б) упорядкування та організації роботи судів апеляційної інстанції; в) звільнення, призначення на посаду суддів апеляційних судів, їх підготовки,

добору; г) забезпечення діяльності органів судової адміністрації; г) взаємодії між судами апеляційної інстанції, їх службовцями та іншими державними органами; д) припинення та попередження правопорушень, в рамках яких відбувається посягання на нормальний стан діяльності апеляційних судів; е) притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності.

Розкрито співвідношення термінів «напрямки», «завдання», «мета» та «цілі» адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, у зв'язку з чим обґрунтовано, що і напрямки, і завдання мають відношення до якоїсь загальної цілі (мети). Однак, якщо виходити із сутності обох термінів, то завдання — це тактичне, необхідне для вирішення питання, завдяки реалізації якого стає можливою реалізація цілі безпосередньо. Водночас, завдання є одиничними, тобто кожне з них припиняє існування за фактом виконання. В свою чергу, напрямки також обумовлюються метою, однак, вони є сталими проблематиками, які показують вектор діяльності, заданий метою. Отже, якщо ми говоримо про адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні то метою буде належне забезпечення цього інституту, а напрямками — шляхи дії механізму, відповідно до яких він буде реалізовуватись, що, в свою чергу, призведе до наближення безпосередньої реалізації загальної цілі, мети.

Аргументовано, що реалізація адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні здійснюється за наступними напрямками: а) систематична розробка та вдосконалення чинної нормативно-правової бази, норми якої регулюють питання організації та функціонального забезпечення судів апеляційної інстанції в аспекті виконання ними визначених законом повноважень в межах апеляційного провадження; б) інформаційно-технічне забезпечення діяльності судів апеляційної інстанції та органів судової адміністрації задля інформатизації їх роботи, упровадження в їх діяльність інноваційних технологій, а також створення відповідного нормативного базису використання останніх; в) підтримка правового стану правовідносин у сфері забезпечення

апеляційного провадження шляхом попередження правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної відповідальності; г) запровадження нових форм і методів управління у діяльність судової адміністрації, зокрема, в аспекті регулювання останньою роботи апеляційних судів; г) постійне підвищення рівня наукового забезпечення діяльності судів і суддів апеляційної інстанції, розвиток правового статусу останніх відповідно до світових стандартів побудови судочинства.

Визначено поняття «форми адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження» — це зовнішнє вираження, певного роду конструктивний прояв або ж тип діяльності відповідних органів державної влади (суб'єктів забезпечення), кожен з яких направлено на реалізацію управлінсько-організаційного впливу на суспільні відносини, які становлять предмет механізму адміністративно-правового забезпечення, а також їх упорядкування. Тобто це конкретні групи дій уповноважених державно-владних органів, які є допустимими та доцільними — необхідними до застосування в рамках тих правовідносин, що виникли.

Констатовано, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження реалізується у наступних формах: а) правоустановчій (є однією з основних, адже її суть полягає в тому, що суб'єкти забезпечення апеляційного провадження приймають (видають) правові акти в цій сфері, тобто формують нормативний базис даного механізму. Зазначені документи можуть прийматись з різних питань, зокрема: ліквідації судів апеляційної інстанції, зарахування або звільнення суддів апеляційних судів з посади, а також багатьох інших аспектів організаційної направленості); б) контрольно-наглядовій (зміст якої виражається у постійному контролі та нагляді за діяльністю органів (суб'єктів), які задіяно у механізмі забезпечення апеляційного провадження в Україні, щодо належного виконання ними своїх повноважень, законності прийнятих рішень та їх відповідності реальним потребам і напрямам адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Ключовою особливістю даної форми є те, що вона реалізується як всередині судової системи, так і ззовні, органами, які відповідно до свого правового статусу виконують контрольні-наглядові повноваження по відношенню до відомств та посадових осіб системи судової адміністрації); в) у формі вчинення інших адміністративно-правових дій.

Визначено, що метод адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це сукупність управлінських способів, заходів, засобів, прийомів і операцій, реалізовуваних органами виконавчої влади (суб'єкти забезпечення апеляційного провадження), що різняться між собою інтенсивністю впливу, порядком та особливостями застосування, які спрямовано на упорядкування суспільних відносин — предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

До методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження віднесено: метод примусу, метод переконання, комплексний метод, який включає в себе координацію, субординацію та реординацію.

Доведено, що суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження — це окрема група органів державної влади та посадових осіб останніх, які відповідно до комплексу наданих їм нормативно-правовими актами України повноважень реалізують організаційні, управлінські, контрольні, наглядові та інші адміністративні функції задля упорядкування суспільних відносин, які виникають у сфері апеляційного провадження.

Виділено три основні групи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, до яких віднесено: а) Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України (мають широке коло повноважень не тільки у сфері юридичного регулювання досліджуваного інституту, але й також у процесі законотворення, управління та керівництва нашою країною, тощо. Крім того, відповідно до свого правового статусу вони формують умови реалізації зазначеного інституту, що виражається у: по-перше, створенні нормативно-

правової бази, положеннями якої регламентовано апеляційне провадження безпосередньо, а також правовий базис роботи державних відомств, які здійснюють організаційно-управлінське забезпечення цього інституту; по-друге, прийнятті законодавчих актів, у відповідності до яких створюються судові установи апеляційної інстанції; по-третє, координації та спрямуванні роботи державних органів, які займають відповідне місце у механізмі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження); б) Вищу раду правосуддя, Державну судову адміністрацію України, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Національну школу суддів (безпосередньо здійснюють регулювання усіх питань, пов'язаних із діяльністю суддів, рівнем їх обізнаності, кваліфікованості та професіоналізму); в) голів апеляційних судів, апарати судів та їх керівників, помічників суддів, бібліотеку суду та Службу судової охорони.

## РОЗДІЛ 3

### НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

#### 3.1 Зарубіжний досвід правового забезпечення апеляційного провадження та можливості його використання в Україні

Правова система сучасної України переживає досить непростий час, адже вона фактично набула статусу експериментального полігону, в рамках якого здійснюється апробація різних механізмів регулювання суспільства. Водночас, активізація реформаційних процесів є наслідком не тільки міжнародного вектору розвитку нашої держави, напрям якого визначає політичні прагнення України до вступу у Євросоюз. В даному разі базисом, що визначає необхідність проведення змін, в більшій мірі є конституційна спрямованість країни, відповідно до якої Україна сприяє розвитку соціуму в духовній, ідеологічній, юридичній, економічній та інших галузях [149].

Водночас, процес удосконалення правової системи держави та належних їй механізмів є багатоманітним відповідно до своїх особливостей та включає в себе вивчення різних складових юридичного виміру. В цьому аспекті одним з найефективніших засобів дослідження того чи іншого правового явища, який робить його аналіз максимально повним та об'єктивним, є розгляд зарубіжного досвіду в сфері застосування, забезпечення останнього. З цього приводу доречно процитувати слова дослідника І. Я. Кисельова, який казав: «Вивчення зарубіжного досвіду — це як сурогат експерименту, який у праві в чистому вигляді неможливий, він дає змогу виділити аспекти, які можуть бути адаптовані в процесі національної нормотворчості» [128, с. 11; 321, с. 98]. Проектуючи це визначення на тематику дисертаційного дослідження, напрошується висновок про те, що

для повноти теоретичного аналізу механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження та його практичної користі доцільним та логічним стане наступний розгляд зарубіжного досвіду юридичного забезпечення функціонування даного інституту, а також пошук можливостей застосування останнього у рамках правової системи України.

При цьому, слушною та важливою є думка П. С. Лотікова, який підмічає, що сліпе запозичення зарубіжного досвіду дає недостатній ефект, створює часом законодавчі суперечності, призводить до виникнення прогалин у регулюванні того чи іншого виду правовідносин, істотно знижує рівень ефективності державного управління в цілому. Як показує практика, враховуючи це застереження, важливим і необхідним, поряд із запозиченням зарубіжного досвіду, є врахування національних традицій та тенденцій [175, с. 145; 104, с. 215].

З цього виходить, що аналіз та запозичення зарубіжного досвіду в сфері правового забезпечення апеляційного провадження необхідно здійснювати досить обережно, акцентуючи увагу виключно на тих аспектах, які є прийнятними з точки зору українського права, використання яких буде мати позитивний вплив на розвиток механізму адміністративного забезпечення досліджуваного у дисертації інституту.

Зазначимо, що питання зарубіжного досвіду правового забезпечення апеляційного провадження прямо залежить від особливостей судової системи кожної країни окремо. Так, починаючи розгляд визначеної проблематики на прикладі Сполучених Штатів Америки, необхідно зазначити, що, на думку деяких науковців, сьогодні в США єдиної судової системи не існує. Фактично можна говорити про 51 окрему судову системи, до яких необхідно також додати федеральну судову системи [200]. Однак, в аспекті даного питання деякі загальні моменти все ж таки можна виділити. Так, судова система США складається з федеральної системи судів та системи судів штатів. Юрисдикція федеральної судової системи поширюється на спори щодо реалізації норм Конституції та законів США, виконання договорів,



банкрутства, митних правовідносин, патентування, міжнародної торгівлі. Сторонами в даних спорах є Федеральний уряд або штат, посли або державні службовці, іноземні держави. До складу Федеральної судової системи входять: окружні суди, апеляційні суди, Верховний Суд. Система судів штатів складається з судів першої інстанції, головних судів першої інстанції, Верховних Судів штатів. Верховний Суд штату переглядає рішення, прийняті іншими судами відповідного штату, тобто є органом апеляційної інстанції [1, с. 123–124; 228].

Досить різноманітними є правові засади діяльності судової системи Сполучених Штатів Америки та інституту апеляційного провадження. Найбільшу важливість в даному контексті має Конституція США, в положеннях якої закріплено ключові ідеї побудови та роботи судоустрою даної країни. На другому місці йдуть Федеральні закони Конгресу США, які регулюють різні правові питання діяльності судової влади, встановлюють правовий статус її представників, тощо. На підзаконному рівні положення щодо правового забезпечення діяльності судів Сполучених Штатів та апеляційного провадження безпосередньо містяться у: Актах Верховного Суду США, Виконавчих наказах Президента, наказах та інструкціях генерального аторнея, конкретних судових рішеннях (судових прецедентах) [97, с. 241–242].

Проте, необхідно звернути увагу, що досить довгий час на території США механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження та судової діяльності загалом не мав яскравого вираження, чітко окресленої лінійки суб'єктів та правового базису. Цей момент в більшій мірі був пов'язаний із тим, що на рівні штатів правовідносини в сфері управління судової системою регулювались не централізованим федеральним законодавством, а правовими актами штату. В той же час потребу у створенні адміністративного апарату, який би регулював та забезпечував діяльність судів, зокрема, у сфері провадження апеляційного перегляду, було виявлено давно, у зв'язку із чим вже у 1906 році відомий юрист та професор права

Р. Паунд запропонував уніфікувати судові системи на рівні штатів та запровадити посади судових адміністраторів, діяльність яких мала б контролюватись суддями. Вже у 1957 році Вищим судом міста Лос-Анджелес був призначений перший адміністратор суду. Необхідно зазначити, що першими судовими адміністраторами були люди різних професій. Деякі з них мали юридичну освіту, це давало їм можливість ефективно співпрацювати з суддями. Однак, в 1970–1980 роках посаду судового адміністратора в судах все частіше стали займати фахові управлінці або адміністратори, як із загальною, так і з судовою спеціалізацією, і з часом судді визнали важливість і цінність внеску професійних управлінців в забезпечення ефективної роботи судів [250].

На сьогодні судове адміністрування є комплексною категорією правового забезпечення роботи судових інстанцій. Важливе значення воно має в сфері забезпечення апеляційного провадження, якість та ефективність якого прямо залежать від аналогічних показників роботи органу, який реалізує вказаний інститут процесуального права. Пітер Г. Соломон (молодший) з цього приводу зазначає, що головна мета судового адміністрування в США полягає в забезпеченні належних умов для справедливого відправлення правосуддя та винесення суддями своєчасних, чітких і добре обґрунтованих рішень, які є зрозумілими як для учасників справ, так і для суспільства в цілому. Досягнення цієї мети передбачає послідовне виконання менш масштабних завдань, кожне з яких заслуговує окремого розгляду. Ці завдання охоплюють:

- 1) зведення до мінімуму обсягу несуддівських (або суто адміністративних) функцій, які виконують судді, шляхом забезпечення належного виконання цих функцій працівниками апарату суду; не менш важливим аспектом цього завдання є те, що роботою працівників апарату суду мають керувати професійні судові адміністратори (керівники апарату), в той час як голова суду здійснює тільки загальний нагляд за роботою

адміністративного апарату суду, а не займається вирішенням всіх управлінських та адміністративних питань особисто;

2) забезпечення максимальної доступності суду для користувачів та відвідувачів, у тому числі за рахунок запровадження такої моделі, згідно з якою відвідувачі суду розглядаються як клієнти, які звертаються до суду з метою отримання необхідних їм послуг правосуддя;

3) забезпечення максимально ефективної роботи всіх підрозділів та служб судів шляхом реорганізації та автоматизації робочих процесів [349; 251, с. 74].

В процесі аналізу зарубіжного досвіду правового забезпечення апеляційного провадження необхідним також є розгляд британської моделі регулювання зазначеного питання.

Слід відмітити, що, незважаючи на схожість правових систем США та Великобританії, судова система останньої є цілком своєрідною та в деякій мірі специфічною. Цей факт неодноразово відмічали різні науковці, зокрема, І. В. Назаров. Вчений наголошує на тому, що особливістю правової системи Великої Британії є те, що участь у створенні права разом з парламентом беруть також суди — Верховний Суд держави та високі суди (Палата лордів, Апеляційний суд і Високий суд правосуддя). Ще одна особливість судоустрою країни полягає в тому, що він складається з трьох судових систем — Англії й Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії, об'єднати які покликаний недавно створений Верховний Суд Сполученого Королівства, що є найвищою судовою інстанцією щодо них, тобто вершиною судоустрою, й має повноваження переглядати деякі їх рішення з питань права в порядку апеляції [212, с. 179].

Якщо звернути увагу на питання структури судів, то, наприклад, судову систему Англії та Уельсу складають: магістратські суди, суди графств і Верховний Суд, який утворює систему вищих судів. До неї віднесено суд Корони і Високий суд, який має три відділення: канцелярське, у сімейних справах і відділення Королівської лави; Апеляційний суд, що складається з.

цивільного і кримінального відділень; Судовий комітет Таємної ради. На чолі всієї судової системи стоїть Палата лордів [192, с. 35].

Судова система Північної Ірландії є по суті копією англійсько-уельської моделі, а шотландська — зберігає самостійність по відношенню до останньої та відрізняється від неї. Так, до її складу входять: Вищий суд правосуддя, що розглядає кримінальні справи, Сесійний суд, що розглядає цивільні й сімейні спори, Головний суд шерифа теж розглядає сімейні й цивільні справи, Суд шерифа — кримінальні, цивільні й сімейні справи. На нижньому щабелі — мирова юстиція, що розглядає кримінальні справи, і трибунали, що заслуховують цивільні спори [166, с. 56; 192].

Необхідно відмітити, що роздробленість судової системи Великобританії прямо впливає на специфіку правового забезпечення апеляційного провадження та діяльності судових органів в різних регіонах країни загалом. Так, наприклад, в Англії та Уельсі адміністративним керівництвом судової системи, а також організацією роботи належних до неї інстанцій займається спеціальне відомство — Судова Служба Її Величності. Остання є цілком незалежним агентством, що має власний відокремлений бюджет, який надається йому щорічно Міністерством юстиції. Роботу Судової Служби спрямовано на:

- організаційне управління судами з метою забезпечення ефективності та належного рівня їх діяльності;
- підтримку незалежності правосуддя в судах;
- постійне удосконалення механізму управління судами;
- налагодження організаційних зв'язків між судовими органами та іншими установами;
- інформаційне забезпечення судових інстанцій;
- реалізацію реформ у сфері правосуддя, тощо [366, с. 17–18; 396].

Фактично в межах повноважень Судової Служби Її Величності консолідовано усі можливі функціональні напрями роботи щодо адміністративного забезпечення судів та належних до цієї сфери інститутів,

що дозволяє суттєво «розгрузити» суддів в їх діяльності, надавши можливість займатись виключно питаннями правового та процесуального характеру.

Дещо по-іншому побудовано правове регулювання апеляційного провадження та судової системи у Шотландії. В цій історичній та територіальній частині Великобританії діє власна Шотландська судова служба, що є незалежним органом, діяльність якого врегульовано законодавчо, який відповідає за управління судами. Керує службою корпоративна рада під головуванням лорда-президента — генерального судді Шотландії. Крім того, перебуваючи на посаді голови суддівського співтовариства Шотландії, лорд-президент відповідає за забезпечення контролю над ефективним відправленням судочинства, а також за добробут, підготовку і наставництво суддів, суддів-шерифів і інших службовців, які займають суддівські посади. Крім того, Шотландська судова служба полегшує доступ до правосуддя, забезпечуючи наявність персоналу, приміщень та технічних засобів для підтримки діяльності судових органів, членів суддівської спільноти, організовує та підтримує належний рівень реалізації інституту апеляційного провадження [113].

Цілий ряд особливостей можна виділити при аналізі правового забезпечення апеляційного провадження у Німеччині. Загалом суди ФРН посідають особливе місце в політичній системі та механізмі державної влади. Судова система країни складається із кількох автономних, незалежних одна від одної систем загальних і спеціалізованих судів на чолі зі своїми вищими судами. Така модель організації судової системи (вона називається полісистемною) передбачає існування поряд із системою судів загальної юрисдикції інших самостійних спеціалізованих систем судів. Відповідно до положень Конституції ФРН, тут діють п'ять автономних судових систем: загальних («ординарних») судів, на чолі яких стоїть Федеральна судова палата, адміністративних судів, які очолює Федеральний адміністративний суд, фінансових судів на чолі з Федеральною фінансовою палатою; трудових

судів, які очолює Федеральний суд по розгляду трудових спорів; соціальних судів із Федеральним соціальним судом на чолі. Названі п'ять вищих судових органів, що очолюють окремі системи загальних і спеціалізованих судів, є самостійними і незалежними. Існує також ряд інших спеціальних судів, а саме: Федеральний патентний суд, Федеральний дисциплінарний суд і військові суди, що створюються при оголошенні воєнного стану, а також дисциплінарні військові суди [356, с. 164–165; 333, с. 115; 49, с. 62].

Порядок оскарження судових рішень у Німеччині є схожим із українською моделлю. Так, наприклад, у ФРН чітко виділяються правовий статус та процесуальні особливості оскарження судових рішень у порядку касації та апеляції. Юридичне та організаційне забезпечення останнього інституту має централізований характер. Даним питанням опікується відповідне земельне чи федеральне міністерство. Зокрема, федеральне Міністерство юстиції забезпечує федеральну судову палату, федеральні адміністративний, фінансовий, патентний, дисциплінарний суди. Федеральне Міністерство праці й соціального забезпечення забезпечує федеральні суди з трудових і соціальних питань, а Міністерство оборони — військово-дисциплінарні суди [258, с. 8].

На рівні земель функції забезпечення відповідних судів та інститутів, які вони реалізують, здійснюють Міністерство юстиції щодо судів загальної юрисдикції і прокуратури всіх рівнів у відповідних землях, а галузеві міністерства — щодо судів відповідної юрисдикції. У більшості федеральних земель міністерства юстиції виконують управлінські функції щодо кар'єрного просування суддів усіх судів певної землі. Відповідні міністерства юстиції самостійно формують бюджет судів, вирішують питання про призначення та кар'єрне просування суддів. Крім того, до сфери міністерського відання також відноситься ряд інших важливих питань. Наприклад, структурний підрозділ зазначеного органу — відділ організації правосуддя — займається розробкою принципів засад судоустрою і судочинства [258, с. 8; 103, с. 117–118; 333, с. 125–126].

Необхідним для розгляду, на думку автора, є зарубіжний досвід правового забезпечення апеляційного провадження та судоустрою у Швеції. Загалом можна констатувати, що судова система в цій країні є досить розвиненою. Так, на чолі останньої з 1789 року стоїть Верховний Суд, який фактично являє собою останню національну судову інстанцію, в якій можуть розглядатись справи. Крім нього, на території Швеції діють 6 апеляційних судів (на кількість округів, що охоплюють в сукупності всю територію країни), а також окружні суди — низова ланка судової системи держави. Слід також зазначити, що у Швеції існує розвинена система установ адміністративної юстиції, які розглядають скарги на дії державних і муніципальних установ [259, с. 947–948].

У сфері правового забезпечення апеляційного провадження та загального адміністрування судових органів можна виділити двох ключових суб'єктів. Першим виступає Національна судова адміністрація, до функцій якої відносяться:

- постійне удосконалення шведської судової системи;
- забезпечення належних умов діяльності судових установ усіх інстанцій, зокрема, апеляційних, задля досягнення останніми цілей своєї роботи;
- організаційна підтримка роботи шведських судів;
- інформаційне забезпечення, контроль судової системи, тощо [398, с. 641–642].

Другим суб'єктом є Канцлер юстиції, який підпорядковується уряду. До сфери його відання належать проведення перевірок та порушення справ по обвинуваченням посадових осіб судових органів у скоєнні посадових злочинів [259, с. 948].

Таким чином, зарубіжний досвід багатьох країн Європи та Північної Америки в сфері правового забезпечення апеляційного провадження має позитивні моменти у зазначеній галузі. Водночас, всі зазначені держави є прикладом західної моделі правового устрою, яка має велику кількість

відмінностей із національною. Тож вважаємо, що для здійснення максимально об'єктивного аналізу зарубіжного досвіду в сфері правового забезпечення апеляційного провадження необхідно також розглянути особливості даного питання в контексті правових систем держав пострадянського простору, специфіка яких є більш схожою із українською.

Доцільним та цікавим для аналізу є досвід однієї з найбільш наближених до України держав — Білорусі. У Кодексі Республіки Білорусь «Про судоустрій і статус суддів» вказано, що судову систему країни складають: Конституційний Суд Республіки Білорусь — орган судового контролю за конституційністю нормативних правових актів у державі, що здійснює судову владу за допомогою конституційного судочинства; суди загальної юрисдикції, що здійснюють правосуддя за допомогою цивільного, кримінального, адміністративного судочинства та судочинства з економічних справ. Система судів загальної юрисдикції будується на принципах територіальності і спеціалізації [136; 332]. Зазначимо, що судами апеляційної інстанції в Білорусі виступають обласні суди загальної юрисдикції та обласні економічні суди. Саме до їх компетенції віднесено розгляд справ в апеляційному порядку на рішення нижчих судових органів [136].

У питанні щодо судового адміністрування роботи судових інстанцій та правового забезпечення апеляційного провадження необхідно відмітити яскраву відмінність білоруської моделі від європейської. Так, організаційні функції у сфері судової влади покладаються не на окремі відомства виконавчої гілки влади, а на елементи системи судоустрою Білорусі безпосередньо. Зокрема, велике коло адміністративних повноважень покладається на голів апеляційних судів (обласних судів та економічних судів областей), а саме:

- керівництво діяльністю суду;
- формування складу судової інстанції;
- розподіл обов'язків між службовцями суду, заступниками голови;



- видання управлінських наказів з питань, що не мають прямого відношення до судочинства;
- організація роботи суду;
- представлення інтересів суду у відносинах із органами державної влади, тощо [136].

Ще одним важливим суб'єктом забезпечення апеляційного провадження є секретаріат (апарат) суду. Зазначений орган забезпечує роботу суду по здійсненню правосуддя, узагальнення судової практики, аналізу судової статистики, систематизації законодавства, виконання інших функцій, а також здійснює заходи щодо організаційного забезпечення діяльності суду апеляційної інстанції зокрема [136]. Обов'язок щодо забезпечення охорони громадського порядку в рамках апеляційного провадження покладається на органи внутрішніх справ Республіки Білорусь [136].

З усіх країн пострадянського простору необхідно також виділити Республіку Казахстан, досвід у сфері правового забезпечення апеляційного провадження якої має позитивні моменти для запозичення. Так, законодавством Республіки Казахстан передбачено, що судова влада в державі належить лише судам в особі постійних суддів, а також присяжним засідателям, які залучаються до кримінального судочинства у випадках і порядку, передбачених законом [224].

Судову систему Республіки Казахстан становлять Верховний Суд Республіки Казахстан, місцеві (обласні, районні та прирівняні до них суди) та інші суди (спеціалізовані суди: військовий, фінансовий, економічний, суд по справам щодо неповнолітніх, тощо), які створюються відповідно до Конституції Республіки Казахстан і положень законодавства [224].

Правове забезпечення апеляційного провадження в Казахстані здійснюється в межах загального адміністрування судової системи країни. В даному контексті необхідно відмітити, що питання організації судової влади є одним з найбільш пріоритетними. Зокрема, як зазначає Р. Сансибек, будь-яка державна структура, тим більше така гілка влади як судова, потребує

адміністрування. Суть полягає в тому, що в судовій системі поряд із суддями працюють тисячі державних службовців, без яких неможливе здійснення правосуддя. Це секретарі судового засідання, фахівці канцелярії, судові виконавці, архіваріуси, фахівці різних відділів і управлінь, працівники обслуговуючого і технічного персоналу, тощо. Суддя при здійсненні правосуддя незалежний і підкоряється тільки Конституції і закону, за конкретними справами судді не підзвітні. Однак, за межами здійснення правосуддя до суддів пред'являються також інші вимоги, як і до державних службовців. Крім розгляду конкретних справ, судді виконують великий обсяг іншої роботи, який статистикою не охоплюється (підготовка інформації, довідок, доповідей, виступів, участь в перевірці роботи апарату суду, узагальнення, аналізи). Невиконання різного роду доручень, прямо не пов'язаних з відправленням правосуддя, може спричинити відповідальність судді, аж до звільнення з посади. Від злагодженої роботи апарату судів, професійної грамотності їх працівників, дотримання ними етичних норм поведінки, державної і трудової дисципліни залежить в цілому стан здійснення правосуддя, позитивний імідж судових установ [300].

Гострота та важливість питання забезпечення роботи судів усіх ланок, зокрема, апеляційних, проявляється у наявності великої кількості органів у системі судоустрою держави, які займаються реалізацією адміністративних функцій. Так, в структурі Верховного Суду Республіки Казахстан існує спеціальний Департамент із забезпечення діяльності судів, що є державним органом Республіки Казахстан, який здійснює організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Верховного Суду Республіки Казахстан, місцевих та інших судів з територіальними підрозділами (адміністраторами судів) в областях, столиці і містах республіканського значення [93]. У складі департаменту функціонують різні відділи, яким делеговано відповідні повноваження у сфері забезпечення судів, зокрема, судів апеляційної інстанції. Наприклад, відповідно до Положення про Відділ забезпечення та розвитку інфраструктури судів Департаменту із забезпечення діяльності

судів, вказаний підрозділ контролює усі питання, пов'язані із матеріальним, технічним та організаційним забезпечення органів судової влади, відповідно до чого уповноважений:

- проводити державні закупівля;
- забезпечувати раціональне використання майна в органах судової влади;
- здійснювати аналіз щодо виявлення проблемних питань у сфері матеріально-технічного забезпечення судів;
- організовувати технічний ремонт приміщень судових органів, службового автотранспорту, тощо [227].

В той же час нарівні з органами судоустрою Казахстану окремі функції в сфері забезпечення апеляційного провадження та роботи судів із реалізації інших процесуальних інститутів здійснюються відомством виконавчої влади — Міністерством юстиції. Відповідно до підзаконної нормативно-правової бази, цей орган формує та реалізує державну політику, а також здійснює контроль в межах питання забезпечення експертної діяльності при здійсненні судочинства [222].

Велике коло цікавих моментів можна виділити із досвіду правового забезпечення апеляційного провадження Російської Федерації — ще одного найближчого сусіда Україна. Відповідно до положень Федерального конституційного закону «Про судову систему Російської Федерації», судова влада в зазначеній державі здійснюється тільки судами в особі суддів і залучених у встановленому законом порядку до здійснення правосуддя присяжних і арбітражних засідателів. Ніякі інші органи та особи не мають права приймати на себе здійснення правосуддя [225]. Систему судової влади становлять суди загальної юрисдикції, апеляційні, касаційні суди, Верховний Суд Російської Федерації, Конституційний Суд Російської Федерації, арбітражні суди, спеціалізовані суди, військові суди, тощо [225].

Забезпечення діяльності судів, зокрема, щодо реалізації такого процесуального інституту як апеляційне провадження, здійснюється

Міністерством юстиції РФ та Верховним Судом. Відповідно до законодавства, Мін'юст в Російській Федерації являє собою федеральний орган виконавчої влади, яким керує Президент, що здійснює функції по виробленню та реалізації державної політики і нормативно-правового регулювання у встановленому порядку в сфері забезпечення встановленого порядку діяльності судів [223].

Безпосередньо в структурі судоустрою правове забезпечення апеляційних судів та апеляційного провадження реалізується Верховним Судом через належний йому підрозділ — Судовий департамент. Відповідно до правової основи діяльності, цей орган:

- організовує забезпечення діяльності федеральних судів;
- вивчає організаційну діяльність судів та висуває пропозиції з приводу її удосконалення;
- проводить кадрову роботу в судах, націлену на відбір та підготовку кандидатів в судді, підвищення кваліфікації останніх, а також робітників апаратів судів;
- організовує діловодство в судах та роботу їх архівів;
- встановлює і розвиває зв'язки з державними та іншими органами, установами та організаціями, в тому числі іноземними, в мету вдосконалення організації роботи судів і підвищення ефективності діяльності Судового департаменту;
- взаємодіє з адвокатурою, правоохоронними та іншими державними органами з питань належного забезпечення діяльності судів, тощо [226].

Отже, зарубіжний досвід багатьох країн Європи, а також держав на території пострадянського простору має позитивне забарвлення та є можливим до запозичення. Проаналізувавши великий масив інформації у цьому напрямку, доходимо висновку, що в більшості випадків правове забезпечення апеляційного провадження тяжіє до консолідації державних функцій і повноважень в межах чітко визначеного кола суб'єктів. Тобто

наявна тенденція, коли надмірного делегування прав від одного відомства до іншого намагаються максимально уникнути. Саме цей аспект необхідно прийняти та використати в межах українських реалій. При цьому, на глибоке переконання автора, правове забезпечення судової системи та інституту апеляційного провадження, що в її межах реалізується, має здійснюватися виключно органами, які віднесено до судоустрою країни. Адже передання навіть незначного масиву управлінських повноважень над органами правосуддя органам виконавчої влади може суттєво вплинути на незалежність судової гілки влади в цілому.

### **3.2 Удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні**

Правова система кожної держави — це перш за все дієвий «організм», окремі частини якого впливають на суспільні відносини з метою упорядкування діяльності великої групи людей, згуртованих на певній території. При цьому, говорячи про демократичність, соціальну спрямованість, орієнтованість на забезпечення прав людини та окремого індивіда правової системи конкретної країни, не слід свідомо залишати поза увагою факт того, що вона не тільки може бути, але і є недосконалою. Безперечно, в контексті наведеного дискусійного питання слід пам'ятати, що право в деякій мірі є державним інструментом, за допомогою якого реалізується державна влада. У зв'язку з цим, правова система, як тип правової реальності в конкретній країні, не може буди досконалою априорі, як і безпосередньо держава далеко не завжди ураховує інтереси всього суспільства, через що не є «доброю для всіх». Звичайно, наведений аспект є вкрай негативним, через що потребує уваги. Однак, удосконалення правової системи шляхом подолання її негативних сторін передбачає розвиток правових норм, які неправильно регулюють відповідні правовідносини або не

регулюють якісь важливі моменти зовсім, тобто мова в даному випадку йде про упорядкування, систематизацію та оновлення законодавства держави.

Таким чином, слідуючи за логікою наведеного теоретичного погляду, вважаємо, що жодне юридичне явище не є ідеальним по своїй суті, зокрема, адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні. Його недосконалість може проявлятися по-різному, наприклад, у вигляді якихось колізійних моментів, невідповідності та неузгодженості термінів, що використовуються в законодавстві, в негативному впливі ситуації в суспільстві на сприйняття норм законодавства, надмірності «управлінської присутності» в питаннях, віднесених до відання представників судової влади, і т.ін. Але перш ніж провести теоретичне формування цього питання та виділити конкретні аспекти його вирішення, необхідно визначитись із сутністю адміністративного законодавства.

Відмітимо, що зазначене поняття походить від більш широкої категорії «законодавство», основою якої виступає термін «закон». В мовознавчій та філософській довідниковій літературі «закон» витлумачується наступним чином:

- 1) межа визначеної свободи волі або дії;
- 2) основоположний початок;
- 3) правило, постанова вищої влади;
- 4) божий закон, що становить сутність віри;
- 5) природний закон, який уособлює речовий вимір [90].

У філософській літературі термін «закон» набуває значення:

- 1) необхідних, стійких, значимих та повторюваних відносин між явищами, що виражають зв'язок між предметами, сукупними елементами або між властивостями речей;
- 2) вираження світового розуму, уособленого в природі та суспільстві;
- 3) положення, яке виражає загальний хід речей в якій-небудь галузі [112; 360].

Що кажуть про сутність терміну «закон» юридичні довідники? Відповідно до Великої юридичної енциклопедії за редакцією О. Я. Сухарьова, закон — це:

1) юридичний акт, прийнятий вищим представницьким органом державної влади або безпосередньо волевиявленням суспільства, який регулює, як правило, найбільш важливі суспільні відносини;

2) відповідно до широкого змісту — вся сукупність нормативно-правових актів в цілому, тобто усі без виключення загальнообов'язкові, прийняті державою правила [38].

В іншій частині юридичної літератури визначення терміну також не є одноманітним. Наприклад, досить широко поняття закону тлумачить С. А. Харитонов, наділяючи його значенням фундаменту правової держави, гаранту свободи та рівності громадян, порядку і організованості в суспільстві, принципу соціальної справедливості, тощо [369, с. 3]. В даному випадку автор має на увазі абстрактне сприйняття закону, розглядаючи його у формі якогось «вищого блага» або ж «основоположного суспільного керівника», фактично ототожнюючи категорію із правом загалом.

Існує також інша, більш матеріалістична позиція, відповідно до якої закон — це перш за все форма вираження права, документ, нормативно-правовий акт, який містить норми права, створюється за особливими правилами юридичної техніки та має найвищу юридичну силу. Законами регулюються найважливіші суспільні відносини. Ці відносини мають особливу цінність та значення для суспільства та держави, вони є типовими та стійкими, тобто найбільш стабільними й такими, що не швидко змінюються [193, с. 18; 335, с. 214–215].

Саме другу наукову позицію автор вважає більш досконалою та правильною. На підтвердження згадаємо положення Рішення Конституційного Суду України від 11.07.1997 р. № 3-зп, в яких зазначено, що у тексті чинної Конституції України термін «закон» вживається як у широкому, так і у вузькому значеннях. У широкому значенні (яке охоплює

також Конституцію України) термін «закон» вживається, наприклад, у статтях 13, 24, 35, 58, 68 Конституції України, які закріплюють загально визнані правові принципи — рівність громадян перед законом, недопустимість відмови від виконання законів з мотивів релігійних переконань, незворотність дії законів у часі, незвільнення від юридичної відповідальності через незнання законів, тощо. В основному ж у тексті Конституції України термін «закон» вживається у вузькому значенні, охоплюючи лише закони України, зокрема, він часто вживається у словосполученні «Конституція України і (та) закони України» (статті 10, 15, 36, 79, 126, 150 та інші) [295].

Тож фактично дане рішення доводить той факт, що вузьке тлумачення терміну «закон» є переважаючим, зокрема, у нормах Конституції — найвищого та основного нормативно-правового акта держави, у зв'язку із чим має сприйматися як головне.

Поняття адміністративного законодавства знаходиться в органічному зв'язку із визначеним змістом закону. Водночас, базовою категорією для терміну «адміністративне законодавство» виступає законодавство в загальному вигляді, яке, в свою чергу, також «успадкувало» неоднотипність змісту від фундаментального для зазначених понять терміну «закон».

Так, в теорії права категорія «законодавство» визначається наступним чином:

- комплекс чинних нормативно-правових актів, які приймаються уповноваженими органами, пов'язані між собою і, водночас, поділені на певні частини;
- сукупність чинних нормативно-правових актів: законів, постанов, декретів, указів, наказів, інструкцій правотворчих органів, які регулюють правовідносини в державі;
- система нормативно-правових актів вищих органів державної влади [24, с. 27; 71, с. 56; 308, с. 312].



Одним із доктринальних тлумачень значення цього терміну є «діяльність правотворчих органів з правового регулювання суспільних відносин у державі шляхом прийняття законів та інших нормативно-правових актів, їх зміни, скасування» [86, с. 46; 71].

Цікавим є визначення категорії «законодавство», яке пропонує В. І. Риндюк. Автор наголошує на тому, що іменник «законодавство» є збірним іменником, тобто іменником, що виражає сукупність (множинність) однакових або подібних предметів, які сприймаються як одне ціле. Словотвірне значення у збірних іменниках виражається відповідними суфіксами, зокрема, і суфіксом -ств(о) [124, с. 183]. Таким чином, якщо виходити зі словотвірного лексико-граматичного значення «збірності» слова «законодавство», то можна зробити висновок, що законодавство — це сукупність (система) юридичних законів як зовнішньої форми виразу та офіційного закріплення юридичних норм, надання їм визначеності, об'єктивності, загальнообов'язковості [294, с. 66].

Аналогічна позиція підтримується як на законодавчому рівні, так і серед багатьох вчених-адміністративістів, що зосереджували свою увагу на змісті терміну «адміністративне законодавство» безпосередньо. Наприклад, у Рішенні Конституційного Суду України від 09.07.1998 року № 12-рп/98 зазначається, що термін «законодавство» досить широко використовується у правовій системі в основному у значенні сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права. Цей термін без визначення його змісту використовує і Конституція України (статті 9, 19, 118, пункт 12 перехідних положень). У законах залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в інших, передусім кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони та інші акти Верховної Ради України, так і акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а в деяких випадках — також і нормативно-правові акти

центральної влади. Утім, в своєму рішенні Конституційний Суд доходить висновку про те, що, під терміном «законодавство» треба розуміти сукупність нормативно-правових актів, а саме: закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України [296].

Адміністративне законодавство, на думку О. Ю. Дрозд, — це галузь законодавства (частина цілого), в офіційних письмових джерелах якої закріплені і тому знаходять зовнішнє вираження основні положення адміністративного права [99, с. 221].

На думку С. І. Бугера, адміністративне законодавство — це система нормативно-правових актів, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми. Тому воно охоплює не всі нормативно-правові акти, а лише відповідні акти Верховної Ради, Президента України і Кабінету Міністрів України, тобто ті нормативно-правові акти, дія яких поширюється на всю територію країни. Є вагомі підстави додати до цього переліку також нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (тобто так зване відомче законодавство), але лише в тих випадках, коли вони визначають права і обов'язки громадян і підлягають реєстрації у встановленому законом порядку [6, с. 147; 44, с. 44].

Таким чином, адміністративне законодавство — це частина загальної системи нормативно-правових актів, виданих вищими та центральними органами державної влади, що закріплюють в собі найбільш значимі, відповідні чинній Конституції України норми адміністративного права, які регулюють правові відносини в сфері державного управління. Проте, в контексті даного дисертаційного дослідження мова йде не про всю ланку адміністративного законодавства, а лише його частину, яка регламентує

державно-владну діяльність виключно в сфері забезпечення інституту апеляційного провадження.

Переходячи до розкриття проблематики удосконалення адміністративного законодавства, що регламентує апеляційне провадження, необхідно зазначити, що на даний час система судоустрою нашої держави, а також нормативно-правова база, на положеннях якої ґрунтується її діяльність, знаходяться у стані реформування. Наведене є дуже важливим, адже прямо впливає на подальше визначення конкретних напрямів поліпшення законодавства в сфері правового забезпечення апеляційного провадження безпосередньо.

Так, реформування судоустрою розпочалось ще у 2006 році, поштовхом до чого став Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів». Метою концепції було визначено забезпечення становлення в Україні судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд. Одним із завдань, що випливають з наведеної мети, стало визначення шляхів удосконалення законодавства в сфері судочинства [277]. Водночас, положення концепції, по суті, стали «владно-розпорядчими пропозиціями» щодо проведення змін з приводу конкретних питань організації судочинства та деяких процесуальних моментів. При цьому, питання удосконалення саме законодавства в сфері судочинства, а тим більше в аспекті забезпечення апеляційного провадження, чітко не освітлювалось.

Більш повно дане питання було опрацьовано та визначено в рамках Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. Стратегія встановлює пріоритети реформування судової влади — системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів як на рівні конституційних змін, так і на рівні

впровадження першочергових невідкладних заходів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів. Метою стратегії є визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства і суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного і справедливого суду, а також європейським цінностям і стандартам захисту прав людини [279].

В даному випадку цікавим є той факт, що положеннями Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки удосконалення законодавства визначається невід’ємними складовими реформування судової гілки влади в нашій державі. Зокрема, відповідно до параграфу 5 наведеного нормативно-правового акта, реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів має проводитись у два етапи:

- перший етап — невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів в Україні;

- другий етап — системні зміни в законодавстві, у тому числі прийняття змін до Конституції України та комплексна побудова інституційних спроможностей відповідних правових інститутів [279].

Таким чином, відповідно до офіційних джерел, удосконалення законодавства, що регулює судоустрій нашої України в цілому, необхідно проводити у напрямі зміни його системи та оновлення. Водночас, дані положення можуть виступати лише базисом в процесі окреслення напрямів перероблення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, так як вони стосуються окремої, специфічної групи суспільних відносин.

Враховуючи викладене вище, а також загальні тенденції розвитку українського судочинства на сьогоднішній день, вважаємо, що

удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, перш за все має відбуватись у напрямі не тільки його оновлення, але й глибокої систематизації.

У великій радянській енциклопедії зазначено, що систематизація — це об'єднання предметів або знань про них шляхом встановлення істотних зв'язків між ними; встановлення порядку між частинами цілого на підставі певних закономірностей, принципів або правил; удосконалення системи [36, с. 160]. Фактично в даному контексті систематизація набуває значення упорядкування. Однак, у сфері вдосконалення законодавства систематизація має дещо ширший зміст. З цього приводу М. Н. Марченко наголошує, що важливість систематизації обумовлюється її функціональними характеристиками. Вона, з точки зору дослідника, дозволяє: оглянути весь масив чинного законодавства; виявляти й усувати неузгодженості, протиріччя, прогалини у праві (дефекти законодавства); підвищувати ефективність законодавства; робити законодавство більш доступним інформаційно; робити його більш доступним інтелектуально (полегшує з'ясування змісту норм); вивчати й досліджувати законодавство [341, с. 386; 132, с. 174].

На думку В. М. Корельського, В. Д. Перевалова та Д. В. Журавльова, під систематизацією законодавства слід розуміти цілеспрямовану роботу законодавця по упорядкуванню й приведенню в єдину систему чинних законодавчих актів з метою їх доступності, кращої оглядності та ефективного застосування [340, с. 311; 105]. Цікавою видається думка І. Н. Пахомова про те, що систематизація законодавства — це діяльність по упорядкуванню нормативно-правових актів, зведенню їх у єдиний комплекс. Систематизація законодавства допомагає людині більш-менш впевнено орієнтуватися в чинній системі права, знайти необхідну юридичну норму [243, с. 18; 182].

В. С. Венедіктов вважає, що систематизація — це один із методів удосконалення законодавства, під яким розуміють діяльність органів державної влади по удосконаленню та упорядкуванню нормативно-правових

актів, приведенню їх в повну систему через складання кодексів, збірників та інших нормативних актів. Систематизація виконує важливу функцію щодо більш ефективного здійснення правотворчої діяльності [53, с. 23; 298, с. 321].

На нашу думку, систематизація — це перш за все напрям удосконалення законодавства, який передбачає роботу із нормативним матеріалом, тобто всією сукупністю державних актів (законами, підзаконними документами, тощо), з метою упорядкування останніх, поліпшення структури, уникнення колізій, виключення «мертвих» норм і т.ін. В контексті удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, проведення систематизації є важливим моментом на шляху до покращення управлінського базису в зазначеній сфері. На сьогодні склалась ситуація, коли правове забезпечення вказаного інституту регламентоване положеннями норм цілої низки державних актів різної галузевої та ієрархічної приналежності. Такий стан речей породжує різного роду колізії або навіть спірні моменти в процесі реалізації адміністративно-правових норм, направлених на регулювання управлінських правовідносин в галузі апеляційного провадження. Для подолання цієї ситуації найбільш правильним кроком стане прийняття низки окремих нормативно-правових актів або єдиного кодифікованого акта, який би визначав межі діяльності органів державної влади з питань адміністративно-правового забезпечення судоустрою в нашій державі, об'єднавши в його рамках усі розрізнені на сьогоднішній день положення щодо правового забезпечення кожного інституту, зокрема, інституту апеляційного провадження.

В цьому ж напрямі відмітимо необхідність уніфікації адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження. Слід відмітити, що термін «уніфікація» походить від латинського «*unus facere*», що означає «робити єдиним». На думку М. О. Томашевської, уніфікація є комплексним процесом, який відбувається у різних сферах та формах соціальної дійсності [351, с. 80; 52, с. 63–64].

Як зазначає Л. А. Луць, уніфікація законодавства — це процес введення в національні правові системи та встановлення однакових (уподібнених) юридичних норм (нормативно-правових приписів). Вона здійснюється з метою зближення та адаптації норм міжнародного та національного права, а також однакового (уподібненого) їх застосування та усунення розбіжностей. Основним засобом її проведення є міжнародні договори, в яких формулюються приписи, що підлягають включенню у незмінному варіанті в національні правові системи [178, с. 167; 165, с. 127].

О. О. Ульяненко зазначає, що уніфікація національних законодавств передбачає однорідне регулювання, приведення їх до єдиної норми та єдиної форми, тобто таку нормотворчу діяльність, внаслідок якої досягається високий ступінь одноманітного правового регулювання певної сфери суспільних відносин. Відтак, під уніфікацією розуміють створення не аналогічних або схожих, а саме єдиних норм [354, с. 534].

Таким чином, якщо систематизація — це упорядкування внутрішньої будови нормативних положень, наприклад, шляхом їх об'єднання, то сутність уніфікації адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, полягає у прийнятті певного масиву юридичних норм, які створювали б єдину, легальну модель правового забезпечення інституту апеляційного провадження. Потреба проведення уніфікації вбачається необхідною у зв'язку з тим, що апеляційне провадження не є однорідним інститутом, адже існує у межах процесуального законодавства різних галузей. У зв'язку із цим, особливості його забезпечення можуть відрізнятися в залежності від специфіки конкретного типу судочинства. Уніфікація, в свою чергу, повинна подолати таку проблему, визначивши єдині правила забезпечення функціонування інституту апеляційного провадження.

Наступний напрям удосконалення адміністративного законодавства, що регламентує апеляційне провадження, пов'язаний із першим та полягає у чіткому окресленні і визначенні правового статусу суб'єктів

адміністративно-правового забезпечення досліджуваного інституту в рамках єдиного нормативно-правового акта. Зазначимо, що поняття «правовий статус» є окремою категорією, яка характеризується відповідним колом особливостей.

Так, в словниковому значенні поняття «статус» («status» — положення, стан) означає:

- 1) стан, що склався, положення;
- 2) правове становище [233, с. 782].

Ґрунтуючись на цьому визначенні, В. І. Фелик доходить висновку, що зміст поняття «правовий статус» можна охарактеризувати як становище особи в правовідносинах [357, с. 111–112]. В спеціальній науковій літературі правовий статус визначається як система прав, свобод і обов'язків, які відображають весь комплекс зв'язків людини із суспільством, державою, оточуючими людьми [282, с. 129].

Як пише В. С. Нерсесянц, «правовий статус є однією з найважливіших політико-юридичних категорій, яка нерозривно пов'язана із соціальною структурою суспільства, рівнем демократії, станом законності та являє собою систему прав і обов'язків, що законодавчо закріплюється державами в конституціях, міжнародно-правових актах про права людини та інших нормативно-юридичних актах» [281, с. 225].

З точки зору М. С. Строговича, правовий статус (правове положення) являє собою права, надані громадянам законом, разом з обов'язками, що лежать на громадянах у силу закону [331, с. 161]. Подібну точку зору висловлює й М. В. Цвік, який вважає, що правовий статус особи — це сукупність усіх прав, обов'язків і законних інтересів суб'єктів права [108, с. 342; 254, с. 203–204].

Таким чином, правовий статус — це сукупність прав і обов'язків певної юридичної чи фізичної особи, який визначає межі її діяльності в рамках конкретного типу правовідносин. Узагальнення правового статусу усіх суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного



провадження в єдиному нормативному акті позитивно вплине на розподіл управлінської компетенції між ними, а також виключить «перетинання» повноважень з приводу координації та упорядкування одних і тих же відносин. Крім того, законодавче закріплення правового статусу суб'єктів правового забезпечення апеляційного провадження дасть змогу конкретно побачити, які саме органи беруть участь у реалізації визначеного механізму, на основі чого буде вирішуватись порядок застосування відповідних форм і методів правового впливу.

В цьому ж контексті, на наш погляд, необхідним є офіційне визначення в нормативних положеннях та перелічення правовідносин, з приводу регулювання яких згадані суб'єкти провадять свою діяльність. Такий підхід фактично дасть змогу чітко побачити межі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а також виключить конфлікт даного механізму із аналогічними категоріями інших правових галузей.

Отже, проведене у підрозділі дослідження показало, що удосконалення адміністративно-правового законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, є частиною реформування системи судоустрою нашої держави та нормативної основи її функціонування. Натомість, визнаючи специфіку юридичного базису досліджуваного в дисертації процесуального інституту, автор дійшов висновку, що напрями його удосконалення не можуть бути тотожними напрямом зміни законодавства в галузі судової влади загалом. Ґрунтуючись на цій теорії, ми запропонували власний перелік шляхів покращення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження. Тож удосконалення можливе шляхом:

- систематизації адміністративного законодавства;
- уніфікації адміністративного законодавства;
- закріплення на законодавчому рівні правового статусу суб'єктів

правового забезпечення апеляційного провадження, а також правовідносин, з приводу та відносно яких вони реалізують свої повноваження.

### 3.3 Оптимізація організаційних засад апеляційного провадження в Україні

Діяльність державних органів щодо правового забезпечення того чи іншого об'єкта є особливим типом діяльності, який постійно знаходиться у розвитку. Удосконалення їх роботи в даному контексті виступає необхідним чинником підтримки ефективності владного, управлінського впливу на певний тип правових відносин. Адже в процесі свого функціонування відповідні державні органи використовують значний масив інструментів регулювання різного виду. Покращення цих аспектів автоматично призведе до підвищення якості кінцевого результату.

При цьому, коли йде мова про адміністративне забезпечення апеляційного провадження, відповідне коло змін необхідно проводити у відношенні організаційних засад даного інституту в аспекті їх оптимізації.

Вбачається, що в першу чергу необхідно визначитись із змістом категорій «організаційні засади» та «оптимізація», щоб зрозуміти особливості їх співвідношення. Почнемо із розгляду першого поняття.

Так, термін «організація» має велике коло тлумачень та визначається у довідниковій літературі наступним чином:

- 1) впорядкованість, узгодженість, взаємодія більш або менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлених його будовою;
- 2) сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого;
- 3) об'єднання людей, які спільно реалізують програму або мету і діють на основі певних правил і процедур;
- 4) принцип поділу праці, обов'язків та ієрархічної структури;
- 5) характеристика призначення органу, процес функціонування або впорядкування його стану;

б) дія у значення організувати — створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них; здійснювати заходи громадського значення, розроблюючи їх підготовку і проведення; забезпечувати, влаштовувати що-небудь; згуртовувати, об'єднувати когось із певною метою; зосереджувати, мобілізувати, спрямовувати когось на що-небудь;

7) компанія, установа, їх підрозділи чи об'єднання, які виконують самостійні функції та мають адміністрацію;

8) особливості будови чого-небудь, структура;

9) фізичні й психічні особливості окремої особи;

10) комплекс заходів, зміст яких полягає в координації дій окремих елементів системи;

11) в патології — процес обмеження та заміщення грануляційною тканиною ділянок некрозу, тощо [50, с. 853; 318, с. 931; 232, с. 368–369; 199, с. 3–10].

Існують також інші погляди на зміст терміну «організація». Наприклад, дане поняття іноді ототожнюють із поняттям цілого, яке є більшим або меншим, ніж сума своїх частин, або з поняттям системи, або з поняттям порядку, як це роблять з точки зору кібернетичної теорії. Найчастіше у науковій літературі організацію розглядають як процес упорядкування тієї чи тієї діяльності, зведення певних елементів у конкретну систему або як результат цієї діяльності, тобто саму систему [29; 303; 389].

На думку М. І. Сетрова та В. М. Боголепова, організація — це взаємне розташування та взаємозв'язок елементів певного комплексу (предметна або структурна частина організації), їх дії та взаємодії (функціональна частина), зумовлені єдністю цілей та виконуваних функцій і певними обставинами місця та часу. З цього визначення випливає, що організація — «єдність структурного, динамічного та регуляційного аспектів» [305, с. 127].

А. В. Шегда наголошує на тому, що організація — це свідомий процес, спрямований на об'єднання та впорядковану взаємодію елементів або

частин у ціле, у результаті чого утворюється життєздатна, продуктивна, стійка система [21; 30, с. 28].

В свою чергу, Л. Я. Самойленко вважає, що організація — це система свідомо координованої діяльності двох або більше людей, це саме система координованих діяльностей, оскільки люди можуть змінюватися, але інституційована система ролей зберігається, а отже, зберігається й організація [299, с. 163].

В рамках нашого дисертаційного дослідження більш слушним є розуміння змісту організації як стійкої єдності, певної структури, яка має внутрішні закономірності та складається з певних елементів. При цьому, дана структура є найвищою мірою упорядкованою, частини якої узгоджені та взаємодіють між собою. Якщо виходити саме з такого значення терміну «організація», то категорію «організаційні засади» необхідно тлумачити як основи певної структури. Проте, зміст останньої є на порядок ширшим, про що свідчать перш за все існуючі наукові праці вчених.

Наприклад, Т. Н. Трошкіна розглядає організаційні засади як систему органів управління, які уповноважені здійснювати координацію та впливати на суспільні відносини в певній сфері, діяльність яких, в свою чергу, є проявом інституціональної підсистеми державного регулювання [352].

В. І. Опацький робить висновок про можливість виділення трьох основних тлумачень поняття «організаційні засади». По-перше, мова в даному випадку може йти про державні, громадські, самоврядні органи, утворені для виконання будь-яких функцій державного або громадського характеру. По-друге, категорія може означати певну діяльність, що включає розподіл функцій, повноважень, обов'язків, налагодження сталих зв'язків, координацію, тощо. Нарешті, організація — це явище, фактор, а, відповідно, поняття і категорія, протилежні дезорганізації, невпорядкованості, невизначеності, хаосу. Таким чином, мова йде про сталі управлінські зв'язки та упорядкованість структури державного управління, владних органів, тощо [235, с. 736–737; 134, с. 19].

В свою чергу, як зазначає І. О. Ключко, поняття організаційних засад можна сформулювати як систему визначених в нормах адміністративного законодавства та інших актах правового регулювання управлінських дій щодо упорядкування, координації та контролю за діяльністю окремої групи владних органів [130, с. 169–170].

Отже, наведені наукові погляди дали можливість сформулювати та деталізувати авторську позицію щодо поняття організаційних засад апеляційного провадження, відповідно до якої останні являють собою систему регульованих правовими нормами основ побудови структури органів державної влади, на які законодавством покладено забезпечувальні функції щодо вказаного інституту та які визначають закономірності побудови відносин між цими органами.

Наступним терміном, який потребує визначення в рамках даного підрозділу дисертаційного дослідження, є «оптимізація». Слід відмітити, що зазначене поняття також характеризується багатим змістом, у зв'язку із чим термін можна знайти у багатьох галузях наукових знань. Але існує свого роду стандартне визначення. З цього приводу доречно процитувати І. В. Цветкова, який говорить: «Як відомо, терміни «оптима» і «оптимальність» мають значення «найкращий», «досконалий», «кращий з усіх можливих», тощо» [373, с. 132].

Сприймаючи як етимологічний базис поняття «оптимізація» термін «оптимальний», Ю. К. Бабанський в процесі аналізу останнього дійшов висновку, що він означає «найкращий варіант в певних умовах, з точки зору певних критеріїв» [20]. В цьому ж аспекті М. М. Поташнік надає три взаємопов'язаних значення терміну «оптимальний», а саме:

- найкращий з точки зору певних критеріїв;
- найкращий для конкретних умов;
- найкращий з декількох можливих варіантів [257; 236, с. 197].

О. С. Розумовський, формуючи свій науковий погляд у цьому напрямі, відмічає, що оптимізація — це перехід від одного —

несприятливого чи малосприятливого стану — до іншого — бажаного, кращого в певному відношенні, що відповідає меті, нормам і програмам у керованих системах різного роду [289, с. 71; 203, с. 376].

Досить ґрунтовним та цікавим в даному аспекті є визначення оптимізації, надане І. С. Яковець, відповідно до якого оптимізація — це процес вибору найкращого варіанта з можливих та приведення об'єкта у такий стан, за якого досягається його ефективність. При цьому, автор також наголошує на тому, що оптимізації притаманний ряд важливих аспектів, зокрема:

- динамічність та процесуальність;
- закономірний характер;
- стадійність оптимізації;
- наявність спонукальних причин — об'єктивних обставин, що викликають реакцію на певний стан системи;
- зацікавленість окремих суб'єктів певної системи та структури в проведенні тих чи інших змін [41, с. 128; 249, с. 98; 392, с. 67–69].

Л. І. Пригада, предметом наукових пошуків якої була проблематика юридичної техніки актів правозастосування, визначає оптимізацію як процес приведення системи в якісний стан. Проектуючи це трактування на сферу свого дослідження, автор доходить наступного висновку: «Завданням юридичної техніки є оптимізація по можливості всіх складових елементів юридичної техніки, які застосовуються в процесі прийняття актів правозастосування. Оптимізація повинна охоплювати як змістовну сторону акта, так і формальну. Окрім того, практика правозастосування вимагає гармонізації та уніфікації правил юридичної техніки, змісту і структури процесуальних актів» [260, с. 169–170].

Отже, враховуючи існуючу на сьогодні теоретичну базу, робимо висновок, що оптимізація організаційних засад апеляційного провадження — це процес роботи із структурою органів державної влади, які беруть участь у забезпеченні даного процесуального інституту, з метою приведення її до

такого стану, який принесе максимально ефективний результат такого забезпечення. При цьому, в рамках оптимізації організаційних засад ми говоримо не тільки суто про управлінський вплив, який зводиться до регулювання відносин підпорядкування одних відомств іншим. В даному аспекті також має місце глибока нормотворча робота, спрямована на прийняття нових та удосконалення вже існуючих державних актів, положення яких стосуються питань організації суб'єктів забезпечення досліджуваного процесуального інституту, визначення їх правового статусу та повноважень.

Слід наголосити на тому, що проблематика оптимізації організаційних засад апеляційного провадження не є новелою як на законодавчому, так і на теоретичному рівнях. Питання проведення змін в структурі органів, які замаються забезпеченням досліджуваного процесуального інституту, розроблювалось досить давно, однак, його опрацювання здійснювалось переважно в рамках вироблення стратегічних шляхів удосконалення судоустрою в цілому.

Так, бачення законодавця щодо питання оптимізації організаційних засад судоустрою країни та апеляційного провадження зокрема найбільш яскраво було представлено у положеннях Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. Наприклад, стратегія передбачає підвищення ефективності правосуддя та оптимізацію повноважень судів різних юрисдикцій шляхом:

- перегляду структури судової системи України в цілому шляхом визначення чітких критеріїв та механізмів розмежування судових юрисдикцій адміністративних, господарських і загальних (цивільних і кримінальних) судів; оптимізації системи судів після детального аналізу розбіжностей і оцінки ризиків із належним урахуванням вимог щодо ефективності та справедливості;

- укрупнення окремих елементів системи на відповідних рівнях (зокрема, створення міжрайонних судів, укрупнення апеляційних округів);

- підвищення ефективності управління кадровими ресурсами судів завдяки оптимізації кількості суддів у судах та адміністративних посадах залежно від навантаження;

- ужиття заходів із забезпечення професійної привабливості і престижності роботи в органах судової влади, у тому числі шляхом покращення їх матеріально-технічного забезпечення;

- забезпечення широкого використання інформаційних систем для надання більшої кількості послуг «електронного правосуддя»; створення в судах інформаційних систем електронного менеджменту, зокрема, введення повноцінних електронних систем, у тому числі системи електронного документообігу, та відстеження справ (до вищих інстанцій), електронних повідомлень, електронних викликів, електронного розгляду справ (у деяких випадках), електронних платежів, аудіо- та відеофіксації засідань, інформаційної системи внутрішньої бази даних, інформаційної системи законодавчої бази даних, удосконалення системи забезпечення рівного та неупередженого розподілу справ між суддями, зокрема, визначення судді та (або) складу колегії суддів на всіх стадіях судового провадження;

- поетапного запровадження інструментів «електронного правосуддя», що дасть змогу користувачам звертатися до суду, сплачувати судовий збір, брати участь у провадженнях та отримувати необхідну інформацію і документи електронними засобами, тощо [279].

Значний обсяг заходів щодо оптимізації організаційних засад апеляційного провадження та системи судоустрою було також реалізовано з боку органів виконавчої влади. Цей аспект цікавий для нас передусім через те, що одним з ключових суб'єктів адміністративного забезпечення апеляційного провадження виступає Міністерство юстиції України.

Зазначимо, що функціональна основа діяльності органів юстиції в сфері правосуддя зазнала за часи державної незалежності суттєвих трансформацій, які перш за все відображали відповідні підходи на фундаментальному, ідеологічному рівнях. Так, на початку 90-х років



домінувало прагнення максимально обмежити вплив установ юстиції на систему органів здійснення та забезпечення правосуддя. Таке ставлення, з одного боку, було продиктоване намірами мінімізувати недоліки радянської доби щодо надмірного управління судами з боку органів державного управління, з іншого — гіперболізованим захопленням ідеєю розподілу влади, прагненням її втілити всюди, «сліпо» відокремлюючи судову владу від всіх інших інституцій [237].

На сьогоднішній день органи юстиції відіграють значну роль в системі правосуддя. Крім того, з метою підвищення значимості даного центрального відомства виконавчої влади у структурі судоустрою та посилення його впливу на останню в 2016 році у Міністерстві юстиції було створено окремий спеціальний структурний підрозділ — Департамент з питань правосуддя та національної безпеки. Останній призначається для забезпечення виконання завдань, покладених на Міністерство Президентом України і Кабінетом Міністрів України, щодо надання правових висновків на проекти законів та інших нормативно-правових актів, розробки проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань судоустрою, статусу суддів, цивільного, господарського, адміністративного, кримінального видів судочинства, адвокатури та здійснення адвокатської діяльності, виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), банкрутства, судово-експертної діяльності та організації науково-методичної роботи науково-дослідних установ судових експертиз, притягнення до кримінальної відповідальності, притягнення до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, національної безпеки та діяльності правоохоронних органів [237; 94].

Водночас, існує також велике коло теоретичних підходів до питання оптимізації організаційних засада апеляційного провадження та судоустрою України в цілому, які є необхідними для аналізу.

Наприклад, досить змістовно до питання організації управління системою судоустрою нашої країни та окремими її інститутами підходить

Л. М. Москвич. Вчена наголошує, що у сучасній науці поступово розвивається ідея про те, що невеликі, із нескладною структурою органи судової влади залишилися в минулому, на їх місце прийшли складніші судові установи, що передбачають більш досконалі системи управління, якісного підвищення фінансування і вищого рівня кваліфікації персоналу. Судова система є складним цілісним механізмом, основним призначенням якого є задоволення потреб суспільства у професійному розв'язанні правових конфліктів. Разом з тим, однією з найважливіших умов стабільності функціонування цього злагодженого механізму є наявність високоорганізованої системи управління, яка б характеризувалася адаптивністю, гнучкістю та результативністю. Це обумовлює актуальність розроблення нового підходу до побудови її управлінського механізму, здатного забезпечити ефективність функціонування як окремого суду, так і судової системи [284, с. 39; 205, с. 85].

На довершення своїх думок автор наводить ключові особливості найбільш досконалої, відповідно до її погляду, моделі управління в системі судоустрою, для досягнення якої організаційні засади судової влади та апеляційного провадження слід оптимізувати. Зокрема, вчена наголошує на тому, що:

- по-перше, організаційні засади судоустрою та усіх його складових інститутів мають відповідати принципу органічної обумовленості, а також цілісності об'єкта і суб'єкта управлінського впливу;
- по-друге, оптимізація має спрямовуватись на забезпечення єдності керівництва, що передбачає необхідність зосередження управлінських функцій в єдиному органі;
- по-третє, визначивши оптимальну модель судового управління, необхідно з'ясувати закони ефективного управління, за якими і повинна розвиватися ця модель і які становлять фундамент нової концепції судового управління [205, с. 87–88].

Отже, оптимізація організаційних засад апеляційного провадження в рамках наведеного напряму оптимізації системи судоустрою цілком зводиться до створення єдиного органу судового управління та побудови дієвої моделі його управлінського функціонування. Такий підхід заслуговує на життя, однак, він не є єдиним на доктринальному рівні.

Зокрема, С. О. Короєд, І. О. Кресіна та С. В. Прилуцький розглядають оптимізацію організаційних засад апеляційного провадження та судоустрою країни в цілому виключно у контексті реформування даної сфери суспільного буття, зазначаючи, що даний процес має реалізовуватись у наступних аспектах:

- зміни організації судової системи та управлінських органів, які входять до її складу, відповідно до ідеї децентралізації;
- розвиток інституту дисциплінарної відповідності суддів;
- удосконалення роботи організацій та органів, діяльність яких сконцентровано на забезпеченні органів правосуддя та інститутів, які вони реалізують, наприклад, апеляційне провадження, тощо [153, с. 14].

На думку авторів, реформування системи у зазначених напрямках дасть можливість подолати основні проблеми судівництва (політичної залежності суддів, недостатньої справедливості та низької довіри з боку громадян). В результаті судової реформи людина повинна отримати послуги правосуддя якомога якісно, швидко та ефективно [153, с. 14].

В контексті розгляду оптимізації організаційних засад апеляційного провадження важливим питанням є реорганізація, розвиток функціонування, а також підпорядкованості Державної судової адміністрації (далі — ДСА), яка на сьогоднішній день в системі судоустрою постає одним з ключових органів, який реалізує адміністративне забезпечення досліджуваного інституту та судової влади загалом. Зазначимо, що оптимізація роботи ДСА вже неодноразово здійснювалась. Так, до 2016 року даний орган фактично мав статус органу виконавчої влади, про необхідність зміни чого наголошували багато вчених. Зокрема, Р. В. Ігонін, С. Г. Штогун та

А. М. Хливнюк висловлювали ідею, що «поставлені функції перед ДСА України, досить широкі повноваження, сама суть її діяльності та фундаментальний принцип правової держави — незалежність судової влади — свідчать про потребу виведення ДСА України із системи органів виконавчої влади і надання їй статусу державного органу в системі органів судової влади. ДСА України тоді зможе повністю «перейматись» проблемами судової влади, коли буде функціонувати в її середовищі» [116].

В подальші роки даний напрям оптимізації організаційної підпорядкованості ДСА було досягнуто, адже в положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 року зазначений орган має статус «державного органу в системі правосуддя» [280].

Водночас, «монтування» ДСА у систему судоустрою не вирішило усіх питань щодо меж діяльності даного органу, адже на практиці все ще виникають питання з приводу глибини судового адміністрування у судових інстанціях, зокрема, апеляційних. Ключовим моментом в подальшій оптимізації роботи Державної судової адміністрації, зокрема, у напрямі адміністративного забезпечення апеляційного провадження, на думку багатьох українських юристів–практиків, працівників суду та теоретиків, є впровадження міжнародних стандартів та імплементація кращих практик, зокрема, щодо:

- оптимізації структури ДСА відповідно до мережі судів;
- визначення оптимальної кількості суддів та працівників апаратів судів з урахуванням судового навантаження;
- обрахування бюджету кожного суду відповідно до кількості розглянутих справ;
- розробки та впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи;
- модернізації та підтримки на належному рівні ІТ-інфраструктури судів;
- організації роботи служби судової охорони, тощо [106; 213].

В цьому ж напрямі існують інші наукові погляди, які процес оптимізації організаційних засад апеляційного провадження та судоустрою загалом зводять виключно до імплементації зарубіжного досвіду у сфері судового управління.

Наприклад, Р. Л. Сопільник зазначає, що важливе значення в процесі введення міжнародних тенденцій в галузі судової влади має питання визначення нових підходів та методів щодо встановлення правового статусу управлінського апарату у судах. Відповідно до уявлень науковця, кадровий склад адміністративних органів в системі судоустрою необхідно формувати за європейським взірцем. В цьому ж ракурсі автор, посилаючись на наукові погляди О. О. Акімова, зазначає, що джерелами впливу на українську систему державного управління, зокрема, у системі судоустрою, виступають європейські структури та інституції, державні та галузеві політики, наднаціональне законодавство, соціальні артефакти, цінності, норми й правила, історичні й культурні традиції, євроінтеграційний досвід інших країн. Чинниками впливу слугують базові принципи європейської інтеграції. Вплив євроінтеграційних процесів зумовлює адаптацію державного службовця як члена суспільства й формальної соціальної групи (службовці) до нових умов роботи, схиляє до засвоєння проєвропейських норм, цінностей і соціальних ролей, наприклад, «європейського чиновника» [10, с. 36; 320, с. 103].

Окремим аспектом, що потребує вдосконалення у контексті оптимізації судової влади та віднесених до неї інститутів, є запровадження ціннісних орієнтацій у судовому управлінні. У сучасній парадигмі науки про управління передбачається, що організація, зокрема, суд, має певні цілі, мету, напрям роботи незалежно від їх офіційної декларації [336, с. 76]. У цьому контексті важливим є поширення узгодженості офіційних та неофіційних цілей, а у контексті побудови сучасної системи управління в суді — вдосконалення підходів до забезпечення доступності правосуддя як важливої цінності [320, с. 103].

Тож дослідження українського законодавства та поглядів багатьох правників–теоретиків дозволило встановити сучасний стан проблематики оптимізації організаційних засад апеляційного провадження на території України. Проте, проведений аналіз показав, що на сьогоднішній день це питання належним чином не висвітлюється, адже до нього лише поверхнево торкаються, зокрема, в процесі активних дискусій з приводу реформування судоустрою країни загалом. Враховуючи цей негативний фактор, вважаємо за доцільне сформулювати власне теоретичне уявлення щодо оптимізації організаційних засад апеляційного провадження.

Безперечно, процес оптимізації є невід’ємною складовою розвитку нової моделі судоустрою нашої держави. Він повинен гармонійно відповідати тим тенденціям реформування, які впроваджуються. В цьому ж аспекті слід зазначити, що ми поділяємо наукову позицію багатьох вчених, відповідно до якої оптимізація судоустрою в цілому та апеляційного провадження має проводитись через призму використання міжнародного досвіду, окремі позитивні складові якого було представлено у попередніх підрозділах дисертації.

Таким чином, у підсумку проведеного дослідження наведемо такі шляхи оптимізації організаційних засад апеляційного провадження, які, на нашу думку, будуть мати найбільший ефект та практичну користь.

1. Перш за все, необхідно чітко розподілити повноваження суддів та органів судового управління щодо усіх питань, пов’язаних із проведенням тих чи інших адміністративних заходів. В ідеалі, за прикладом багатьох прогресивних країн, українські судді повинні займатися виключно питаннями судочинства, в той час як усі організаційні моменти діяльності суду мають бути покладені на адміністративні структури.

2. Система органів забезпечення апеляційного провадження та судоустрою потребує перероблення у напрямі уніфікації. На сьогоднішній день забезпеченням судової влади займається велике коло суб’єктів, до яких відносяться Міністерство юстиції України, Вища рада правосуддя, Державна

судова адміністрація, тощо. На нашу думку, така система є вкрай громіздкою. Більш доцільно було б покласти усі забезпечувальні функції на єдиний орган, зокрема, Державну судову адміністрацію, який би відповідав за всі без виключення питання, пов'язані з організацією судоустрою на місцях, зокрема, в судах апеляційної інстанції, а також відслідковував, розроблював та впроваджував нові тенденції удосконалення судового адміністрування.

3. Слід утворити єдиний орган судового управління, на який буде покладено всі функції із адміністративного забезпечення апеляційного провадження та судоустрою цілком, який має бути частиною судової влади. Тобто в своїй роботі він не може підпорядковуватись виконавчій або законодавчій гілці влади у будь-який спосіб, адже це порушить принцип незалежності суду. В цьому аспекті доречно було б віднести такий орган до складу Верховного Суду України безпосередньо, щоб тільки в його рамках було сконцентровано важелі впливу на судову адміністрацію.

### **Висновки до розділу 3**

Доведено, що запозичення зарубіжного досвіду в сфері правового забезпечення апеляційного провадження необхідно здійснювати досить обережно, акцентуючи увагу виключно на тих аспектах, які є прийнятними з точки зору українського права, використання яких буде мати позитивний вплив на розвиток механізму адміністративного забезпечення досліджуваного у дисертації інституту.

Узагальнено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження на прикладі Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та Шотландії, Німеччини, Швеції, Білорусі, Казахстану і Російської Федерації. Констатовано, що зарубіжний досвід є доречним та можливим до перейняття та застосування на території України, особливо у частині консолідації управлінських повноважень у сфері

адміністративного забезпечення апеляційного провадження в рамках єдиного державного органу, який неодмінно має бути частиною системи правосуддя держави, адже тільки такий підхід забезпечить незалежність судової гілки влади.

Наголошено, що жодне юридичне явище не є ідеальним по своїй суті, зокрема, адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні. Його недосконалість може проявлятися по-різному, наприклад, у вигляді якихось колізійних моментів, невідповідності та неузгодженості термінів, що використовуються в законодавстві, в негативному впливі ситуації в суспільстві на сприйняття норм законодавства, надмірності «управлінської присутності» в питаннях, віднесених до відання представників судової влади, і т.ін. Сутність удосконалення законодавства в даному випадку полягає у виробленні стратегії удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні.

Встановлено, що адміністративне законодавство — це складова частина існуючої системи нормативно-правових актів, що видані вищими та центральними органами державної влади, в яких закріплено найбільш значимі, відповідні чинній Конституції України норми адміністративного права, які регулюють правові відносини в сфері державного управління.

Доведено, що удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, повинно здійснюватися за напрямками:

а) систематизації. Під систематизацією законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні, запропоновано розуміти напрям удосконалення законодавства, який передбачає роботу із нормативним матеріалом, тобто всією сукупністю державних актів (законами, підзаконними документами, тощо), з метою упорядкування останніх, поліпшення структури, уникнення колізій, виключення «мертвих» норм, тощо. З метою систематизації законодавства, яке регламентує апеляційне провадження в Україні, обґрунтована доцільність прийняття



низки окремих нормативно-правових актів або єдиного кодифікованого акта, який би визначав межі діяльності органів державної влади з питань адміністративно-правового забезпечення судоустрою в нашій державі, об'єднавши в його рамках усі розрізнені на сьогоднішній день положення щодо правового забезпечення кожного інституту, зокрема, інституту апеляційного провадження;

б) уніфікації. Обґрунтовано, що потреба проведення уніфікації вбачається необхідною у зв'язку з тим, що апеляційне провадження не є однорідним інститутом, адже існує у межах процесуального законодавства різних галузей. У зв'язку із цим, особливості його забезпечення можуть відрізнятися в залежності від специфіки конкретного типу судочинства. Уніфікація, в свою чергу, повинна подолати таку проблему, визначивши єдині правила забезпечення функціонування інституту апеляційного провадження;

в) закріплення на законодавчому рівні правового статусу суб'єктів правового забезпечення апеляційного провадження, а також правовідносин, на регулювання яких направлено їх діяльність. З'ясовано, що узагальнення правового статусу усіх суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в єдиному нормативному акті позитивно вплине на розподіл управлінської компетенції між ними, а також виключить «перетинання» повноважень з приводу координації та упорядкування одних і тих же відносин. Крім того, законодавче закріплення правового статусу суб'єктів правового забезпечення апеляційного провадження дасть змогу конкретно побачити, які саме органи беруть участь у реалізації визначеного механізму, на основі чого буде вирішуватись порядок застосування відповідних форм і методів правового впливу.

Акцентовано увагу, що більш слушним є розуміння змісту організації як стійкої єдності, певної структури, яка має внутрішні закономірності та складається з певних елементів.

Визначено поняття організаційних засад апеляційного провадження, які являють собою систему врегульованих правовими нормами основ побудови структури органів державної влади, на які законодавством покладено забезпечувальні функції щодо вказаного інституту та які визначають закономірності побудови відносин між цими органами.

Доведено, що оптимізація організаційних засад апеляційного провадження — це системний, цілеспрямований процес роботи із структурою державних органів влади, які беруть участь у процесі забезпечення апеляційного провадження, з метою приведення цієї структури до такого стану, який принесе максимально ефективний результат адміністрування досліджуваного процесуального інституту.

Окреслено такі шляхи оптимізації організаційних засад апеляційного провадження, які будуть мати найбільший ефект та практичну користь, а саме: а) необхідно чітко розподілити повноваження суддів та органів судового управління щодо усіх питань, пов'язаних із проведенням тих чи інших адміністративних заходів. В ідеалі, за прикладом багатьох прогресивних країн, українські судді повинні займатися виключно питаннями судочинства, в той час як усі організаційні моменти діяльності суду мають бути покладені на адміністративні структури; б) система органів забезпечення апеляційного провадження та судоустрою потребує перероблення у напрямі уніфікації. На сьогоднішній день забезпеченням судової влади займається велике коло суб'єктів, до яких відносяться Міністерство юстиції України, Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація, тощо. На нашу думку, така система є вкрай громіздкою. Більш доцільно було б покласти усі забезпечувальні функції на єдиний орган, зокрема, Державну судову адміністрацію, який би відповідав за всі без виключення питання, пов'язані з організацією судоустрою на місцях, зокрема, в судах апеляційної інстанції, а також відслідковував, розроблював та впроваджував нові тенденції удосконалення судового адміністрування; в) слід утворити єдиний орган судового управління, на який буде покладено

всі функції з адміністративного забезпечення апеляційного провадження та судоустрою цілком, який має бути частиною судової влади. Тобто в своїй роботі він не може підпорядковуватись виконавчій або законодавчій гілці влади у будь-який спосіб, адже це порушить принцип незалежності суду. В цьому аспекті доречно було б віднести такий орган до складу Верховного Суду України безпосередньо, щоб тільки в його рамках було сконцентровано важелі впливу на судову адміністрацію.

## ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні та окресленні напрямків удосконалення адміністративного законодавства, що закріплює правові засади його здійснення. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень та рекомендацій, основні з них такі:

1. Особливості апеляційного провадження як об'єкта адміністративно-правового забезпечення охарактеризовано в контексті узагальнення особливостей адміністративно-правового регулювання організації діяльності апеляційних судів, які пов'язані з тим, що: а) апеляційні суди наділені особливим юридичним статусом, який виражається у наявності чіткого кола повноважень; б) апеляційні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення утворюються в апеляційних округах; в) в апеляційних судах встановлено підвищені кваліфікаційні вимоги до суддів апеляційної інстанції; г) апеляційні суди мають особливий порядок утворення та ліквідації; ґ) апеляційні суди підпорядковані загальній судовій адміністрації, оскільки суди апеляційної інстанції у своїй сукупності утворюють єдину систему судоустрою України.

2. Представлено авторську класифікацію правових засад апеляційного провадження, відповідно до якої останні поділено на три групи: а) міжнародно-правові акти; б) національне законодавство; в) підзаконні нормативно-правові акти. Встановлено, що роль адміністративно-правового регулювання апеляційного провадження в Україні полягає в тому, що саме за допомогою норм адміністративного законодавства вирішуються питання організації та забезпечення апеляційного провадження в Україні.

3. Виокремлено та охарактеризовано загальноправові та галузеві принципи адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. До загальноправових принципів забезпечення апеляційного провадження віднесено: а) принципи верховенства права та законності; б) принцип дотримання прав, свобод та законних інтересів людей; в) принцип рівності перед законом; г) принцип невідворотності юридичної відповідальності за правопорушення. До галузевих принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження віднесено: а) принцип системності та чіткого розмежування компетенції суб'єктів забезпечення апеляційного провадження; б) принцип забезпеченості; в) принцип комплексності адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження; г) принцип превенції; г) принцип пріоритету завдань та мети апеляційного провадження; д) принцип вичерпного використання усіх засобів і методів впливу; е) принцип відповідальності держави; є) принцип відкритості, плановості, об'єктивності та неупередженості нагляду за діяльністю органів, що реалізують механізм адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження.

Запропоновано виділити наступні ключові види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, а саме: а) адміністративно-правове забезпечення координації і управління у сфері апеляційного провадження; б) адміністративно-правове забезпечення захисту правовідносин, що виникають під час апеляційного провадження; в) адміністративно-правове забезпечення охорони правовідносин, що виникають під час апеляційного провадження.

4. Доведено, що елементами механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні є: по-перше, об'єкт адміністративно-правового забезпечення; по-друге, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення; по-третє, нормативно-правове підґрунтя; по-четверте, спеціальний правовий інструментарій (тобто допустима та регульована нормами адміністративного права сукупність

методів, засобів, заходів та способів, за допомогою якої суб'єкти адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження реалізують правовий вплив на суспільні відносини у сфері апеляційного провадження).

5. Аргументовано, що реалізація адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні здійснюється за наступними напрямками: а) систематичне розроблення та вдосконалення чинної нормативно-правової бази, норми якої регулюють питання організації та функціонального забезпечення судів апеляційної інстанції в аспекті виконання ними визначених законом повноважень у межах апеляційного провадження; б) інформаційно-технічне забезпечення діяльності судів апеляційної інстанції та органів судової адміністрації задля інформатизації їх роботи, упровадження в їх діяльність інноваційних технологій, а також створення відповідного нормативного базису використання останніх; в) підтримка правового стану правовідносин у сфері забезпечення апеляційного провадження шляхом попередження правопорушень та притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної відповідальності; г) запровадження нових форм і методів управління у діяльність судової адміністрації, зокрема в аспекті регулювання останньою роботи апеляційних судів; г) постійне підвищення рівня наукового забезпечення діяльності судів і суддів апеляційної інстанції, розвиток правового статусу останніх відповідно до світових стандартів побудови судочинства.

Наголошується, що предметом адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні виступають суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності органів державної влади з приводу: а) реорганізації, утворення та ліквідації апеляційних судів; б) упорядкування та організації роботи судів апеляційної інстанції; в) звільнення, призначення на посаду суддів апеляційних судів, їх підготовки, добору; г) забезпечення діяльності органів судової адміністрації; г) взаємодії між судами апеляційної інстанції, їх службовцями та іншими державними

органами; д) припинення та попередження правопорушень, у межах яких відбувається посягання на нормальний стан діяльності апеляційних судів; е) притягнення правопорушників до дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

6. Констатовано, що адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження реалізується у наступних формах, а саме: а) правоустановчій (є однією з основних, адже її суть полягає в тому, що суб'єкти забезпечення апеляційного провадження приймають (видають) правові акти в цій сфері, тобто формують нормативний базис даного механізму. Зазначені документи можуть прийматись з різних питань, зокрема: ліквідації судів апеляційної інстанції, зарахування або звільнення суддів апеляційних судів з посади, а також багатьох інших аспектів організаційної направленості); б) контрольно-наглядовій (зміст якої виражається у постійному контролі та нагляді за діяльністю органів (суб'єктів), які задіяні у механізмі забезпечення апеляційного провадження в Україні, щодо належного виконання ними своїх повноважень, законності прийнятих рішень та їх відповідності реальним потребам і напрямам адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. Ключовою особливістю даної форми є те, що вона реалізується як всередині судової системи, так і ззовні органами, які відповідно до свого правового статусу виконують контрольно-наглядові повноваження по відношенню до відомств та посадових осіб системи судової адміністрації); в) у формі вчинення інших адміністративно-правових дій.

До методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження віднесено: метод примусу, метод переконання, комплексний метод, який включає в себе координацію, субординацію та реординацію.

7. Виділено три основні групи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження, до яких віднесено: а) Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України (мають широке коло повноважень не тільки у сфері

юридичного регулювання досліджуваного інституту, але також у процесі законотворення, управління та керівництва нашою країною тощо. Крім того, відповідно до свого правового статусу вони формують умови реалізації зазначеного інституту, що виражається у: по-перше, створенні нормативно-правової бази, положеннями якої регламентовано апеляційне провадження безпосередньо, а також правовий базис роботи державних відомств, які здійснюють організаційно-управлінське забезпечення цього інституту; по-друге, прийнятті законодавчих актів, відповідно до яких створюються судові установи апеляційної інстанції; по-третє, координації та спрямуванні роботи державних органів, які займають відповідне місце у механізмі адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження); б) Вищу раду правосуддя, Державну судову адміністрацію України, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Національну школу суддів (безпосередньо здійснюють регулювання усіх питань, пов'язаних із діяльністю суддів, рівнем їх обізнаності, кваліфікованості та професіоналізму); в) голів апеляційних судів, апарати судів та їх керівників, помічників суддів та Службу судової охорони.

8. Узагальнено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження на прикладі Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та Шотландії, Німеччини, Швеції, Білорусі, Казахстану і Російської Федерації. Констатовано, що зарубіжний досвід є доречним та можливим до перейняття та застосування на території України, особливо в частині консолідації управлінських повноважень у сфері адміністративного забезпечення апеляційного провадження в межах єдиного державного органу, який неодмінно має бути частиною системи правосуддя держави, адже лише такий підхід забезпечить незалежність судової гілки влади.

9. Доведено, що удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує апеляційне провадження, повинно здійснюватися за напрямками:

а) систематизації. З метою систематизації законодавства, яке



регламентує апеляційне провадження в Україні, обґрунтована доцільність прийняття єдиного кодифікованого акта, який би визначав межі діяльності органів державної влади з питань адміністративно-правового забезпечення судоустрою в нашій державі, об'єднавши в ньому всі розрізнені сьогодні положення щодо правового забезпечення кожного інституту, зокрема інституту апеляційного провадження;

б) уніфікації. Обґрунтовано, що потреба проведення уніфікації вбачається необхідною у зв'язку з тим, що апеляційне провадження не є однорідним інститутом, адже існує в межах процесуального законодавства різних галузей. У зв'язку з цим особливості його забезпечення можуть відрізнятися залежно від специфіки конкретного типу судочинства. Уніфікація, у свою чергу, повинна подолати таку проблему, визначивши єдині правила забезпечення функціонування інституту апеляційного провадження;

в) закріплення на законодавчому рівні правового статусу суб'єктів правового забезпечення апеляційного провадження, а також правовідносин, на регулювання яких направлена їх діяльність.

10. Окреслено такі напрямки оптимізації організаційних засад апеляційного провадження, які будуть мати найбільший ефект та практичну користь: а) необхідно чітко розподілити повноваження суддів та органів судового управління щодо усіх питань, пов'язаних із проведенням тих чи інших адміністративних заходів. В ідеалі, за прикладом багатьох зарубіжних країн, національні судді повинні займатися виключно питаннями судочинства, тоді як усі організаційні моменти діяльності суду мають бути покладені на адміністративні структури; б) система органів забезпечення апеляційного провадження та судоустрою потребує перероблення в напрямі уніфікації. Сьогодні забезпеченням судової влади займається велике коло суб'єктів, до яких належать Міністерство юстиції України, Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація тощо. Доцільніше було б покласти усі забезпечувальні функції на єдиний орган, зокрема Державну

судову адміністрацію, який би відповідав за всі без виключення питання, пов'язані з організацією судоустрою на місцях, у тому числі в судах апеляційної інстанції, а також відслідковував, розробляв та впроваджував нові тенденції удосконалення судового адміністрування.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєнко Є. В. Можливості використання зарубіжного досвіду правового забезпечення та організації діяльності судів в Україні. *Європейські перспективи*. 2014. № 7. С. 121–127.
2. Авер'янов В. Б. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.
3. Авер'янов В. Б. Державне управління. Теорія і практика. / [Авер'янов В. Б., Цветков В. В., Шаповал В. М. та ін.]. Київ: Юрінком, 1998. 431 с.
4. Административное право России: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности 030501 «Юриспруденция» / под ред. П. И. Кононова, В. Я. Кикотя, И. Ш. Килясханова. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2010. 559 с. URL: <http://textbook.news/pravo-administrativnoe/administrativnoe-pravo-rossii-uchebnik-dlya594.html>.
5. Адміністративне право України: підручник для юридичних вузів і фак. / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків, 2000. 520 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.
7. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова]; за ред. проф. В. В. Галунька. Херсон: Грінь Д. С., 2015. 272 с.
8. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина / за ред.: І. О. Ієрусалімова, І. О. Ієрусалімової, П. М. Павлика, Ж. В. Удовенко. Київ: Знання, 2007. 223 с.

9. Азраилян А. Н. Большой экономический словарь [2-е изд. доп. и перераб.]. Москва: Институт новой экономики, 1997. 864 с.
10. Акімов О. О. Професійна діяльність державних службовців в умовах євроінтеграції України: питання формування психологічної готовності: моногр. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 176 с
11. Алексеев С. С. Общая теория права в 2-х томах. Москва, 1981. 853 с.
12. Алексеев С. С. Общая теория права: [в 2 т.]. Москва: Юрид. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
13. Алексеев С. С. Теория государства и права: учебник для вузов. 1998. URL: [https://www.e-reading.club/bookreader.php/1566/Alekseev\\_-\\_Teoriya\\_gosudarstva\\_i\\_prava.html](https://www.e-reading.club/bookreader.php/1566/Alekseev_-_Teoriya_gosudarstva_i_prava.html).
14. Алексеев С. С. Теория государства и права: учебник для юридических вузов и факультетов. Москва: Норма. 2005. 496 с.
15. Алексеев С. С. Философия права: История и современность. Проблемы. Тенденции. Перспективы. Москва: Норма, 1998. 336 с.
16. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
17. Ардашкин В. Д. К теории правоохранительного механизма. *Правоведение*. 1988. № 1. С. 15–23.
18. Аслаян Н. Основные начала российского частного права: автореферат. Москва, 2002. 50 с.
19. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекцій. 2-е изд., доп. Москва: Омега-Л, 2004. 584 с.
20. Бабанский Ю. К. Проблемы повешения эффективности педагогических исследований. Москва: Педагогика, 1982. 191 с.
21. Бакуменко В. Д., Надолішній П. І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2003. 256 с.

22. Балдин К. В., Воробьев С. Н. *Управленческие решения: теория и технологии понятия: учебник для вузов.* Москва: Проект, 2004. 304 с.
23. Бандурка О. М. *Основы управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення.* Харків: Основа, 1996. 398 с.
24. Бармак М. В. *Кишеньковий довідник. Основи права.* Тернопіль: Астон, 2004. 368 с.
25. Бахрах Д. Н. *Административное право России: учебник для вузов.* Москва, 2000. 851 с.
26. Бахрах Д. Н. *Субъекты советского административного права.: межвузовский сборник научных трудов.* Свердловск. 1985. 168 с.
27. Бачило И. Л. *Организация советского государственного управления.* Москва, 1984. 342 с.
28. Беляев И. Д. *Лекции по истории русского законодательства.* Москва, 1901. 321 с.
29. Бесталанфи Л. *Общая теория систем: обзор проблем и результатов. Системные исследования. Ежегодник.* Москва, Наука, 1969. С. 3–25.
30. Бизова М. Б. *Вдосконалення механізмів державного управління лісовим господарством (на матеріалах півдня України): дисертація.* Одеса: Одеський регіональний інституту державного управління, 2010. 242 с.
31. Битяк Ю. П., Фіночко Ф. Д. *Адміністративне право України.* Харків: Право, 2001. 665 с.
32. Білик П. П. *Організаційно-правове забезпечення управління соціально-економічним розвитком регіону: автореферат /* Одеськ. нац. юрид. акад. Одеса, 2003. 21 с.
33. Білодід І. К. *Словник української мови: Т. 3.* Київ: Наукова думка, 1972. 744 с.
34. Білодід І. К. *Словник української мови: Том V.* Київ: Наукова думка, 1974. 766 с.
35. *Большая советская энциклопедия / Под редакц. Б. А. Введенского. Т. 39.* Москва: Большая советская энциклопедия, 1956. 974 с.

36. Большая советская энциклопедия: в 30 т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. Т. 16. Москва: Сов. энциклопедия, 1974. 616 с.
37. Большой энциклопедический словарь / под общ. ред. А. М. Прохорова. Москва: Большая Российская энциклопедия, 2000. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/57590/%D0%90%D0%9F%D0%95%D0%9B%D0%AF%D0%A6%D0%98%D0%AF>.
38. Большой юридический словарь / Под ред. А. Я. Сухарева. 3-е изд., доп. и перераб. Москва: ИНФРА-М, 2007. 858 с.
39. Борисов А. Б. Большой юридический словарь. Москва: Книжный мир. 2010. 848 с.
40. Борисова Е. А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе. Москва: Городец, 2000. 288 с.
41. Борытко Н. М., Моложавенко А. В., Соловцова И. А. Методология психологопедагогических исследований: учебник для магистрантов и студентов педагогических вузов. Москва: Академия, 2008. 320 с.
42. Бояринцева М. А. Адміністративно-правовий статус громадян України: дисертація. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. 213 с.
43. Брянский В. Ю. Апелляционное обжалование: история и современность. *Рос.судья*. 2005. № . 7 С. 39–40.
44. Бугера С. І. Організаційно-правові питання розвитку державного-регулювання в галузі бджільництва України: дисертація. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2007. 219 с.
45. Бурбика М. М., Солонар А. В., Янішевська К. Д. Адміністративне право України: навчальний посібник. Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2015. 358 с.
46. Бурбика М. М., Уткіна М. С. Судові та правоохоронні органи (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2016. 123 с.

47.Бурда С. Я. Адміністративно-правовий захист учасників виборів і референдумів в Україні: дисертація. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 223 с.

48.Бурлака О. С. Атестаційне провадження: дисертація. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. 220 с.

49.Буряк О. В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: дисертація. Київ: Академія адвокатури України, 2010. 190 с.

50.Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

51.Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд., испр. Москва: Изд. Центр «Академия», 2004. 160 с.

52.Величко Д. М. Джерела міжнародно-правового регулювання праці: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2008. 199 с.

53.Венедиктов В. С. Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи; м. Хортиця, 25–28 червня 2004 р. / за заг ред. проф. В. С. Венедиктова. Харків: Нац.унів.внутр.справ, 2004.

54.Высший Арбитражный Суд РФ. Перспективы развития на современном этапе: Интернет-конференция Председателя Высшего Арбитражного Суда РФ В. Ф. Яковлева в РИА «РосБизнесКонсалтинг». URL: [www.arbitr.ru](http://www.arbitr.ru).

55.Габричидзе Б. Н., Чернявский А. Г. Административное право. Москва: ООО «ТК Велби», 2003. 480 с.

56.Галенкин С. А. Формы административно-правового обеспечения апелляционного производства в Украине. *Право и политика*. (Кыргызская Республика). 2017. № 3. С. 61–65.

57.Галуцько В. В. Адміністративно-правові основи організації та діяльності державної служби охорони при міністерстві внутрішніх справ

України: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 207 с.

58.Галуцько В. В., Єщук О. М. Поняття та зміст адміністративно-правового регулювання. *Actual problems of corruption prevention and counteraction*. 2011. URL: <http://www.law-property.in.ua>.

59.Гальонкін С. А. Види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 28-29 липня 2017 року. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С.71–74

60.Гальонкін С. А. До проблеми визначення предмету адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно- правове підґрунтя: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 4–5 травня 2018 р. Дніпро : ГО «Правовийсвіт», 2018. С.54–56

61.Гальонкін С. А. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 5. С. 141–146.

62.Гальонкін С. А. Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 134–138.

63.Гальонкін С. А. Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 1. С. 184–189.

64.Гальонкін С. А. Система принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства*: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 квітня 2016 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 86–88.



65. Гальонкін С. А. Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Випуск 6. Том 4. С. 133–137.

66. Гальонкін С. А. Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6–2. Т. 2. С. 112–117.

67. Гегель Г. В. Ф. Філософія права. Москва: Мисль, 1990. 524 с.

68. Гладун З. С. Адміністративне право України: навчальний посібник-довідник для підготовки до іспиту. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 172 с.

69. Гогоцький С. С. Філософський словарь. Санкт-Петербург: Тропа Троянова, 2009. 287 с.

70. Головка В. А. Адміністративно-правове забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні: проблеми теорії та практики: автореферат. Київ, 2011. 20 с.

71. Головченко В. В., Ковальський В. С. Юридична термінологія: довідник. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 224 с.

72. Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф., Золотарьова Н. І. Адміністративне право України: основні поняття: навчальний посібник. Київ: ГАН, 2005. 232 с.

73. Голубєва Н. Правова природа загальних засад цивільного законодавства України. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. Одеса: Юридична література. Вип. 38. С. 18–21.

74. Гончарук С. Т. Адміністративне право України: Загальна та Особлива частини: навч. посібник (на допомогу слухачам, що здають державні та поточні іспити з адміністративного права) / НАВСУ. Київ, 2000. 239 с.

75. Горелов М. О. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2008. 198 с.

76.Горлачук В. В., Песчанська І. М., Скороходова В. А. Земельний менеджмент: [навч. посіб.]. Київ: Професіонал, 2006. 192 с.

77.Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66.

78.Горшенев В. М. Процессуальная форма и ее назначение в советском праве. *Советское государство и право*. 1973. № 12. С. 29.

79.Господарський процесуальний кодекс України: кодекс від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

80.Гошовський В. М. Функція захисту в адміністративно-деліктному процесі України: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет, 2010. 217 с.

81.Гражданский процесс: учебник / Отв. ред. проф. В. В. Ярков. 5-е изд., пере раб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2004. 720 с.

82.Греца Я. В. Правовий механізм реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин / Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ, 2006. 20 с.

83.Грищук О. Принципи права: філософсько-правовий вимір. *Вісник Львівського університету*. 2015. Вип. 61. С. 16–23.

84.Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. 415 с.

85.Грязева В. В. Апелляция в арбитражном процессе: дисертація. Москва: РГБ, 2006. 197 с.

86.Губанов О. О. Адміністративне законодавство як об'єкт застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 4. Том 2. С. 45–50.

87.Гузій О. І. Механізм впливу органів місцевого самоврядування на аграрні відносини: дисертація. Харків: Харківський регіональний інститут державного управління, 2010. 221 с.

88. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.

89. Давыденко Л. М., Мычко Н. И., Гусаров В. Н., Каркач П. М. Организация работы в органах прокуратуры: текст лекций. Харьков: ИПК Генеральной прокуратуры Украины, 1996. 88 с.

90. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Санкт-Петербург, 1863–1866. 989 с.

91. Дараганова Н. В. Адміністративно-правовий статус екіпажу повітряного судна України: дисертація. Київ: Національний авіаційний університет юридичний інститут «Інститут повітряного і космічного права», 2009. 228 с.

92. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет, 2010. 393 с.

93. Департамент (апарат Верховного Суду): стаття. *Офіційний сайт Верховного Суду Республіки Казахстан*. URL: <http://sud.gov.kz/rus/content/departament-apparat-verhovnogo-suda>.

94. Департамент з питань правосуддя та національної безпеки: стаття. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-z-pitan-pravosuddya-ta-natsionalnoi-bezpeki>.

95. Державне управління: словн.-довід. / уклад. В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князєв, С. О. Кравченко, Л. Г. Штика; за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

96. Діденко С. Предмет та межі адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Національний юридический журнал: теория и практика*. 2016 (AUGUST). С. 64–66.

97. Долгополов А. М. Особливості джерел кримінального процесу Франції і США. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Право. 2012. Вип. 173 (3). С. 239–244.

98. Доценко О. Адміністративно-правове забезпечення розвитку автомобільних перевезень в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 77–81.

99. Дрозд О. Ю. Співвідношення норм трудового та адміністративного права при регулюванні проходження державної служби в Україні: монографія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 417 с.

100. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2013. № 2. С. 123–128.

101. Емельянов С. А. Предупреждение правонарушений средствами общего надзора прокуратуры. Москва: Юрид. лит., 1980. 120 с.

102. Енгибарян Р. В., Краснов Ю. К. Теория государства и права. Москва: Юрист, 1999. 542 с.

103. Етичні та правові проблеми забезпечення незалежності суддів: матеріали наук.-практ. семінару (30-31 березня 2005 р., м. Харків). Харків; Київ: ЦНТ «Гопак», 2006. С. 117–118.

104. Жук О. О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливість його використання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 2. С. 215–218.

105. Журавльов Д. В. Система трудового законодавства України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків: Б. в., 2005. 175 с.

106. Завершила роботу конференція «Судове адміністрування як складова реформи правосуддя»: стаття від 01.12.2017. *Офіційний сайт Державної судової адміністрації*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/402433/>.

107. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.

108. Загальна теорія держави і права: [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

109. Запорожець М. П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності місцевих загальних судів України: дисертація. Харків, 2004. 18 с.

110. Зелінська Н. С. Механізм державного управління упорядкуванням адміністративно-територіального устрою на регіональному рівні (на прикладі південних областей України): дисертація. Одеса: Одеський регіональний інститут державного управління, 2010. 223 с.

111. Иванов Р. Л. О понятии принципов права. *Вестник Омского университета*. 1996. Вып. 2. С. 115–118.

112. Ильичев Л. Ф., Федосеев П. Н. Философский энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1983. 840 с.

113. Інформація о Шотландской судебной службе: стаття. *Офіційний сайт судової системи Шотландії*. URL: [https://www.scotcourts.gov.uk/docs/default-source/scs---court-users/translations/about-the-scottish-court-service/microsoft-word---leaflet-002\\_russian.pdf?sfvrsn=6](https://www.scotcourts.gov.uk/docs/default-source/scs---court-users/translations/about-the-scottish-court-service/microsoft-word---leaflet-002_russian.pdf?sfvrsn=6).

114. История и философия науки: энциклопедический словарь. Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гуманит. ун-та, 2010. 342 с.

115. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2002. 540 с.

116. Ігонін Р. В. Правова природа Державної судової адміністрації. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3. С. 53–57.

117. Ігонін Р. Проблема доктринального визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення». *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2 (40). С. 37–43.

118. Іноземцева С. В. Організація соціально-педагогічної роботи з підлітками з особливими потребами в середніх навчальних закладах України (друга половина ХХ століття): дисертація. Харків: Харківський Національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2009. 302 с.

119. Кайдашев Р. П. Процесуальний порядок перегляду судових рішень судом апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві України. *Наше право*. 2016. № 1. С. 53–57.

120. Кайдашев Р. П. Юридична природа апеляційного провадження в адміністративному процесі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17, том 1. С. 116–118.

121. Калашник В. С. Тлумачний словник сучасної української мови. Харків: Белкар-книга, 2005. 800 с.

122. Калюжний Р. А. Форми та методи адміністративно-правового забезпечення безпеки авіаційних перевезень. *Наше право*. 2012. № 1, ч. 1. С. 36–42.

123. Кант І. Критика чистого розуму. Москва: Мысль, 1994. 591 с.

124. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; на ред. С. О. Карамана. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

125. Квасневська Н. Д. Проблеми адміністративно-правового забезпечення судоустрою в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 3–6.

126. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. Москва, 1958. 178 с.

127. Кириленко Г. Г., Шевцов Е. В. Краткий философский словарь. Москва: АСТ, Слово, 2010. 480 с.

128. Киселев И. Я. Сравнительное трудовое право. Москва, 2005. 728 с.

129. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Одеса: Юридична література, 2002. 32 с.

130. Клочко І. О. Організаційні засади діяльності органів прокуратури щодо протидії корупції. *Форум права*. 2017. № 5. С. 169–174.
131. Ключев О. М. Взаємодія підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні: монографія. Харків: Основа, 2005. 380 с.
132. Кобзева Т. А. Удосконалення адміністративного законодавства, яке визначає відповідальність за правопорушення у фінансовій сфері. *Наше право*. 2017. № 1. С. 172–177.
133. Кобилецький М. Суд у місті Львові з магдебурзьким правом *Право України*. 2001. № 10. С. 53–57.
134. Коваль Л. Адміністративне право України: курс лекцій (Загальна частина). Київ: Основи, 1994. 154 с.
135. Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: автореферат. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ, 2008. 22 с.
136. Кодекс Республики Беларусь о судоустройстве и статусе судей: кодекс от 29.06.2006 № 139-3. *Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь*. URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk0600139>.
137. Козлов Ю. М. Административное право: ученик. Москва: Юристъ, 1999. 320 с.
138. Колодй А. М. Принципи права України. Київ, 1998. 208 с.
139. Коломоєць Т. О. Адміністративне судочинство: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ: Істина. 2009. 256 с.
140. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. 3-є вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 752 с.
141. Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. Адміністративний процес України. Київ: Прецедент, 2007. 531 с.
142. Комиссарова Е. Г. Об основных началах гражданского законодательства. *Журнал российского права*. 2001. № 5. С. 25–30.

143. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 1999, 2006. № 13, № 32. Ст. 270.
144. Конопльов В. В. Організаційно-правовий механізм підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ: автореферат. Харків, 2006. 32 с.
145. Конопльов В. В. Організаційно-правовий механізм підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ: дисертація. Харків: Кримський юридичний інститут ХНУВС, 2006. 413 с.
146. Константинов Ф. В. *Философская энциклопедия: том 5*. Москва: Советская энциклопедия, 1970. 740 с.
147. Константинов С. Ф. Адміністративно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 195 с.
148. Константинов С.Ф. Адміністративно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення: автореферат / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2002. 18 с.
149. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254/к96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
150. Конт-Спонвиль А. *Философский словарь*. Москва: ЭТЕРЕНА ПАЛИМПСЕСТ, 2012. 750 с.
151. Корнев А. П. *Административное право России*. Москва, 1999. 280 с.
152. Корж-Ікаєва Т. Г. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх: дисертація. Київ, 2008. 219 с.
153. Короєд С. О., Кресіна І. О., Прилуцький С. В. Концепція реформування судової влади України. *Судова апеляція*. 2015. № 3 (40). С. 6–34.



154. Костюченко О.Ю. Апеляційне оскарження судових рішень у кримінальному процесі України: дисертація. Київ: Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. 205 с.

155. Косюта М. В. Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави: дисертація. Одеса: Одеська Національна юридична академія, 2002. 467 с.

156. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: дисертація. Одеса: Одеська Національна юридична академія, 2008. 468 с.

157. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 584 с.

158. Кримінальний процесуальний кодекс України: кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 88.

159. Кримінально-процесуальний Кодекс України: закон від 28.12.1960. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1961. № 2. Ст. 15.

160. Кубишкіна А. О. Історико-правовий аспект виникнення та розвитку апеляційного оскарження судових рішень в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 30–33.

161. Кузнецов В. Г. Словарь философских терминов. Москва: ИНФРА-М, 2005. 730 с.

162. Куліш А. М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2003. 177 с.

163. Кунєв Ю. Правове забезпечення діяльності органу державної влади: теоретичний аспект. *Публічне право*. 2012. № 3 (7). С. 44–50.

164. Курило В. І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: дисертація. Київ: Національний аграрний університет, 2007. 487 с.

165. Курко М. Н. Діяльність міністерства внутрішніх справ України щодо європейської інтеграції: організаційно-правові засади: дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. 229 с.
166. Курс лекцій / под общ. ред. проф. В. В. Чубинского. Санкт-Петербург: Образование-Культура; СЗАГС, 1998. 272 с.
167. Латишева В. В. Механізм реалізації громадського контролю за наданням управлінських послуг органами публічної влади: дисертація. Одеса: Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2010. 208 с.
168. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат, 1975. 304 с.
169. Лилак Д. Д. Мудрість прадавніх про право, закон, владу, правосуддя. Київ: Оріяни, 2000. 144 с.
170. Литвин Н. А. Адміністративно-правове забезпечення діяльності третейських судів в Україні: автореферат. Ірпінь, 2010. 21 с.
171. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади): дисертація / Харківський Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2010. 432 с.
172. Лозинський Ю. Р. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів по протипожежній профілактиці на залізничному транспорті: дисертація. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2010. 236 с.
173. Ломакіна О. А. Перегляд судових актів господарського суду в апеляційному порядку: автореферат. Донецьк: Національна академія наук України Інститут економіко-правових досліджень, 2009. 19 с.
174. Ломов Б. Ф. Вопросы общей педагогической и инженерной психологии. Москва: Педагогика, 1991. 296 с.
175. Лотіков П. С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: дисертація. Запоріжжя, 2009. 212 с.

176. Лук'янчиков Є. Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2005. 409 с.
177. Лукьянова Е. Г. Теория процессуального права. Москва: НОРМА, 2003. 234 с.
178. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 304 с.
179. Луцький Р. П. Позитивне право в європейській правовій думці. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 24–26.
180. Лысенко В. А. Правовые нормы и правоотношения в деятельности органов внутренних дел: диссертация. Москва: РГБ, 2006. 177 с.
181. Любімова С. Ю. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 456 с.
182. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України: дисертація. Харків, 2008. 171 с.
183. Макалинский П. В. С.-Петербургская присяжная адвокатура. *Адвокат в уголовном процессе*. Москва: Новый юрист, 1997. С. 299–317.
184. Макаренко Н. В., Черников Е. В. Административное право в определениях и схемах: учебное пособие. Москва: Юристь, 2000. 179 с.
185. Макаркин А. И. Состязательность на предварительном следствии / Науч. ред. докт. юрид. наук, проф. В. Вандышев. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 265 с.
186. Максимов С. Н. Административно-правовое обеспечение экономической безопасности в Российской Федерации: концептуальные и методологические аспекты: диссертация. Москва: Российский университет дружбы народов, 2014. 37 с.

187. Малейн Н. С. Правовые принципы, нормы и судебная практика. *Государство и право*. 1996. № 6. С. 12–18.
188. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. 2-ге вид., доп. та перероб. Київ: АТІКА, 2003. 567 с.
189. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Атіка, 2005. 240 с.
190. Маляренко В. Т. Конституційні засади кримінального судочинства. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 320 с.
191. Маргулис М. А. Нормотворчество корпоративных объединений в области спорта: диссертация. Москва: РГБ, 2006. 197 с.
192. Маркин С. В. Судебный прецедент как источник международного частного права: диссертация. Волгоград: РГБ, 2006. 176 с.
193. Матвеева Ю. І. Тлумачення поняття «закон» як вимога принципу правової визначеності. *Наукові записки*. 2014. Том 155. С. 18–20.
194. Машков В. Н. Психология управления: учебное пособие. 2-е издание. Санкт-Петербург: Изд-во Михайлова В. А., 2002. 254 с.
195. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2002. 31 с.
196. Мельник М. Механізм корумпованих відносин. *Право України*. 2001. № 4. С. 105–109.
197. Механизм и формы реализации норм уголовного права: монография / Т. А. Сулейманов, А. Н. Павлухин, Н. Д. Эриашвили. Москва: ЮНИТИ–ДАНА, Закон и право, 2007. 288 с.
198. Минюк О. Ю. Адміністративно-правове регулювання біржової діяльності в Україні: дисертація. Ірпінь: Національний університет Державної податкової служби України, 2010. 260 с.
199. Михайловская К. Б. Основы социологических знаний. Ч. 2: Социология организации. Общие вопросы. Москва: Академия МВД СССР, 1991. 235 с.

200. Мідор Д. Д. Суди в Сполучених Штатах. Міннесота: Вест Паблішінг Ко, 1991. 85 с.

201. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: міжнародний документ від 16.12.1966. URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043).

202. Мінченко Р. М. Еволюція державної влади в сучасній Україні (теоретико-правове дослідження): дисертація. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2009. 189 с.

203. Мічурін Є. В. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект): дисертація. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2009. 464 с.

204. Мовчан А. О. Правове регулювання відносин із добору кадрів у ринкових умовах: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2009. 201 с.

205. Москвич Л. М. Україні потрібна концепція судового управління. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 9. С. 84–92.

206. Мотовиловкер Я. О. Теория регулятивного и охранительного права. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. 160 с.

207. Муравйов К. В. До проблеми визначення поняття «правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 4/2. С. 154–157.

208. Навроцька В. В. Засади диспозитивності та її реалізація в кримінальному процесі: дисертація. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. 254 с.

209. Надьон О. В. Адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків: поняття та необхідні ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. С. 17–21.

210. Назаров В. В. Обмеження конституційних прав людини в кримінальному провадженні: дисертація. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2009. 451 с.

211. Назаров В. В., Омельяненко Г. М. Кримінальний процес України: підручник. Київ: Юридична думка, 2005. 548 с.

212. Назаров В. Судова система Великої Британії та її реформування у зв'язку із членством у Європейському Союзі. *Проблеми законності*. 2011. № 115. С. 179–187.

213. Найбільший виклик, який стоїть перед ДСА України, — це впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в судах до 1 січня 2019 року: стаття від 18.06.2018. *Офіційний сайт Державної судової адміністрації*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/505792/>.

214. Наказ Державної судової адміністрації України від 25.05.2015 № 69. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/jgfkjhgfjkjf>.

215. Нарышкина Н. И. Функционирование тюрем в условиях реформирования уголовно-исполнительной системы: диссертация. Москва: РГБ, 2006. 271 с.

216. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / За заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 384 с.

217. Нашинець-Наумова А. Реалізація адміністративно-правових форм у сфері забезпечення інформаційної безпеки корпорацій. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 8. С. 46–48.

218. Невядовський В. О. Адміністративно-правові засади державного контролю у галузі зв'язку: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2011. 186 с.

219. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади: автореферат. / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2004. 39 с.

220. Ніколенко Л. М. Історичний розвиток апеляційного провадження у господарському судочинстві до 1917 року. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 152–156.

221. Нове у кримінально-процесуальному законодавстві України: навч. посібник для студентів юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / За ред. Ю. М. Грошевого. Харків: Право, 2002. 160 с.

222. О Министерстве юстиции Республики Казахстан: положение от 28.10.2004 № 1120. *Офіційний сайт Міністерства юстиції Республіки Казахстан*. URL: <http://www.adilet.gov.kz/ru/node/72>.

223. О Министерстве юстиции Российской Федерации: положение от 13.12.2004 № 1313. *Офіційний сайт Міністерства юстиції Російської Федерації*. URL: <http://minjust.ru/about/regulations>.

224. О судебной системе и статусу судей Республики Казахстан: Конституционный закон от 25.12.2000 № 132-П. *Офіційний сайт законодавства Казахстану*. URL: [https://online.zakon.kz/Document/?doc\\_id=1021164#pos=982;16](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1021164#pos=982;16).

225. О судебной системе Российской Федерации: федеральный закон от 31.12.1996 № 1-ФКЗ. URL: [http://www.consultant.ru/document/cons\\_doc\\_LAW\\_12834/](http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834/).

226. О Судебном департаменте при Верховном Суде Российской Федерации: федеральный закон от 19.12.1997 № 133-ФЗ. *Офіційний сайт законодавства Російської Федерації*. URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102051000>.

227. Об Отделе обеспечения и развития инфраструктуры судов Департамента по обеспечению деятельности судов при Верховном Суде Республики Казахстан (аппарат Верховного Суда Республики Казахстан): положение от 09.02.2016 № 6001-16-7-6/34. *Офіційний сайт законодавства Республіки Казахстан*. URL: <http://sud.gov.kz/rus/content/polozhenie-ob-otdele-obespecheniya-i-razvitiya-infrastruktury-sudov-departamenta-po>.

228. Обрусна С. Ю. Зарубіжний досвід судового управління та можливості його використання при реформуванні судової системи України. *Вісник Вищої ради юстиції*. № 4. 2010. С. 52–73.

229. Общая теория государства и права. Академический курс в 3 т. / Отв. ред. М. Н. Марченко. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Зерцало–М, 2002. 528 с.

230. Овсянко Д. М. Административное право: учебное пособие. Изд. 3-е, перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2002. 468 с.

231. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва: Русский язык. 1995. 797 с.

232. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Москва: Рус. яз., 1987. 876 с.

233. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Российская АН. Российский фонд культуры. 3-е изд., стереотипное. Москва: Азъ, 1996. 928 с.

234. Ольшевский А. В. Механизм совершенствования системы управления органами внутренних дел (организационно-правовые вопросы): диссертация. Москва: Академия МВД России, 2004. 283 с.

235. Опацький В. І. Організаційні засади здійснення державного контролю за діяльністю вищих навчальних закладів України. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2011. № 1. С. 736–741.

236. Опрятов В. И. Принципы построения системы органов исполнительной власти в субъектах Российской Федерации: диссертация. Воронеж: РГБ, 2006. 242 с.

237. Основні напрями діяльності органів юстиції в сфері правосуддя: стаття. *Офіційний сайт Міністерства юстиції України*. URL: <http://old.minjust.gov.ua/4965>.

238. Остин Дж. Лекции о юриспруденции или философии позитивного закона: научное издание. Москва: Легат, 2010. 351 с.



239. Павковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права. *Форум права*. 2011. № 3. С. 648–653.
240. Павлович-Сенета Я. П. Адміністративно-правове регулювання територіального устрою в Україні: дисертація. Львів, 2010. 215 с.
241. Пархоменко Н. М. Джерела та форми права як категорії права: до постановки проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2006. № 4. С. 16–20.
242. Пархоменко Н. М. Кодифікація законодавства: теоретико-історичні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 3. С. 7–12.
243. Пахомов И. Н. Основы государства и права Украины: учебник. Харків: Одиссей, 2000. 320 с.
244. Пашинський В. Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 252–255.
245. Перепелица Н. Н., Журавлев В. Ю. Взаимодействие систем информационного и аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел Украины. *Право і безпека*. 2014. № 3 (54). С. 145–150.
246. Печуров Е. А. Древнегреческо-русский словарь философских терминов. Липецк, 2010. 16 с.
247. Петков С. Предмет адміністративного права константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 35–42.
248. Пилипенко А. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади: питання теорії. *Право України*. 2004. № 4. С. 26–31.
249. Пиралова О. Ф. Теоретические основы оптимизации обучения профессиональным дисциплинам в условиях современного технического вуза: моногр. URL: <http://www.monographies.ru/1314299>.

250. Пітер Г. Соломон (молодший) Запровадження посад судових адміністраторів в США та Канаді. URL: <http://tdp.kpi.ua/wp-content/uploads/Пітер-Соломон.pdf>.

251. Пітер Г. Соломон (молодший) Судове адміністрування і якість правосуддя. *Адміністративна юстиція в Україні*. 2009. № 3 (16). С. 73–83.

252. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ: [підручник] / за ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ: НАВСУ, 1999. 702 с.

253. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: дисертація. Київ: Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, 2009. 412 с.

254. Подорожній Є. Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2016. 426 с.

255. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут, 1998. 353 с.

256. Попелюшко В. О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: правові, теоретичні та прикладні проблеми: дисертація. Острог: Національний університет «Острозька академія», 2009. 502 с.

257. Поташник М. М. Демократизация управления школой. Москва: Знание, 1990.

258. Потильчак О. І. Правове регулювання забезпечення судів. *Судова апеляція*. 2014. № 2 (35). С. 6–11.

259. Правовые системы стран мира: энциклопедический справочник. 3-е изд., перераб. и доп. / Отв. ред. докт. юрид. наук, проф. А. Я. Сухарев. Москва: НОРМА, 2003. 131 с.

260. Пригада Л. І. Юридична техніка актів правозастосування: дисертація. Київ: Київський університет права НАН України, 2008. 200 с.

261. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дисертація. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2007. 468 с.

262. Прилипко С. М. Предмет права соціального забезпечення: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2007. 382 с.

263. Прилипко С.М. Предмет права соціального забезпечення: автореферат. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2007. 43 с.

264. Припутень Д. С., Кожушна О. В. Сутність та зміст громадського порядку і його адміністративно-правової охорони. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання»*. Одеса: ОДУВС, 2016. 233 с.

265. Приходченко Л. Сутність понять механізмів держави, державного управління та державного регулювання. *Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць*. Вип. 3 (35). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. С. 61–68.

266. Про вибори Президента України: закон від 05.03.1999 № 474-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 14. Ст. 81.

267. Про визначення кількості суддів в апеляційних судах: наказ від 28.04.2016 № 83. URL: [https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/DSA\\_Nakaz\\_28\\_04\\_2016\\_83](https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/DSA_Nakaz_28_04_2016_83).

268. Про визначення кількості суддів в окремих місцевих загальних та апеляційних судах: наказ від 19.04.2016 № 77. URL: [https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/DSA\\_Nakaz\\_77\\_19\\_04\\_2016](https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/DSA_Nakaz_77_19_04_2016).

269. Про вищу раду правосуддя: закон від 21.12.2016 № 1798-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7-8. Ст. 50.

270. Про забезпечення діяльності судів: постанова від 24.02.1994 № 4019-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 26. Ст. 215.

271. Про затвердження Державної програми організаційного забезпечення діяльності судів на 2003–2005 роки: постанова від 16.06.2003 № 907. *Офіційний вісник України*. 2003. № 25. Ст. 198.

272. Про затвердження Положення про бібліотеку суду: наказ від 18.03.2011 № 65. *Офіційний портал*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065750-11>.

273. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: постанова від 02.07.2014 № 228. *Офіційний вісник України*. 2014. № 54. Ст. 1455.

274. Про затвердження Положення про помічників судді: рішення від 18.05.2018 № 21. *Офіційний портал*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr021414-18>.

275. Про затвердження Положення про Службу судової охорони: рішення від 21.12.2017 № 4237/0/15-17. *Офіційний портал*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4237810-17/card2#Card>.

276. Про Кабінет Міністрів України: закон від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

277. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: указ від 10.05.2006 № 361/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 19. Ст. 1376.

278. Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах: указ від 29.12.2017 № 455/2017. *Офіційний вісник України*. 2018. № 5. Ст. 207.

279. Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: указ від 20.05.2015 № 276/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 13. Ст. 864.

280. Про судоустрій і статус суддів: закон від 02.06.2016 № 1402-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

281. Проблемы общей теории права и государства: учебник для вузов / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. и., проф. В. С. Нерсесянца. Москва: Норма, 2004.

282. Проблемы теории государства и права: учебник / под ред. С. С. Алексеева. Москва: Юрид. лит., 1979. 392 с.

283. Прокопенко Л. Л. Державне управління освітою в Україні: становлення та розвиток (IX — початок XX ст.ст.): дисертація. Дніпропетровськ: Дніпропетровський регіональний інститут, 2010. 442 с.
284. Прокудина Л. А. Оптимизация в организации арбитражного судопроизводства в России. Москва: Юриспруденция, 2007. 152 с.
285. Пунда О. О. Використання даних, одержаних в результаті застосування науково-технічних засобів, для доказування в кримінальному процесі. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. 216 с.
286. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності: дисертація. Харків: Харківський національний університету внутрішніх справ, 2017. 568 с.
287. Радлов Э. Л. Философский словарь. Санкт-Петербург: Библиотека Самообразования, 1911. 284 с.
288. Радько Т. Н. Теория государства и права: ученик. Москва: Академический проект, 2005. 816 с.
289. Разумовский О. С. Закономерности оптимизации в науке и практике. Новосибирск: Наука, 1990. 174 с.
290. Ракитов А. И. Историческое познание: Системно-гносеологический подход. Москва: Политиздат, 1982. 303 с.
291. Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України: рішення від 13.10.2016 № 81/зп-16. *Вища кваліфікаційна комісія суддів*. 2016. URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/reglament2018.pdf>.
292. Редкоус В. М. Административно-правовое обеспечение национальной безопасности в государствах участниках содружества независимых государств: автореферат. Москва: Российский университет дружбы народов, 2011. 56 с.
293. Римарчук Г. С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності: автореферат. Львів, 2013. 18 с.

294. Риндюк В. І. Щодо визначення поняття «закон» та «законодавство»: техніко-юридичний аспект. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/21637/1/63-66.pdf>.

295. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»): рішення від 09.07.1998 № 12-рп/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 32. Ст. 1209.

296. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України Постанови Верховної Ради України від 1 жовтня 1996 року «Про тлумачення статті 98 Конституції України» (справа щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України): рішення від 11.07.1997 № 3-зп. *Офіційний вісник України*. 1997. № 29. Ст. 85.

297. Русанівський В. М. Словник української мови у 20-ти т. Київ: Наукова думка, 2010. URL: <http://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=32190&page=1041>.

298. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2016. 455 с.

299. Самойленко Л. Я. Розвиток місцевого самоврядування як чинник волевиявлення та самоорганізації населення у громадянському суспільстві: дисертація. Київ: Черкаський Національний університет імені Богдана Хмельницького, 2010. 33 с.

300. Сансыбек Р. Судебное администрирование: стаття. *Офіційний сайт законодавства Казахстану*. URL: [http://online.zakon.kz/Document/?doc\\_id=30533322#pos=0;0](http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30533322#pos=0;0).

301. Свинцов В. И. Логика. Москва: Высш. шк., 1987. 287 с.

302. Севостьянов А. А. Соотношение цели в праве и иных правовых категорий. *Вестник ТИСБИ*. 2012. Вып. 4. URL: <http://www.tisbi.ru/assets/Site/Science/Documents/430-SEVOSTYANOV.pdf>.

303. Селивистров С. И., Тырышкина М. А. Экономика, организация производства и управления в социалистических хозяйственных системах. Томск: Изд-во Томск. Ун-та, 1983. 162 с.

304. Селюков В. С. Адміністративно-правове забезпечення освітніх процесів в Україні для внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/scientist/118>.

305. Сетров М. И. Основы функциональной теории организации. Ленинград: Наука, 1972. 286 с.

306. Сиротяк М. Р. Захист прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення: автореферат. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2007. 21 с.

307. Скакун О. Ф. Теория государства и права: ученик. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.

308. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, ЦУЛ, 2011. 520 с.

309. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ: Правова єдність, 2013. 524 с.

310. Скакун О. Ф., Овчаренко И. Н. Юридическая деонтология. Харків: Основа, 1999. 304 с.

311. Скурко Е. В. Правовые принципы в правовой системе, системе права и системе законодательства: Теория и практика. *Правоведение*. 2006. № 2. С. 55–61.

312. Сліпченко В. І. Апеляційне провадження в системі кримінально-процесуальних стадій: дисертація. Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, 2007. 237 с.

313. Словарь иностранных слов / Сост. И. М. Сулова. Москва: Книга, 1987. 711 с.
314. Словарь иностранных слов и выражений / [редкол.: Е. С. Зенович; ООО Изд. Астрель]. Москва: АСТ, 2004. 779 с.
315. Сметанников А. Е. Процессуальный режим деятельности апелляционной инстанции в арбитражном процессе: диссертация. Москва: РГБ, 2006. 178 с.
316. Советский энциклопедический словарь: 4-е изд. / под ред. А. М. Прохорова. Москва: Советская энциклопедия, 1984. 1600 с.
317. Советский энциклопедический словарь. 2-е изд. Москва: Сов.энцикл., 1998. 897 с.
318. Советский энциклопедический словарь. Москва: Сов. энцикл., 1983. 364 с.
319. Современный словарь иностранных слов: ок. 20000 слов / [Н. М. Ланда и др.]. 3-е изд., стер. Москва: Рус. Яз., 2000. 742 с.
320. Сопільник Р. Л. Організаційно-правові засади реформування управління у суді в умовах європейської інтеграції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. № 824. С. 100–105.
321. Сорочишин М. Правове регулювання діяльності виробничих рад у Німеччині: досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 98–101.
322. Социологический энциклопедический словарь / [ред. коорд. Г. В. Осипов]. Москва: ИНФРА-М НОРМА, 1998. 488 с.
323. Соціальна педагогіка: підручник / За редакцією професора А. Й. Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 468 с.
324. Стариков Ю. Н. Службное право: учебник. Москва: БЕК, 1996. 698 с.
325. Степаненко К. В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном: автореферат. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2009. 20 с.



326. Степаненко К. В. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод громадян України за кордоном: дисертація. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2009. 229 с.
327. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 624 с.
328. Стрельбицький Л. М. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2016. 332 с.
329. Стрехалюк А. Філософський сенс поняття засади права у сучасній філософії права (Ліберальні концепції). *HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2009*” (HSS-2009). 14-306 16 MAY. 2009. 307 с.
330. Стрижак А. А. Державне управління забезпеченням діяльності судів загальної юрисдикції: дисертація / Інститут законодавства ВР України. 2005. 183 с.
331. Строгович М. С. Основные вопросы советской социалистической законности. Москва: Наука, 1966. 252 с.
332. Судебная система Республики Беларусь: статья. *Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь*. URL: <http://pravo.by/gosudarstvo-i-pravo/sudebnaya-sistema/sudebnaya-sistema-respubliki-belarus/>.
333. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник / П. Д. Біленчук, І. І. Котюк, А. П. Гель, Г. С. Семаков, Н. М. Ахтирська, С. М. Круль; за заг. ред. П. Д. Біленчука. Київ: Атіка, 2011. 328 с.
334. Супруненко А. М. Взаємодія оперативних підрозділів податкової міліції з іншими правоохоронними органами в розкритті злочинів: лекція з курсу «Оперативно-розшукова діяльність податкової міліції». Ірпінь, 2004. 28 с.
335. Сурилов А. В. Теория государства и права: учебное пособие. Одесса: Вища школа, 1989. 439 с.
336. Сучасне управління в суді: навч.-практ. посіб. / відпов. редак. І. П. Голосніченко, П. Г. Соломон. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 528 с.

337. Сюта О. В. Про деякі напрями вдосконалення механізмів державного управління сферою етнонаціональних стосунків. *Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (4 квітня 2008 р., Львів): [у 2 ч.]. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. Ч. 2. С. 272–276.

338. Таварткиладзе Н. М. Этические основы деятельности адвоката защитника: диссертация. Одесса: Одесская Национальная юридическая академия, 2003. 190 с.

339. Тацишин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами: дисертація. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. 198 с.

340. Теория государства и права / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: НОРМА-ИНФРА. М., 1988. 570 с.

341. Теория государства и права / Под ред. М. Н. Марченко. Москва: Изд-во МГУ, 1987. 431 с.

342. Теория государства и права / Под ред. Р. А. Ромашова. Санкт-Петербург: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. 630 с.

343. Теория государства и права: учебник для вузов / Под ред. М. М. Рассолова, В. О. Лучина, Б. С. Эбзеева. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. 640 с.

344. Теория государства и права: учебник, / Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: НОРМА-ИНФРА, 1998. 570 с.

345. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2012. № 1(35). С. 50–54.

346. Типове положення про апарат місцевого, апеляційного судів: наказ від 28.09.2012 № 115. *Офіційний сайт судової влади України*. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/tipove-polozh-pro-aparat.pdf>.

347. Тиунова Л. Б. Системные связи правовой действительности. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1991. 136 с.
348. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс. Москва: Юринформцентр, 2001. 652 с.
349. Тобін. Формування судової гілки влади / Tobin, Creating the Judicial Branch; Перрі С. Міллер і Карл Баар. Система судового адміністрування в Канаді/ Perry S. Millar and Carl Baar, Judicial Administration in Canada (Кінгстон і Монреаль: Вид-во McGill-Queen's Press, 1981).
350. Толковый словарь / [авт.-сост. Ожегов С. И.]. Москва: Проспект, 1998.
351. Томашевська М. О. Особливості уніфікації корпоративних актів. *Держава і право*. 2004. Випуск 26. С. 87–89.
352. Трошкина Т. Н. Организационные основы государственного регулирования внешнеторговой деятельности. URL: <http://center-bereg.ru/g1081.html>.
353. Туркіна І. Є. Правове регулювання забезпеченням діяльності органів судової влади в державному управлінні. *Кластери як інструмент регіонального розвитку: матеріали науково-практичного семінару* (м. Феодосія, 16–20 липня 2012 р.). Харків: ХарПІ НАДУ. 2012. С. 87–89.
354. Ульяненко О. О. Форми правової інтеграції. *Держава і право*. 2004. Випуск 26. С. 87–89.
355. Уркевич В. Ю. Аграрні правовідносини в Україні: дисертація. Харків: Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, 2007. 215 с.
356. Факти про Німеччину. Франкфурт-на-Майні: Societats-Verlag, 1994. 492 с.
357. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України: дисертація. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2017. 479 с.

358. Философия: энциклопедический словарь / Под ред. А. А. Ивина. Москва: Гардарики, 2004. 1072 с.
359. Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. Москва, 1983. 840 с.
360. Философский энциклопедический словарь/ Ред.-сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. Москва: ИНФРА-М, 2003. 576 с.
361. Фідря Ю. О. Діяльність прокурора в контрольних стадіях кримінального процесу: дисертація. Одеса: Одеська Національна юридична академія, 2010. 224 с.
362. Філіпов А. В. Адміністративно-правове забезпечення безпеки авіації в Україні: автореферат. Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України, 2010. 21 с.
363. Філіпов А.В. Адміністративно-правове забезпечення безпеки авіації в Україні: дисертація. Київ: Національний авіаційний університет, 2010. 246 с.
364. Фогель Я. М. Некоторые вопросы теории права социального обеспечения. Проблемы трудового права и права социального обеспечения. Москва: Ин-т государства и права АН СССР, 1975. 281 с.
365. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. В 2-х томах. Т. 2 / Общ. ред. А. В. Смирнова. Санкт-Петербург: Альфа, 1996. 552 с.
366. Фонд Європейського права лорда Сплінна: Англійська система правосуддя: стаття. URL: <http://slynn-foundation.org/wp-content/uploads/2014/07/The-English-system-of-justice-Ukrainian-judiciary-seminars-Ukrainian-version.pdf>.
367. Фролов И. Т. Философский словарь. Москва: Республика, 2001. 719 с.
368. Фролов С. Е. Принципы права (вопросы теории и методологии): автореферат. Новгород, 2001. 26 с.

369. Харитонов С. А. Уголовно-правовая оценка применения огнестрельного оружия работником милиции: диссертация. Харьков: Университет внутренних дел, 2000. 170 с.

370. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2002. 592 с.

371. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореферат. Київ, 2011. 17 с.

372. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: теоретичні, законотворчі та правозастосовні проблеми: дисертація. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2010. 611 с.

373. Цветков И. В. Договорная дисциплина в предпринимательской деятельности: диссертация. Москва: РГБ, 2007. 336 с.

374. Цивільне процесуальне право України: підручник / [Бичкова С. С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.]; за заг ред. С. С. Бичкової. Київ: Атіка, 2009. 760 с.

375. Цивільний процесуальний кодекс України: закон від 18.07.1963. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1503-06>.

376. Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дисертація. Ірпінь: Національна академія державної податкової служби України, 2005. 216 с.

377. Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України: дисертація. Одеса: Одеська Національна юридична академія, 2003. 189 с.

378. Чернышевский Н. Г. Полн. собр. соч. В 15-ти т. Т. 9. Москва: Гослитиздат, Кр. пролетарий, 1949. 1012 с.

379. Четвериков В. С. Административное право: учебник. Москва: Эксмо, 2010. 608 с. (Российское юридическое образование).

380. Шевчук П. І., Кривенко В. В. Апеляційне провадження за новим цивільним процесуальним законодавством. *Вісник Верховного Суду України*. № 4. 2001. С. 30–31.

381. Шевчук С. В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: дисертація. Харків: Національний юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2008. 433 с.

382. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: Том 5. Київ: Укр. енцикл., 1998. 736 с.

383. Шестак В. С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання): дисертація. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2002. 195 с.

384. Шишкін В. І., Куйбіда Р. О. Оскарження й перегляд судових рішень в Україні. Київ: Факт, 2003. 128 с.

385. Шлома Г. О. Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України: дисертація. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2008. 286 с.

386. Шруб І. В. Функціонування адміністративних судів в Україні: організаційно-правові засади та їх реалізація: дисертація. Київ: Київський національний університет внутрішніх справ, 2009. 346 с.

387. Штанько И. Н. Достоинство личности как правовое явление: дисертація. Владимир: РГБ, 2007. 194 с.

388. Шульга А. М. Теория государства и права: пособие для подготовки к государственному (выпускному) экзамену. Харьков, 2000. 132 с.

389. Экономический рост и некоторые особенности современного капиталистического хозяйствования / Под ред. Н. А. Климова, Д. В. Кузина. Москва: Издание Института экономики, 1989. 218 с.

390. Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма. Киев, 1983. 159 с.

391. Юлдашев О. Х. Методологічні засади регулювання політики у сфері господарської діяльності: дисертація Київ: Міжрегіональна Академія управління, 2007. 629 с.

392. Яковець І. Поняття, основні етапи та закономірності оптимізації процесу виконання кримінальних покарань в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури*. 2013. № 4. С. 66–70.

393. Ямпольская Ц. А. О субъективных правах советских граждан и их гарантиях. *Вопросы советского государственного права*. Москва. 1975. 342 с.

394. Яременко В. В., Сліпушко О. М. Новий тлумачний словник української мови: 200000 слів. Київ: Аконіт, 1996. 810 с.

395. Ярмакі Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: дисертація. Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2006. 434 с.

396. HM Courts & Tribunals Service: about us: стаття. *Офіційний сайт уряду Великобританії*. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-courts-and-tribunals-service/about>.

397. Ross D. Plato's theory of ideas. Oxford, 1951. 235 с.

398. The Swedish National Courts Administration. *Офіційний сайт Інституту скандинавського права*. URL: <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-31.pdf>.

## ДОДАТКИ

*Додаток 1*

### Список публікацій здобувача:

1. Гальонкін С. А. Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 1. С. 184–189.
2. Гальонкін С. А. Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6–2. Т. 2. С. 112–117.
3. Галенкін С. А. Форми адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Право и политика*. (Кыргызская Республика). 2017. № 3. С. 61–65.
4. Гальонкін С. А. Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Випуск 6. Том 4. С. 133–137.
5. Гальонкін С. А. Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 4. С. 134–138.
6. Гальонкін С. А. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 5. С. 141–146.
7. Гальонкін С. А. Система принципів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства:*



Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8-9 квітня 2016 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 86–88.

8. Гальонкін С. А. Види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 28-29 липня 2017 року. – Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 71–74.

9. Гальонкін С. А. До проблеми визначення предмету адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 4–5 травня 2018 р. Дніпро : ГО «Правовий світ», 2018. С. 54–56.

**Акти впровадженнь****Міністерство освіти і науки України****Сумський державний університет****ЗАТВЕРДЖУЮ**Перший проректор  
Сумського державного університетуВ.Д. Карпуша  
« 14 » вересня 2018 р.**АКТ**

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження здобувача Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

**Комісія у складі:**

Голова – завідуючий кафедри АГПФЕБ, д.ю.н., доцент Гаруст Ю.В.  
Члени комісії – к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Логвиненко М.І.;  
– к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ Резнік О.М.

Комісія склала цей акт з приводу розгляду результатів дисертаційного дослідження здобувача Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» і їх використання в освітньому процесі з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

**Висновок:** комісія вважає, що результати проведе цього дослідження здобувачем Гальонкіним Сергієм Анатолійовичем «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» отримані на основі ґрунтовного аналізу та вивчення сутності та особливостей механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні,

мають комплексний характер та використовуються під час проведення лекцій, семінарських і практичних занять кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки навчально-наукового інституту права Сумського державного університету зі студентами при вивченні дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи».

Акт виконаний у 2-х примірниках.

Голова комісії

Ю.В. Гаруст

Члени комісії

М.І. Логвиненко

О.М. Резнік

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Відповідальний секретар  
Кримінологічної асоціації України  
доктор юридичних наук, професор



**О. М. Литвинов**

10 вересня 2018 року

**А К Т**

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право) Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України**

**Комісія у складі:**

- 1. Яценка А. М.** – доктора юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України
- 2. Васильєва А. А.** – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.
- 3. Кондратова Д. Ю.** – кандидата юридичних наук, доцента, члена Кримінологічної асоціації України.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні», використовуються у наукових дослідженнях Кримінологічної асоціації України.


Зокрема при: 1) вивченні об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на рівень, структуру, динаміку, характер порушень національного законодавства; 2) соціально-кримінологічному дослідженні видів порушень національного законодавства для визначення способів їх профілактики; 3) вивченні особи правопорушника, дослідженні механізму вчинення конкретного проступку, класифікації видів і типів особи правопорушника;

4) розробці наукових рекомендацій щодо усунення чи нейтралізації явищ, які спричиняють порушення національного законодавства України; 5) розробці заходів, пов'язаних із виявленням осіб, від яких можна очікувати вчинення порушень національного законодавства, вивчення цих осіб і вжиття дієвих профілактичних заходів впливу на них; 6) визначенні основних напрямків і заходів протидії порушенням національного законодавства, удосконаленні правового регулювання профілактичної діяльності; 7) наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження правотворчого процесу правоохоронних органів, органів суду.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України забезпечило розширення науково-методичного інструментарію експертно-кримінологічного дослідження нормативно-правових актів і їх проектів з питань правоохоронної діяльності та діяльності органів суду.

Члени комісії

  
\_\_\_\_\_ (А. М. Ященко)

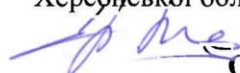
  
\_\_\_\_\_ (А. А. Васильєв)

  
\_\_\_\_\_ (Д. Ю. Кондратов)

10 вересня 2018 року

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Голова Апеляційного суду  
Херсонської області



**О.І. Коровайко**

« 12 » вересня 2018 року



### **А К Т**

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача Університету сучасних знань Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право**

#### **Комісія в складі:**

1. Керівника апарату - Костеннікова Дмитра Вікторовича (голова).
2. Секретаря палати з розгляду цивільних справ – Приходько Лариси Антонівни.
3. Судді палати з розгляду цивільних справ – Кутурланової Оксани Володимирівни.
4. Начальника відділу управління персоналом - Гришко Естели Олександрівни.

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження здобувача Університету сучасних знань Сумського Державного Університету Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, можуть використовуватися під час розгляду апеляційних справ.

Зокрема: а) при наданні консультативно-дорадчої допомоги щодо супроводження апеляційного провадження; б) при розробці пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення чинного національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань судочинства; в) при підготовці методичних рекомендацій та роз'яснень з питань апеляційного провадження.

В якості наукових джерел в діяльності Апеляційного суду Херсонської області рекомендовано такі **публікації** автора:

1. Гальонкін С. А. Принципи та види адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 1. С. 184–189.

2. Гальонкін С. А. Сутність та особливості апеляційного провадження як об'єкту адміністративно-правового забезпечення. Науковий вісник

Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6–2. Т. 2. С. 112–117.

3. Галенкин С. А. Формы административно-правового обеспечения апелляционного производства в Украине. Право и политика. (Кыргызская Республика). 2017. № 3. С. 61–65.

4. Гальонкін С. А. Сутність та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. Випуск 6. Том 4. С. 133–137.

5. Гальонкін С. А. Правові засади апеляційного провадження в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Випуск 4. С. 134–138.

6. Гальонкін С. А. Напрямки та предмет адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Випуск 5. С. 141–146.

Комісія констатує, що впровадження результатів дисертаційного дослідження Гальонкіна Сергія Анатолійовича забезпечує розширення науково-методичного інструментарію експертного дослідження нормативно-правових актів, які регулюють апеляційне провадження в Україні.

Пропозиції дисертанта щодо узагальнення форм та методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, оптимізації організаційних засад апеляційного провадження в Україні можуть бути взяті за основу для підготовки відповідних методичних рекомендацій.

Результати дисертаційного дослідження Гальонкіна Сергія Анатолійовича мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість, сприятимуть підвищенню якості правового регулювання апеляційного провадження в Україні.

**Члени комісії**



Д.В. Костенніков

Л.А. Приходько

О.В. Кутурланова

Е.О. Гришко

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ  
ІНСТИТУТ  
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**  
вул. Козацька, 116, м. Київ, 03118  
Тел. 228-10-31  
E-mail: sipl@i.ua  
www.sipl.com.ua



**SCIENTIFIC INSTITUTE  
OF PUBLIC LAW**  
116 Kozatska Str., Kyiv, 03118  
Tel. 228-10-31  
E-mail: sipl@i.ua  
www.sipl.com.ua

*11.09.2018 № 5112 752*

На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

### ДОВІДКА

про використання результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» під час внесення змін і доповнень до законодавства, що регламентує правоохоронну діяльність та діяльність органів суду

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді Сумського державного університету, що результати дисертації Гальонкіна Сергія Анатолійовича «Адміністративно-правове забезпечення апеляційного провадження в Україні» спрямовані на розкриття сутності та структури механізму адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, встановлення напрямків та предмету адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, узагальнення форм та методів адміністративно-правового забезпечення апеляційного провадження в Україні, характеристику зарубіжного досвіду правового забезпечення апеляційного провадження та можливості його використання в Україні використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів, які регулюють апеляційне провадження в Україні в межах реалізації теми наукового дослідження «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Директор Інституту



Галунько В.В.